

हाम्रो प्युठान नगरपालिका

स्थानीय पाठ्यक्रम

आधारभूत तह (कक्षा १-८)

२०८१

प्युठान नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

बिजुवार, प्युठान

लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल

संयोजक -

सदस्य - श्री

सदस्य - श्री

सदस्य - श्री

सदस्य - श्री

सदस्य सचिव - श्री

विषयवस्तु सम्पादन

प्रकाशक
प्युठाननगरपालिका, प्युठान
प्रथम संस्करण - २०८१

भूमिका

स्थानीय आवश्यकतालाई उचित रूपमा सम्बोधन गर्न शिक्षालाई स्थानीय आवश्यकतामा आधारित बनाउने प्रयास विश्वव्यापी रूपमा भइरहेको छ । केन्द्रीय पाठ्यक्रमले विश्वव्यापीकरणतर्फ जोड दिने र स्थानीय तहलाई पूर्णरूपमा समेट्न नसकेको आवश्यकतालाई मध्यनजर गर्दै स्थानीय आवश्यकतामा आधारित शिक्षालाई थप एक विषयका रूपमा समावेश गर्दै स्थानीय विषय समेत समावेश गर्न सकिने प्रावधान रहेकाले आधारभूत तहमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी स्थानीय आवश्यकताको पहिचान गर्दै यहीको माटो सुहाउदो मानव स्रोत उत्पादन गर्ने लक्ष्य प्युठान नगरपालिकाले लिएको छ ।

पाठ्यक्रम विद्यालयका शैक्षिक कार्यक्रमहरूको मेरुदण्ड हो । यसले कुनै पनि शैक्षिक कार्यक्रमलाई संगठित र योजनाबद्ध ढङ्गले उद्देश्य प्राप्त गर्न पूर्ण सहयोग गर्दछ । यसमा विद्यार्थीका चास, समाजका आवश्यकता र विद्यार्थी एवं शिक्षकका क्रियाकलापहरू समावेश हुन्छन् । सो अनुरूप प्युठान नगरपालिकाले 'हाम्रो प्युठान नगरपालिका' ले पनि कलिला बालबालिकाको मानसपटलमा भोलिको समाजको सचित्र छवि बिजारोपण गर्न सकियोस्, देशका संवाहकका रूपमा रहेका आजका मुनाहरूमा विदेश पलायनको सोच नपलाओस् र अनौ क्षेत्रले खोजेको/मागेको जनशक्ति उत्पादन गर्न टेवा पुगोस् भन्ने हेतुले प्युठाननगरपालिकामित्र रहेका विभिन्न विद्यालय, बालबालिका, सामाजिक अगुवा, उद्यमी, व्यवसायी, शैक्षिक तथा प्राज्ञिक व्यक्तित्वहरूसाग प्रत्यक्ष र परोक्ष रूपमा भेट तथा सुभाष सङ्कलन गरी स्थानीयतहको आवश्यकताको केन्द्रमा पुगी आधारभूत तहका लागि यो पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने सतत प्रयास गरेको छ ।

स्थानीय आवश्यकता स्थानीय तहबाट नै पहिचान गरी यहाका धार्मिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक तथा पर्यटकीय महत्त्व बोकेका स्थलहरूको संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने यत्न गरिएको छ । यसलाई बहुआयामिक, समयानुकूल, व्यावहारिक र प्रयोगात्मक रूपमा प्रस्तुत गरेर विद्यार्थीहरूका लागि अझ उपयोगी बनाउन तत्पर रहेको छ । अनौ क्षेत्रमा रहेका महत्त्वपूर्ण वस्तुहरूको परिचय गराई उनीहरूमा अनौ ठाउँ, कला, संस्कृतिको परिचित गराउनु र अनौपनको सकारात्मक सोचको विकास गराउदै अमर्पति सम्मान गर्ने, स्वाभिमानी, स्वावलम्बी बन्ने धारणाको विकास गराउनु आजको आवश्यकता हो । यसलाई पूरा गर्नका लागि केन्द्रीय पाठ्यक्रमले समेट्न नसकेका स्थानीय तहका तत् तत् विषय वस्तुलाई पूर्णता दिने उद्देश्यका खातिर स्थानीय विषयवस्तुका बारेमा चिनारी गराउने हेतुले यो पाठ्यक्रम तयार पारिएको हो । यस पाठ्यक्रम निर्माणमा द्वितीय र तृतीय संगठन हुनु पर्दछ भन्ने कुरामा सोच रही निर्माण गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

प्युठाननगरपालिका मित्रका धार्मिक सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, प्राकृतिक, राजनैतिक, भौगोलिक आदि पक्षलाई समेट्ने प्रयास स्वरूप यस पाठ्यक्रममा देहायबमोजिमका क्षेत्रहरू र यसका क्षेत्र र क्रम तथा विस्तृतीकरण समेत समेटिएको छ :

क्षेत्र

- १ : पालिका परिचय
- २ : हाम्रो आदर्श तथा पहिचान
- ३ : हाम्रो संस्कृति
- ४ : ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थल
- ५ : प्राकृतिक स्रोत तथा आर्थिक क्रियाकलाप

- ६ : सामाजिक मूल्यमान्यता र नैतिक शिक्षा
- ७ : वातावरण, विपद् व्यवस्थापन र सुरक्षा
- ८ : स्वस्थ जीवनशैली
- ९ : परम्परागत तथा आधुनिक प्रविधि र जीवनोपयोगी सिप

स्थानीय पाठ्यक्रम - २०८१

स्थानीय पाठ्यक्रमको ढाचा

स्थानीय पाठ्यक्रमको शीर्षक : हाम्रो प्युठान नगरपालिका

पाठ्यक्रमको प्रकृति : सैद्धान्तिक र प्रयोगात्मक

तह : आधारभूत

पूर्णिक : १००

पाठ्यघण्टा : कक्षा १-३ मा ५ र कक्षा ४-८ मा ४

कार्यघण्टा : कक्षा १-३ मा वार्षिक १६० र कक्षा ४-८ मा वार्षिक १२

खण्ड क

१. पृष्ठभूमि

प्युठान नगरपालिकामा ६४ विद्यालय रहेकोमा ५१ ओटा सामुदायिक विद्यालय र १३ ओटा संस्थागत विद्यालयहरू छन् । यी विद्यालयहरूमा ४८ ओटा आधारभूत तहका र १६ ओटा माध्यमिक तहका विद्यालयहरू रहेका छन् । यी सबै विद्यालयहरूको अग्निमावकत्व सङ्घीय संरचनाअनुसार स्थानीय तहले गर्नुपर्ने संविधानको व्यवस्थाअनुसार नगरपालिकाले अग्रणी भूमिका निर्वाह गर्दै आइरहेको छ । यसै सन्दर्भमा आधारभूत तहसम्म स्थानीय पाठ्यक्रमको अवधारणालाई मूर्त रूप दिनका लागि प्युठान नगरपालिकाको अर्धो मूगोल, स्थानीय सम्पदा, संस्कृति, परम्परा र मौलिकतालाई बालबालिकाहरूले उच्च मूल्यका साथ ज्ञान, सीप, मनोवृत्ति आर्जन गर्न सक्ने सक्षमता विकास गर्न स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणमा अग्रसरता देखाएको हो । पाठ्यक्रम विकास निरन्तर प्रक्रिया हो । समाजको माग र सिकाइको आवश्यकताका आधारमा पाठ्यक्रममा समसामयिक, विश्वव्यापी र स्थानीय विषयवस्तुलाई समावेश गरिन्छ । कुनै तहमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीमा व्यवहारकुशल तथा जीवनोपयोगी सिप र सक्षमताहरू विकास गर्न पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीलाई सिकाइमैत्री बनाउने प्रयास गरिन्छ । यसै क्रममा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ को सैद्धान्तिक अवधारणाअनुसार आधारभूत तहको मौजुदा पाठ्यक्रममा परिमार्जन गरी सक्तीकृत पाठ्यक्रम विकास गरिएको छ । पाठ्यक्रमको मौजुदा संरचनाअनुसार आधारभूत तहमा कक्षा १-३ मा साप्ताहिक ५ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक १६० पाठ्यघण्टाको मातृभाषिक सीप/स्थानीय विषयवस्तुसम्बन्धी क्रियाकलाप र कक्षा ४-८ मा साप्ताहिक ४ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक १२८ घण्टाको मातृभाषा/स्थानीय विषय समावेश गरिएको छ । स्थानीय विषयअन्तर्गत मातृभाषा तथा स्थानीय ज्ञान, सीप र प्रतिष्ठामा आधारित विषयसाग सम्बन्धित क्रियाकलाप समावेश गर्नुपर्ने प्रावधान राखिएको छ । यसअन्तर्गतका सिर्जनात्मक सीप विकाससम्बन्धी क्रियाकलापलाई अन्य विषयक्षेत्रका क्रियाकलापसाग पनि सम्बन्धित गराउनु पर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ । स्थानीय तहले विद्यालयको सहभागितामा स्थानीय विज्ञ, अभिभावक तथा शिक्षकको सहयोगमा स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ । स्थानीय पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन स्थानीय तहबाटै हुने मन्थकाले क्षमता विकास गरी सबै विद्यालयमा मातृभाषा वा मातृभाषा र स्थानीय विषयको पठनपाठन सुनिश्चित गर्ने दायित्व पनि स्थानीय तहमै रहेको छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपअनुसारको संरचनामा स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउदा स्थानीय आवश्यकता पूर्ति हुनाका साथै सिकाइप्रतिको अपनत्वसमेत विकास हुन्छ । यही आवश्यकतालाई दृष्टिगत गरी स्थानीय तहमा स्थानीय विषयवस्तुमा आधारित विषय तथा मातृभाषाका पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने उद्देश्यले प्युठान नगरपालिकाले स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयनका लागि यो स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरेको छ । प्रस्तुत पाठ्यक्रम निर्माणको क्रममा विभिन्न क्षेत्रका विज्ञ व्यक्तिहरूको अमूल्य सुझावको लागि प्युठान नगरपालिका सम्बन्धित व्यक्तित्वप्रति आभार व्यक्त गर्दै र कार्यान्वयनको शिलशिलामा देखिएको समस्यालाई समयानुकूल परिवर्तन र परिमार्जन गर्दै जाने कुरामा प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दछौ ।

२. विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्य

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ अनुसार विद्यालय शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्यहरू निम्नानुसार हुने छन्:

- प्रत्येक व्यक्तिलाई अन्तर्निहित प्रतिभा प्रस्फुटन गरी व्यक्तित्व विकास गर्ने,
- सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रका मूल्य तथा मान्यताप्रति प्रतिबद्ध, राष्ट्र र राष्ट्रियताप्रति बफादार, स्वामिनी, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विविधतालाई सम्मान गर्ने, चरित्रवान्, नैतिकवान् स्वयम् जिम्मेवार नागरिक तयार गर्ने,
- अभिवृत्ति सम्मान स्वयम्सकारात्मक सोच मन्थका, रोजगार तथा स्वरोजगार उन्मुख, उत्पादनशील, उद्यमशील र सिपयुक्त नागरिक तयार गर्ने,
- व्यक्तिको सामाजिकीकरणमा सहयोग गर्दै सामाजिक सदभावतथा सहिष्णुता र राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्न सहयोग पुर्याउने,
- प्राकृतिक तथा राष्ट्रिय सम्पदा र पर्यावरणको संरक्षण, संवर्धन र सदुपयोग गर्दै दिगो विकासमा योगदान गर्ने सचेत नागरिक तयार गर्ने,
- प्रत्येक व्यक्तिलाई शान्ति, मानवअधिकार, समानता, समावेशिता र सामाजिक न्यायका मान्यता अनुरूपको आचरण विकास गरी समतामूलक, समावेशी, न्यायपूर्ण र समाजवाद उन्मुख राष्ट्र निर्माणमा मद्दत गर्ने,
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धी, आधुनिक सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रयोग गर्न सक्ने विश्व परिवेश सुहाउदो दक्ष जनशक्ति तयार गर्ने,

- (ज) वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सिप, सिद्धान्त तथा प्रविधिको प्रयोग गर्न सक्ने वैज्ञानिक सुकबुक्क मयका र खोज तथा अनुसन्धानमुखी जनशक्ति तयार गर्ने,
- (क) रचनात्मक तथा समालोचनात्मक चिन्तन गर्ने, जीवनोपयोगी सिप मयका, सहिष्णु र माषिक सक्षमतामा निपूर्ण नागरिक तयार गर्ने,
- (ग) नेपाली मौलिक कला, संस्कृति, सौन्दर्य, आदर्श तथा वैशिष्ट्यहरूको संरक्षण, संवर्धन र विस्तारतर्फ अभिप्रेरित मई नेपाली पहिचानप्रति गौरव गर्ने नागरिक तयार गर्ने,
- (ट) जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक खवम् मानव सिर्जित प्रकोपप्रति सचेत रही सम्भावित जोखिम न्यूनीकरण तथा विपद्व्यवस्थापन गर्न सक्षम नागरिक तयार गर्ने,
- (ठ) सामाजिक न्यायमा आधारित समृद्ध राष्ट्र निर्माणका निमित्त आवश्यक मानव संसाधनको विकास गर्ने ।

३. विद्यालय शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना (कक्षा १-८)

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले विद्यालय शिक्षालाई आधारभूत र माध्यमिक गरी दुईतहमा बाडेको छ । आधारभूत तहको कक्षा १ मा प्रवेश गर्नुपूर्व १ वर्षको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको व्यवस्था हुने छ । विद्यालय शिक्षाको संरचनामा कक्षा १ देखि ८ सम्म गरी आठ वर्ष अवधिको आधारभूत शिक्षा र कक्षा ९ देखि १२ सम्मको चार वर्ष अवधिको माध्यमिक शिक्षा कायम गरिएको छ । माध्यमिक शिक्षा साधारण, प्राविधिक तथा व्यावसायिक र परम्परागत गरी तीनधारको हुने छ । माध्यमिक शिक्षाको प्राविधिक तथा व्यावसायिक धारतर्फ थप एक वर्ष अवधिको व्यावहारिक अभ्यास ९८उच्चमलतअमकजणउ० समेटिने छ । सिकारूको उमेर, सिकाइ, क्षमतास्तर तथा बालमनोविज्ञान समेतलाई आधार मानी विद्यालय शिक्षाको तहगत र कक्षागत संरचना निम्न बमोजिम निर्धारण गरिएको छ :

तालिका १ : विद्यालय शिक्षाको तहगत र कक्षागत संरचना

विद्यालयको तह	कक्षा	उमेर समूह	सिकाइ क्षमतास्तर
प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा	४ वर्ष	
आधारभूत	कक्षा १-३	५ देखि ७ वर्षसम्म	तह १
	कक्षा ४ - ५	८ देखि ९ वर्षसम्म	तह २
	कक्षा ६ - ८	१० देखि १२ वर्षसम्म	तह ३
माध्यमिक	कक्षा ९ - १०	१३ देखि १४ वर्षसम्म	तह ४
	कक्षा ११ - १२	१५ देखि १६ वर्षसम्म	तह ५

३.१ प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना

तालिका २ : प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना

क्र.सं.	क्षेत्रका क्षेत्रहरू	क्षेत्रहरू	कार्यघण्टा
१	आधारभूत क्षैप सिकाइका क्षेत्र	(क) शारीरिक क्षैप (ख) संवेगात्मक क्षैप (ग) सामाजिक, सांस्कृतिक र नैतिक क्षैप (घ) बौद्धिक तथा मानसिक क्षैप (ङ) स्वास्थ्य, पोषण, सुरक्षा र वातावरण क्षैप (च) सिर्जनात्मक क्षैप	३८८
२.	विषयगत क्षैप सिकाइका क्षेत्र	(क) माषिक क्षैप (ख) पूर्वगणितीय क्षैप (ग) दृश्यकला, कार्यतरिका र सिर्जनशीलता (घ) वरपरको वातावरण (ङ) सामाजिक क्षैप	१९२

जम्मा	५७६
-------	-----

(उपर्युक्त तालिकामा उल्लिखित क्रियाकलाप र समय बाहेक मनोरञ्जन क्रियाकलाप, बाह्य खेल र आराम गर्ने समय गरी कम्तीमा दैनिक १ घण्टाका दरले वर्षभरिमा २५६ घण्टासम्म वार्षिक समय थप हुन सक्ने छ ।)

३.२ आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम संरचना

तालिका ३ : आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम संरचना

क्र.सं.	विषय सम्बन्धी क्रियाकलाप	पाठ्यघण्टा	वार्षिक कार्यघण्टा
१.	माषिक सिप विकास सम्बन्धी क्रियाकलाप (नेपाली)	५	१६०
२.	माषिक सिप विकास सम्बन्धी क्रियाकलाप (अङ्ग्रेजी)	४	१२८
३.	गणितीय सिप विकास सम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८
४.	विज्ञान, स्वास्थ्य र शारीरिक शिक्षा सम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८
५.	सामाजिक अध्ययन, चारित्रिक विकास तथा सिर्जनात्मक कला सम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८
६.	मातृभाषिक सिप/स्थानीय विषयवस्तुसम्बन्धी क्रियाकलाप	५	१६०
जम्मा		२६	८३२

(पठनपाठन सञ्चालनका लागि उपयोग मन्थको ३३ घण्टाको समयावधिलाई १ पाठ्यघण्टा ९मानिस्को छ ।)

उल्लिखित संरचनाका आधारमा पाठ्यक्रम विकास तथा आधारभूत तह (१-३) को पाठ्यक्रम २०७६ को मूल मर्मलाई समेत सहयोग पुग्ने गरी निम्नलिखित पक्षहरू समावेश गरिने छ :

१. माषिक सिप अन्तर्गत सुनाइ, बोलाइ, पढाइ, लेखाइ सिपको विकास, शब्दमण्डार, आधारभूत सञ्चार सिपको विकास जस्ता पक्षहरूमा ध्यान दिइने छ । गणितीय सिप अन्तर्गत सङ्ख्या र अङ्कको अवधारणाका साथै व्यावहारिक गणितीय ज्ञान तथा व्यावहारिक गणितीय सिपको विकास र प्रयोगमा ध्यान दिइने छ ।

२. विज्ञान, स्वास्थ्य र शारीरिक शिक्षा सम्बन्धी क्रियाकलापहरू अन्तर्गत वैज्ञानिक सोच तथा सिपको प्रयोग, विज्ञान, वातावरण, स्थानीय पर्यावरण, स्वास्थ्य र शारीरिक शिक्षा, प्रविधि आदि सिकाइका क्षेत्रअन्तर्गत पर्ने विषयवस्तुहरूसाग सम्बन्धित क्रियाकलापहरू समावेश गरिने छ ।
३. सामाजिक अध्ययन, चारित्रिक विकास तथा सिर्जनात्मक कला सम्बन्धी क्रियाकलाप अन्तर्गत सामाजिक मूल्य र मान्यता, चारित्रिक विकास, सिर्जनात्मक, कला र संस्कृति, जीवनोपयोगी सिप तथा सूचना र सञ्चार प्रविधि आदि सिकाइका क्षेत्र अन्तर्गत पर्ने विषय वस्तुहरूसाग सम्बन्धित क्रियाकलाप समावेश गरिने छ ।
४. स्थानीय विषय अन्तर्गत मातृभाषा, स्थानीय इतिहास तथा संस्कृति, संस्कृत भाषा र स्थानीय ज्ञान, सिप, कला तथा प्रविधिमा आधारित विषयसाग सम्बन्धित क्रियाकलाप पर्ने छन्। सिर्जनात्मक सिप विकास सम्बन्धी क्रियाकलापलाई अन्य विषय क्षेत्रका क्रियाकलापहरूसाग पनि सम्बन्धित गराउनु पर्ने छ । स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम र पाठ्य सामग्री विद्यालयले स्थानीय विज्ञ, अभिभावक तथा स्थानीय तहको सहयोग र समन्वयमा विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्नेछ ।
५. संस्कृत, गुरुकुल, गुम्बा/विहार, मन्दिरसा, किरात जस्ता परम्परागत शिक्षा पद्धतिका हकमा नेपाली र सामाजिक विषय बाहेक अन्य विषयहरू परम्परागत शिक्षा पद्धति अनुसार अनुकूलन र विकास गरी कार्यान्वयन गर्न सकिने छ ।
६. संस्कृत तथा परम्परागत शिक्षातर्फको कक्षा १-३ लाई एकीकृत सिद्धान्त अनुरूप साधारण शिक्षा सरहको शिक्षा प्रदान गरिने छ । यस शिक्षामा मातृभाषाका सट्टामा सम्बन्धित भाषा (संस्कृत रचना, मोट भाषा, अरेबिक र उर्दू भाषा, लिम्बू भाषा आदि) का पाठ्यक्रम र पाठ्य सामग्री कार्यान्वयन गरिने छ ।
७. विज्ञान तथा वातावरण, सामाजिक अध्ययन, स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षा र सिर्जनात्मक कला विषयलाई अन्तरविषयक ढाचाको पाठ्यक्रमका रूपमा हाम्रो सेरोफेरो विषय क्षेत्रमा समावेश गरी समग्रमा गणित, नेपाली भाषा, अङ्ग्रेजी भाषा र हाम्रो सेरोफेरो विषय क्षेत्रलाई समावेश गरी बहुविषयक ढाचाको एकीकृत पाठ्यक्रम विकास गरिने छ । त्यसैगरी कक्षा १-३ का विद्यार्थीका लागि आवश्यक हुने व्यवहार कुशल सिपहरूलाई आवश्यकतानुसार सबै विषयक्षेत्र र कक्षामा एकीकृत गरिने छ ।

३.३ आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) को पाठ्यक्रम संरचना

तालिका ४ : आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) को पाठ्यक्रम संरचना

क्र.सं.	विषय	पाठ्यघण्टा	वार्षिक कार्यघण्टा
१.	नेपाली	५	१६०
२.	अङ्ग्रेजी	५	१६०
३.	गणित	५	१६०
४.	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०
५.	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा	५	१६०
६.	स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला	३	९६

७.	मातृभाषा/स्थानीय विषय	४	१२८
	जम्मा	३२	१०२४

उल्लिखित सरचनाका आधारमा पाठ्यक्रम निर्माण गदा निम्नलिखित पक्षहरू समावेश गरिन छ :

- माषिक विषयअन्तर्गत सुनाइ, बोलाइ, पढाइ, लेखाइ सिपको विकास, शब्दमण्डार, आधारभूत सञ्चार सिप, अभिव्यक्ति सिपका विकास जस्ता पक्षहरूमा ध्यान दिनुपर्दछ । गणितअन्तर्गत सङ्ख्या र अङ्कका अवधारणाका साथै व्यावहारिक गणितीय ज्ञान तथा सिपका विकास र प्रयोगमा ध्यान दिनु पर्दछ । विज्ञान तथा प्रविधि शिक्षासम्बन्धी किर्याकलापहरूअन्तर्गत वैज्ञानिक सोच तथा सिपका प्रयोग, विज्ञान, वातावरण, स्थानीय पर्यावरण, सूचना र सञ्चार प्रविधि आदि सिकाइका क्षेत्रअन्तर्गत पर्ने विषयवस्तुहरू समावेश गरिन छ । सामाजिक अध्ययन तथा मानवमूल्य शिक्षाअन्तर्गत नेपालका भौगोलिक, सामाजिक तथा ऐतिहासिक पक्ष, सामाजिक मूल्य र मान्यता, चारित्रिक विकास, कला र संस्कृति, जीवनोपयोगी सिप, नागरिक चेतना आदि विषयवस्तुहरू समावेश गरिन छ । स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कलाअन्तर्गत शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर बानी, सरसफाइ र जीवनोपयोगी सिप, सिर्जनात्मकता आदिसाग सम्बन्धित विषयवस्तुहरू समावेश गरिने छ । सिर्जनात्मक सिप विकाससम्बन्धी किर्याकलापलाई अन्य विषयक्षेत्रका किर्याकलापहरूसँग पनि सम्बन्धित गराउनुपर्दछ ।
- स्थानीय विषयअन्तर्गत मातृभाषा, स्थानीय इतिहास तथा संस्कृति, संस्कृत भाषा र स्थानीय ज्ञान, सिप, कला तथा प्रविधिमा आधारित विषयसाग सम्बन्धित किर्याकलाप पनि छन । स्थानीय विषयका पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री विद्यालयले स्थानीय तहका सहयोग र समन्वयमा स्थानीय विज्ञ तथा अभिभावकको संलग्नतामा विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने छ ।
- संस्कृत तथा परम्परागत शिक्षाअन्तर्गत आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) लाई साधारण शिक्षा सरहको शिक्षा प्रदान गरिने छ । यसअन्तर्गत सामाजिक अध्ययन तथा मानवमूल्य शिक्षा विषयसाग सम्बन्धित विषयक्षेत्रलाई आवश्यकताका आधारमा थपघट गरी यस शिक्षाका पाठ्यसामग्रीलाई सन्दर्भ र औचित्यका आधारमा अनुकूलन गरिने छ । मातृभाषाका सट्टामा सम्बन्धित भाषा (संस्कृत भाषा, माट भाषा, अरेबिक र उर्दु भाषा, लिम्बु भाषा इत्यादि) का पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री कार्यान्वयन गरिने छ ।
- गुरुकुल शिक्षातर्फ स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला विषयका सट्टामा वेद वा नीतिशास्त्र वा मानवमूल्य शिक्षा विषय अध्ययन अध्यापन गर्न सकिने छ । मदरसा शिक्षातर्फ स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला विषयका सट्टामा दिनियात विषय अध्ययन अध्यापन गर्न सकिने छ ।

३.४ आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) को पाठ्यक्रम संरचना

तालिका ५ : आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) को पाठ्यक्रम संरचना

क्र. सं.	विषय				वार्षिक कार्यघण्टा
	साधारण	संस्कृत शिक्षा/गुरुकुल/ वेद विद्याभ्रम शिक्षा	गोन्पा तथा विहार/ मदरसा शिक्षा	पाठ्य घण्टा	
१	नेपाली	नेपाली	नेपाली	५	१६०
२	अङ्ग्रेजी	अङ्ग्रेजी वा संस्कृत रचना	अङ्ग्रेजी	५	१६०
३	गणित	गणित	गणित	५	१६०
४	विज्ञान तथा प्रविधि	विज्ञान तथा प्रविधि वा संस्कृत व्याकरण	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०
५	सामाजिक अध्ययन तथा मानवमूल्य शिक्षा	सामाजिक अध्ययन तथा मानवमूल्य शिक्षा वा कर्मकाण्ड	सामाजिक अध्ययन तथा मानवमूल्य शिक्षा	५	१६०
६	स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षा (सिर्जनात्मक कला सहित)	संस्कृत भाषा	स्थानीय विषय वा बौद्ध शिक्षा वा सम्मोटा व्याकरण वा अन्य वा आचार शिक्षा (दिनियात) वा कुरान (अरेबिक)	३	९६
७	मातृभाषा/स्थानीय विषय वा संस्कृत भाषा	वेद वा नीतिशास्त्र	मोटभाषा वा पालीभाषा वा संस्कृत वा अन्यभाषा वा उर्दू भाषा	४	१२८

	જાભા			૩૨	૧૦૨૭
--	------	--	--	----	------

४. आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८) का तहगत सक्षमता :

आधारभूत शिक्षाले विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षाका माध्यमद्वारा बालबालिकामा अन्तर्निहित प्रतिभाको विकास गर्ने लक्ष्य राखेको छ । यस तहको शिक्षाको मुख्य उद्देश्य राष्ट्रप्रेम र लोकतन्त्रमा विश्वास गरी राष्ट्रियताको संरक्षण र संवर्धन गर्ने, अधिकार र कर्तव्यको पालना सहित स्वतन्त्रताको सम्मान गर्ने, सामाजिक र प्राकृतिक वातावरणप्रति सचेत भई मानवीयमूल्य र मान्यता अनुकूलत व्यवहार गर्ने कर्तव्यनिष्ठ नागरिक उत्पादन गर्ने हो । यस तहको शिक्षाप्राप्त गरिसकेका बालबालिकाहरू आफ्ना विचार आदान प्रदान स्वम् दैनिक जीवनमा आङ्गपने व्यावहारिक समस्या समाधान गर्न सक्षम, स्वावलम्बी, परिश्रमी, वैज्ञानिक सुम्बुम्भ मयका, स्वास्थ्यप्रति सचेत र नैतिकवान हुनेछन् ।

विद्यालय शिक्षाअन्तर्गत आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८) का विद्यार्थीले हासिल गर्ने सक्षमताहरू निम्न बमोजिम हुने छन्:

१. देशप्रेम तथा राष्ट्रिय एकताको भावना स्वम् लोकतान्त्रिक मूल्य, मान्यता तथा संस्कार व्यवहारमा प्रदर्शन
२. माषिक तथा सञ्चार सिपको विकास र व्यावहारिक, सिर्जनात्मक स्वम्सान्दर्भिक प्रयोग
३. सूचना र विचारहरूको आदानप्रदान, विश्लेषण तथा सूचनाप्रविधिको समुचित प्रयोग
४. तार्किक तथा व्यावहारिक गणितीय ज्ञान, सिप स्वम् अमिवृति विकास र प्रयोग
५. वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सिद्धान्त र नियमप्रतिको जिज्ञासा स्वम् बोध र व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग
६. मानव मूल्य र मान्यता स्वम्सामाजिक गुणको विकास तथा नागरिक कर्तव्यप्रति सजगता
७. जनसङ्ख्या, वातावरण संरक्षण र दिगो विकासबिचको अन्तरसम्बन्धको बोध र व्यवस्थापनमा सहयोग
८. शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर जीवनशैली र जीवनोपयोगी सिपको विकास
९. स्थानीय, आधुनिक पेसा, व्यवसाय र प्रविधि स्वम्श्रमप्रति सम्मान तथा व्यवहारकुशल सिप को प्रयोग
१०. नेपाली कला, साहित्य र संस्कृतिको संरक्षण तथा संवर्धन स्वम्सिर्जनशीलताको विकास र प्रयोग
११. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय परिवेशसाग परिचित भई विविधता, विश्वबन्धुत्व र सहअस्तित्वबोध तथा स्वीकार
१२. दैनिक जीवनमा आङ्गपने व्यावहारिक समस्याहरूको पहिचान, विश्लेषण तथा समाधान

खण्ड ख

१. स्थानीय पाठ्यक्रमको परिचय

नेपाल एक बहुभाषी, बहुजाति, बहुधार्मिक र बहुसांस्कृतिक मूलुक हो । यहा स्थान विशेषका आवश्यकता र चाहना फरक फरक हुन सक्छन । हरेक स्थानका आफ्नै मौलिक विषयवस्तु रहेका हुन्छन् । जुन विषयवस्तुलाई केन्द्रीय पाठ्यक्रमको दृष्टि पुग्न नसकेको हुन सक्छ । यसरी आफ्नो पालिकाका मौलिक संस्कृति, पेसा, व्यवसाय, कला लगायत स्थानीयता मल्कने विषयवस्तुको बारेमा त्यस क्षेत्रका बालबालिकालाई जानकारी दिनु स्थानीय तहको जिम्मेवारी र दायित्व हो । यसैलाई मध्यनजर राखी तयार गरिने पाठ्यक्रम नै स्थानीय पाठ्यक्रम हो । समग्रमा मन्दा स्थानीय आवश्यकताका विषयवस्तुलाई मनन गरी त्यहीका नागरिकको अपनत्व हुने गरी सम्बन्धित सरोकारवालाले स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रतिधिलाई समेटी विकास गर्ने पाठ्यक्रम नै स्थानीय पाठ्यक्रम हो । स्थानीय पाठ्यक्रममा केन्द्रीय पाठ्यक्रमले समेटन नसकेका स्थानीय स्तरका विषयवस्तु समेटिएको हुनु पर्दछ । जसले स्थानीय ज्ञानको प्रस्फुटन गर्नुका साथै नवीनतम ज्ञान र सिपको मार्ग दर्शन पहिल्याउन सहयोग गर्दछ । स्थानीय स्तरमा रहेका आवश्यकता र चाहनालाई सम्वोधन गरी मौलिका राष्ट्रका संवाहक आजका बालबालिकाहरूमा स्थानीय महत्त्वपूर्ण क्षेत्रको पहिचान गरी आनोपनको महसुस गराउन सक्नुपर्दछ । यसरी निर्माण गरिएको स्थानीय पाठ्यक्रमलाई केन्द्रीय पाठ्यक्रमको खुडकिलोका रूपमा पनि लिन सकिन्छ । प्राथमिक शिक्षा पाठ्यक्रम २०६२ का अनुसार, 'स्थानीय सरोकारवालाले सहभागितामा स्थानीय आवश्यकता अनुसार विषयवस्तु समावेश गरी निर्माण र कार्यान्वयन हुने पाठ्यक्रम नै स्थानीय पाठ्यक्रम हो ।' भनि परिभाषित गरेको छ । त्यसैगरी प्राथमिक तहको पाठ्यक्रम निर्माण निर्देशिकाअनुसार स्थानीय आवश्यकता, विषय क्षेत्र, विषयवस्तु, शैक्षणिक व्यवस्था र समाग्रीको निर्माण गरी स्थानीय परिवेशको शिक्षा दिने कुरालाई स्थानीय पाठ्यक्रमको सैद्धान्तिक अवधारणाको रूपमा स्वीकारेको देखिन्छ । विगतमा सञ्चालन गरिएको माध्यमिक शिक्षा सहयोग कार्यक्रम, विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमले पनि स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा सुधारमा जोड दिएको थियो । नेपालको संविधान २०७२ मा शिक्षा तथा भाषा तथा संस्कृति सम्बन्धि हकमा प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत शिक्षामा पहुच मातृभाषामा शिक्षा पाउने तथा मातृभाषा प्रयोग गर्ने, सांस्कृतिक जीवनमा सहभागी हुने, भाषा, लिपि, सांस्कृतिक सम्यता र सम्पदाको संवर्धन र संरक्षण गर्ने हक हुने कुरा उल्लेख गरिएको छ । विद्यालय तहसम्मको शिक्षाको जिम्मेवारी स्थानीय सरकार मातहतमा रहने व्यवस्था गरिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन सेनले स्थानीय स्तरको शैक्षिक ज्ञान, सिप र प्रतिधिको संरक्षण, प्रवर्धन र स्तरीकरण गर्ने अधिकार उल्लेख गरिएको छ ।

माथि उल्लेखित परिभाषा र अवधारणा अनुसार स्थानीय पाठ्यक्रम मन्नाले स्थानीय सरोकारवाला पक्षले आवश्यक ठानेको विषयवस्तुलाई उनीहरूकै विज्ञता र सक्रियतामा कम लागतमा तयार गरिएको पाठ्यक्रम हो । स्थानीय पाठ्यक्रमले त्यस समाजका आवश्यकताहरूलाई संवोधन गर्दै सिकारूलाई सिकाइप्रति उत्प्रेरित गर्दछ । सिकाइमा स्थायित्व र व्यावहारिकता प्रदान गर्दछ । सिकारू र शिक्षक बिच सामिप्यता ल्याउछ । समाज र राष्ट्रप्रति उत्तरदायी र जवाफदेही हुन सिकाउछ । स्थानीय परम्परा, मूल्य,मान्यता र संस्कृतिलाई जर्गेना गर्छ । नया सिप र प्रतिधिलाई अर्न्तराष्ट्रिय बजारसम्म जोड्नका लागि सहयोग गर्छ । समग्रमा मन्नुपर्दा समुन्नत, समृद्ध र आधुनिक नेपाल निर्माणका लागि आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक पक्षमा टेवा पुर्‍याउने उद्देश्यले तयार पारिएको पाठ्यक्रम नै स्थानीय पाठ्यक्रम हो ।

२. स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता र औचित्यः

स्थानीय आवश्यकतामा आधारित शिक्षा स्थानीय तहको नेतृत्व र सहभागिताका आधारमा स्थानीय तहमै प्राविधिक तथा आर्थिक स्रोत परिचालन गरी मातृभाषा तथा स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रविधिमा आधारित विषयवस्तुको चयन, व्यवस्थापन र कार्यान्वयन गरिनुलाई स्थानीय आवश्यकतामा आधारित शिक्षाका रूपमा लिइन्छ । स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयनले स्थानीय पेसा, व्यवसाय, मूल्य, मान्यता, भाषा, कला, संस्कृति र भूगोलको संरक्षण र संवर्धनमा सहयोग पुऱ्याएको हुन्छ । स्थानीय विशेषताको सकीकृत स्वरूपले राष्ट्रिय पहिचानको समेत प्रतिनिधित्व गरेको हुन्छ । स्थानीय आवश्यकतालाई उचित रूपमा सम्बोधन गर्न शिक्षालाई स्थानीय आवश्यकतामा आधारित बनाउने अभ्यास विश्वव्यापी रूपमा मद्दरहेको छ । नेपालमा स्थानीय आवश्यकतामा आधारित शिक्षामा सामान्य प्रयासहरू पनि हुदै आएका छन् । तथापि स्थानीय आवश्यकताका ज्ञान, सिप, प्रविधि आदिमा आधारित स्थानीय पाठ्यक्रमलाई व्यवस्थित गर्न उपयुक्त वातावरण सिर्जना गर्न सकिएको छैन ।

नेपालको संविधान र आवधिक शैक्षिक योजना तथा शिक्षासम्बन्धी अन्य योजना तथा कार्यक्रमले गरेका नीतिगत व्यवस्थाका आधारमा आधारभूत तह (कक्षा १-५) गरेका नीतिगत व्यवस्थाका आधारमा आधारभूत तह कक्षाको पाठ्यक्रम (वि.सं. २०६२ र २०६५) ले सामाजिक अद्ययन, सिर्जनात्मक कला र शारीरिक शिक्षामा २०% पाठ्यमा स्थानीय विषयवस्तुमा आधारित हुनुपर्ने प्रावधान राखेको छ । यसले स्थानीय आवश्यकतामा आधारित शिक्षालाई थप एक विषयका रूपमा समावेश गर्दै स्थानीय विषयसमेत समावेश गर्न सकिने व्यवस्था गरेको छ । आधारभूत शिक्षा पाठ्यक्रम (कक्षा ६-८), २०६९ मा पनि स्थानीय विषयवस्तुको प्रावधान रहेको छ । स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन (मातृभाषासहित), २०७६ विकास गरी स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणलाई सहजीकरण गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

नेपालको संविधान नेपालको संविधान २०७२ भाग ३ को धारा ३१ मा शिक्षा सम्बन्धी मौलिक हकको व्यवस्था रहेको छ । यस धाराको उपधारा ५ मा नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक समुदायलाई कानून बमोजिम आनो मातृभाषामा शिक्षा पाउने हक हुने छ भन्ने प्रावधान रहेको छ । यसलाई व्यवहारतः कार्यान्वयनका लागि स्थानीय पाठ्यक्रम मार्फत समाजमा रहेका भाषा, लिपि, संस्कृति, सांस्कृतिक सभ्यता र सम्पदालाई जगेना गर्ने प्रकृतिको ज्ञान, सिप र प्रविधि विद्यार्थीलाई दिनु जरूरी छ । शिक्षालाई वैज्ञानिक, व्यावसायिक, सिपमूलक र रोजगारमूलक स्वप्न जनमुखी बनाउदै सक्षम प्रतिस्पर्धी नैतिक स्वम राष्ट्रिय हितप्रति समर्पित जनशक्ति तयार गर्न स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता रहेको छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७३ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ३ को दफा ११ (ज) (४) मा मातृभाषामा शिक्षा दिने विद्यालयको अनुमति, अनुगमन तथा नियमन सम्बन्धी व्यवस्था गरी स्थानीय पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन अवस्थालाई इङ्गीत गरेको छ । त्यस्तै उक्त ऐनको दफा ११ (ज) (१८) मा स्थानीय स्तरको शैक्षिक ज्ञान, सिप र प्रविधिको संरक्षण, प्रवर्द्धन र स्तरीकरण गर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ यसको लागि पनि स्थानीय पाठ्यक्रम आवश्यक देखिन्छ ।

पन्ध्रौँ योजना (२०७६/०७७-२०७९/०८०) पन्ध्रौँ योजनाको उद्देश्य प्राप्तिका लागि परिलक्षित मानव संसाधन, पूर्वाधार तथा प्रविधिको विकास र जीवनोपयोगी ज्ञान र सिपमा आधारित पाठ्यक्रम मार्फत सबै तहको शिक्षामा गुणस्तर, सुनिश्चित गर्ने रणनीतिलाई विद्यालय शिक्षाको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक समयानुकूल परिमार्जन गर्नुका साथै आधारभूत तहको कक्षा (१-३) को सकीकृत पाठ्यक्रम कार्यान्वयन गर्दै आधारभूत तहको शिक्षण सिकाइका लागि आवश्यकता अनुसार माध्यम भाषाको रूपमा मातृभाषा वा स्थानीय भाषा वा नेपाली भाषा प्रयोग गर्ने व्यवस्था मिलाई संघीय तहबाट तोकिएको मापदण्ड बमोजिम विद्यालय तहको स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्य सामग्री स्थानीय तहबाट विकास गर्ने गरी स्थानीय

तहको क्षमता विकास गरिने छ मन्ने कार्यनीति मार्फत प्राप्त गर्ने व्यवस्था गरिनेको छ र सौहार्द योजना (२०८१/०८२ - २०८५/०८६) ले प्रारम्भिक बालविकासदेखि सबै तह र प्रकारका शिक्षालाई पहुँचयोग्य, समावेशी, गुणस्तरीय समय सापेक्ष स्वयम् जीवनोपयोगी बनाइ सक्षम तथा प्रतिस्पर्धी जनशक्ति मार्फत मुलुकको समग्र विकास प्रक्रियामा योगदान पुर्याउछ । शिक्षाले मुलुकको आर्थिक समृद्धि, सामाजिक प्रगति र ज्ञानमा आधारित अर्थतन्त्र निर्माणका लागि आधारशिला प्रदान गर्दछ । शिक्षाले नवप्रवर्तन, रोजगार क्षमता र उत्पादकत्व बढाउछ । समाजमा आउने गतिशिलतालाई सम्बोधन गर्ने गरी वैज्ञानिक संस्कृति, अनुसन्धान तथा विकास मार्फत शिक्षा प्रणालीलाई उत्थानशील र उपयोगी बनाउनुपर्नेछ मन्ने व्यवस्था गरिनेको छ ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०६३ नेपाल सरकारले विद्यालय शिक्षाको मूल दस्तावेजका रूपमा २०६३ सालमा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप तयार गरिनेको थियो । पाठ्यक्रम स्थानीय आवश्यकतामा आधारित बनाउनुपर्ने कुराले विश्वव्यापी मान्यता पाइसकेकाले नेपालमा निम्नानुसारका अभ्यास हुन थालेको पाइन्छ मनी यस प्रारूपले उल्लेख गरेको छ :

क) स्थानीय पाठ्यक्रमका सामान्य पथ प्रदर्शनका सिद्धान्त तयार गर्ने र त्यसैका आधारमा थप विषयवस्तु स्थानीय तहमा समावेश गर्ने ।

ख) केन्द्रीय पाठ्यक्रमको संरचनाका आधारमा निश्चित गरिनेको पाठ्यक्रमका लागि विषयवस्तु छनोट देखि सम्पूर्ण प्रक्रिया स्थानीय तहमा नै विकास र व्यवस्थापन गर्ने । ग) स्थानीय तहमा नै स्थानीय परिवेश, व्यक्ति, समाज, राष्ट्र र विश्वव्यापी परिवेशलाई सम्बोधन गर्ने पाठ्यक्रमको विकास र व्यवस्थापन गर्ने ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ मा स्थानीय पाठ्यक्रमका लागि कक्षा १-३ मा साप्ताहिक पाठ्यक्रम ५ अर्थात् वार्षिक १६० घण्टा र कक्षा ४-८ मा यसका लागि ४ पाठ्यक्रम अर्थात् वार्षिक १२८ घण्टा छुट्याइएको छ । उक्त प्रारूपमा स्थानीय पाठ्यक्रम सम्बन्धमा निम्नलिखित कुरा उल्लेख गरिनेको छ :

क) स्थानीय आवश्यकताको पहिचानमा स्थानीय तहमा पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक विकास गरिने छ ।

ख) राष्ट्रिय पाठ्यक्रमको ढाँचाको आधारमा पाठ्यक्रमको स्थानीय तहमा अनुकूलन गरी स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक विकास गरिने छ ।

ग) स्थानीय पाठ्यक्रममा आवश्यकता अनुसार विषयवस्तुहरू परिमार्जन तथा सिकाइ उपलब्धिको मापन गर्ने कार्य स्थानीय तहबाट गरिने छ ।

घ) स्थानीय आवश्यकतामा आधारित पाठ्यक्रम निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्दा बालकेन्द्रित, स्थानीय आवश्यकतामुखी हुने गरी लचकता प्रदान गरिने छ ।

ङ) राष्ट्रिय पाठ्यक्रमको संरचना भिन्न रही स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण तथा कार्यान्वयनका लागि प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय रूपमा स्थानीय तहलाई सक्षम र जिम्मेवार बनाइने छ ।

च) स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयन, विद्यालयको वार्षिक कार्यक्रम, कक्षाकोठाको व्यवस्थापन तथा शैक्षणिक विधिका सम्बन्धमा विद्यालयले निर्णय लिने छ ।

छ) स्थानीय पाठ्यक्रमको स्वीकृति प्रदेश वा स्थानीय तहमा रहने पाठ्यक्रम सम्बद्ध संरचनाबाट हुने छ ।

पाठ्यक्रम सिकाइको मार्गदर्शन हो । औपचारिक शिक्षाको मेरुदण्डको रूपमा रहेको विद्यालय तहको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम नेपालमा पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले अन्तर्राष्ट्रिय र राष्ट्रियस्तरको परिवेश, राष्ट्रिय विषयवस्तु र आवश्यकता तथा स्थानीय विषयवस्तुलाई समेत समावेश गरी तयार गर्दछ । नेपाल भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक, जैविक, भाषिक, सांस्कृतिक र धार्मिक रूपले विविधतायुक्त देश हो । हरेक परिवेशको आवश्यकता र विषयवस्तुलाई राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले समेटन नसक्ने र हरेक स्थानीय तहको आ-आनै विशिष्ट पहिचान र विविधता हुन्छ मन्ने अवस्थालाई दृष्टिगत गर्दै स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको अवधारणा अघि सारिएको हो यसले पनि यसको आवश्यकता र औचित्यलाई पुष्टि गर्दछ ।

स्थानीय तहको ज्ञान, सिप र प्रतिधिलाई उजागर गर्न, परम्परागत पेशा, व्यवसाय र प्रतिधि, स्थानीय तहका कलाकौशल, संस्कृति, भाषा, परम्परा, व्यवसाय, पर्यटकीय क्षेत्र, प्राकृतिक सम्पदा आदिका बारेमा जानकारी गराइ संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकास गर्न उत्प्रेरित गर्न र सहयोग पुर्याउन तथा बालबालिकालाई उद्यमशील बनाउने उद्देश्यले स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरिने हुदा यो नितान्त आवश्यक हुन्छ ।

३. स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा अपनाइएको प्रक्रिया

पाठ्यक्रम निर्माण कार्य प्राज्ञिक मात्र नभएर प्राविधिक पनि भएकाले यो पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा निम्न प्रक्रिया अपनाइएको छ :

- प्युठान नगरपालिका र यस अन्तर्गतका विषयवस्तुको आवश्यकता पहिचान तथा प्राथमिकीकरणका लागि प्रश्नावली तयार गरी जनप्रतिनिधि, समाजसेवी, प्राध्यापक, शिक्षक, विद्यार्थी, विभिन्न संघसंस्थाका प्रतिनिधिहरूसंग बृहत अन्तरक्रिया गरी प्रश्नावली गर्न लगाइ सोको अध्ययनपश्चात विषयवस्तुको प्राथमिकीकरण गरिएको छ ।
- विभिन्न ठाउँको अध्ययन भ्रमण, अन्तरक्रिया, भेटघाट र छलफलबाट प्राप्त जानकारीलाई समेत भरपुर उपयोग गरिएको छ ।
- यस पाठ्यक्रममा विशेषतः प्युठान नगरपालिकाको परिचय, हाम्रो आदर्श तथा पहिचान, हाम्रो संस्कृति, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थल, प्राकृतिक स्रोत तथा आर्थिक क्रियाकलाप, सामाजिक मूल्य मान्यता र नैतिक शिक्षा, वातावरण विपद् व्यवस्थापन र सुरक्षा, स्वस्थ जीवनशैली तथा परम्परागत तथा आधुनिक प्रतिधि र जीवनोपयोगी सिप गरी ९ वटा विषयवस्तुहरू समेटिएको छ ।
- यस पाठ्यक्रमलाई सकेसम्म बाल मनोविज्ञानमा आधारित, बालबालिकाको कक्षा र तहअनुसारको क्षमता र स्तरका आधारमा र स्थानीय परिवेश अनुकूल व्यावहारिक र सान्दर्भिक र जीवनोपयोगी बनाउन प्रयास गरिएको छ ।
- प्रस्तुत पाठ्यक्रम शैक्षिक सत्र २०८२ देखि कक्षा १-८ का सबै कक्षामा कार्यान्वयन हुने आधारभूत तहको पाठ्यक्रम अन्तर्गत कक्षा १-३ मा स्थानीय पाठ्यक्रमका लागि साप्ताहिक ५ पाठ्यघण्टा अर्थात् वार्षिक १६० कार्यघण्टा छुट्याइएको छ भने ४-८ कक्षामा स्थानीय पाठ्यक्रमका लागि साप्ताहिक ४ पाठ्यघण्टा अर्थात् वार्षिक १२८ कार्यघण्टा छुट्याइएको छ ।

- उल्लिखित कार्यघण्टालाई दृष्टिगत गर्दै स्थानीय ज्ञान, सिप, सिर्जना तथा मूल्य मान्यताको विकास गर्नको लागि अन्तरक्रिया, प्रदर्शन, परियोजना तथा प्रयोगात्मक क्रियाकलाप वा गरेर सिक्ने खालका क्रियाकलाप र सिकाइ अनुभवहरूको प्रतिबिम्बन जस्ता विधि र प्रक्रियाबाट सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्ने पक्षलाई जोड दिइएको छ ।
- विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूले विभिन्न माध्यमबाट आर्जन र विकास गरेका ज्ञान, सिप र अभिवृत्तिलाई निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनका साधनहरूको माध्यमबाट उनीहरूले सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे नगरेको लेखाजोखा गरी सिकाइ सुनिश्चित गरिने कुरालाई जोड दिइएको छ ।
- राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेका मूल्याङ्कनका प्रावधानहरू अन्तर्गत कक्षा १ देखि ३ सम्म सिकाइ उपलब्धिमा आधारित मूल्याङ्कन र कक्षा ४ देखि ८ सम्म आन्तरिक मूल्याङ्कनको लागि ५० प्रतिशत अंक भार र बाह्य मूल्याङ्कनको लागि ५० प्रतिशत अङ्कभार कायम गरी विद्यार्थीहरूले हासिल गरेका समग्र उपलब्धीलाई निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको रूपमा अमिलेख गरी अक्षराङ्कन पद्धतिअनुसार विद्यार्थीले हासिल गरेको नतिजा प्रदान गरिने कुरालाई यस पाठ्यक्रमले समेटेको छ ।
- तहगत सक्षमता कक्षा (१-३) का सक्षमताहरू, कक्षा (४-५) का सक्षमताहरू, कक्षा (६-८) का सक्षमताहरूलाई छुट्टा छुट्टै उल्लेख गरि सोही अनुसार सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया अवलम्बन गरिएको छ ।

४. तहगत सक्षमता

४.१ कक्षागत सिकाइ उपलब्धी (१-३)

- (क) गाजा टोल, वडा, जनप्रतिनिधि र भौगोलिक स्वरूपसहित प्युठान नगरपालिकाको सामान्य परिचय,
- (ख) प्युठान नगरपालिकाका प्राकृतिक, पर्यटकीय, सामाजिक, धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदाको सामान्य परिचय,
- (ग) असल बानी, व्यवहारहरूको पहिचान, पारिवारिक तथा सामुदायिक मानवीय मूल्य तथा नैतिक शिक्षाका आधारभूत पक्षहरूको जानकारी र अवलम्बन,
- (घ) स्वस्थ रहन गर्नुपर्ने आधारभूत पक्षहरूको पहिचान र अवलम्बन,
- (ङ) आफ्नो घर, परिवार, छिमेक र वडामा प्रचलित विभिन्न संस्कार, मेषमुषा, तथा आफ्नो परिवारमा बोलिने भाषाको जानकारी,
- (च) आफ्नो घर, विद्यालय, गाजा वडामित्रका प्राकृतिक वस्तुको पहिचान, घरपालुवा पशुपक्षिको नाम, मानिसहरूले गर्ने पेसा तथा कृषिजन्य वस्तु र अन्य घरेलु उत्पादनको पहिचान र अवलम्बन,
- (छ) मान्यजनप्रति गरिने व्यवहार, परम्परागत नाता सम्बन्धको जानकारी, फरक क्षमता मयका व्यक्तिको पहिचान उनीहरूप्रति सकारात्मक व्यवहार तथा सामाजिक कुरितीहरूको बारे खुलेर छलफल,
- (ज) घर, गाजा, नगरमा हुन सक्ने विपद्हरूको पहिचान र बच्न अपनाउनुपर्ने उपायहरूको पहिचान र अवलम्बन,
- (झ) पोषणयुक्त खानपान, शारीरिक सरसफाइ, घर विद्यालय, आदिको फोहोर व्यवस्थापनको पहिचान र अवलम्बन,
- (ट) प्युठान नगरपालिका मित्रका परम्परागत र आधुनिक प्रविधिको सामान्य परिचय ।

४.२ कक्षागत सिकाइ उपलब्धी (४-५)

- (क) प्युठान नगरपालिकाको भौगोलिक, जनसाङ्ख्यिक र प्राकृतिक अवस्था र अवस्थितिको ट्रेस नक्साङ्कन, मुख्य सडक, हावापानी, प्राकृतिक स्रोत, वडा र छिमेकी वडाका विद्यालयको पहिचान,
- (ख) पालिकाभित्रका चाडपर्व, धर्म, संस्कार, संस्कृति, जात्रा, लोकसङ्गीत, भाषा र ऐतिहासिक स्थलको जानकारी, सहभागिता र सम्मानभावको विकास,
- (ग) घर, विद्यालय र समाजमा स्थापित असल मूल्य, मान्यता, नीति, नियम, सम्मान, आचरणको पहिचान र अवलम्बन,
- (घ) जैविक मल, तरकारी खेती, फलफूल खेती, प्रविधिको महत्वबोध र खेती कार्यमा सहयोग,
- (ङ) असल आचरणको अवलम्बन, कुरीतिको निराकरण र स्वस्थ जीवनशैली अवलम्बन,
- (च) आँनो वरपरको वातावरणमा मरुका वस्तुहरूको महत्वबोध र उपयोग तथा वातावरण संरक्षण र सरसफाइमा सहयोग,
- (छ) प्राकृतिक र मानव सृजित विपदहरूको कारण, असर र बच्ने उपायहरू,
- (ज) स्थानीय स्तरमा गर्न सकिने व्यवसायिक कार्यहरूको जानकारी,
- (झ) घरमा निर्मित स्वस्थ खाना, खाजा, जङ्क फुड र यसको असरबाट बच्ने उपाय, स्वस्थ जीवनयापन, योग, ध्यान र स्थानीय खेलहरूको जानकारी
- (ञ) परम्परागत स्थानीय प्रविधि र आधुनिक प्रविधिहरू क्यालकुलेटर, मोबाइल, कम्प्युटर, आदिको पहिचान र प्रयोग अभ्यास ।

४.३ कक्षागत सिकाइ उपलब्धी (६-८)

- (क) प्युठान नगरपालिकाको भौगोलिक, जनसाङ्ख्यिक र प्राकृतिक अवस्था र अवस्थितिको नक्साङ्कन, आफ्नो विद्यालयको इतिहास र नगरपालिकाका विषयगत समिति र नगर शिक्षा समितिको गठन प्रक्रिया जानकारी,
- (ख) प्युठान नगरपालिकाको ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, पर्यटकीय, अवस्थाको विश्लेषण र महत्वबोध र संरक्षणका उपायहरू अवलम्बन,
- (ग) स्थानीय स्तरमा रहेका विभिन्न कला, नृत्य तथा संगीतको संरक्षण तथा संबर्द्धन, सराया नाचको संरक्षण तथा संबर्द्धन, स्थानीय रोटिका परिकारहरू बनाउने अभ्यासको पहिचान र अवलम्बन,
- (घ) समाजमा प्रचलित कु-संस्कारहरूलाई निरुत्साहित स्वम असल संस्कारहरूको पहिचान र अवलम्बन,
- (ङ) नगरमा गरिने तरकारी खेती, फलफूल खेती, पशु तथा पक्षीपालन, जडिबुटी खेती, बेमौसमी खेती, हस्तकलाका सामग्रीहरूको निर्माण, प्रविधिहरूको पहिचान र महत्वबोध, सहभागिता र प्रवर्धनका उपायहरूको खोजी,
- (च) सामाजिक मूल्य मान्यताको अनुशरण, असल आचरणको अवलम्बन, सामाजिक अन्धविश्वास र कुरीतिको निराकरणमा सहयोग, स्वस्थकर खानेकुरा, जीवनशैलीको लागि योग, योगासन, सन्तुलित भोजनको अवलम्बन,
- (छ) आफ्नो वरपरको वातावरण, दिगो विकास र हरित विद्यालयको अवधारणाबोध, प्रयोग, संरक्षण र प्रवर्धन,
- (ज) स्थानीयस्तरमा मरुका विपदहरूको पहिचान, विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा सुरक्षा व्यवस्थापनका लागि व्यक्तिगत, कानूनी तथा संस्थागत प्रयासहरूको पहिचान र अवलम्बन,
- (झ) परम्परागत सिप पहिचान तथा आधुनिक प्रविधि र जीवोपयोगी सिप, कम्प्युटर, प्रिन्टर, इमेल, इन्टरनेट, विद्युतीय मर्मत, धारो मर्मत सम्बन्धि सिप पहिचान र अवलम्बन ।

५. विषयवस्तुको विस्तृतीकरण

१. विषय क्षेत्र : हाम्रो परिचय (कक्षा १-३)

कक्षा	शिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित शिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	१. आफ्नो र परिवारको नाम र ठेगाना मन्न २. आफ्नो परिवारका सदस्यको पेशा बताउन, ३. आफ्नो टोलको नाम, बजार र महत्वपूर्ण ठाउँको नाम मन्न ४. आफ्नो विद्यालय, प्र.अ. र शिक्षकको नाम बताउन	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो र परिवारको नाम र ठेगाना आफ्नो परिवारका सदस्यको पेशा आफ्नो विद्यालय, प्र.अ. र शिक्षकको नाम 	<ul style="list-style-type: none"> नाम पति विभिन्न पेशा मन्को चित्र ! चित्र तथा तस्विर 	<ul style="list-style-type: none"> शिक्षकले आफ्नो परिवारसम्बन्धि विवरण दिइ विद्यार्थीलाई सोही अनुसार मन्न लगाउने फिल्ड मिजिट गराएर नाम टिप्न लगाउने मिडियो हेर्न लगाएर नाम मन्न लगाउने चित्र तस्विर देखाएर नाम मन्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन मौखिक प्रश्नोत्तर 	१७
२	१. आफ्नो टोलमा मन्का व्यक्तिहरूसागको नाता र परिचय बताउन । २. आफ्नो वडा नं. बताउन । ३. आफ्नो वडा कार्यालयको अवस्थिति बताउन । ४. आफुले पढने विद्यालयमा सञ्चालित कक्षाको संस्था बताउन । ६. आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने जातजाति बताउन । ७. आफ्नो समुदायका मानिसहरूले गर्ने पेशा बताउन ।	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोलमा मन्का व्यक्तिहरूसागको नाता पारिवारिक नाता, आफ्नो वडा नं.को नाम र कार्यालयको अवस्थिति आफ्नो टोलमा मन्का सामुदायिक/संस्थागत शिक्षण संस्थाको नाम (बालविकास, शिशुकक्षा , प्र.वि.नि.मा.वि. मा.वि.क्याम्पस) आफ्नो टोलमा मन्का संघसंस्थाको । नाम (बाल क्लब, आमा समुह, आदि) आफ्नो समुदायमित्रका मानिसहरूले गर्ने पेशा (कृषि, व्यापार,जागिर आदि) 	<ul style="list-style-type: none"> नाता सम्बन्ध मन्को चार्ट चित्र मिडियो वलीप नक्सा चार्ट 	<ul style="list-style-type: none"> नाता सम्बन्ध चार्ट प्रदर्शन गर्दै नाता सम्बन्धको बारेमा अभिनय विधिबाट बताउने र मन्न लगाउने आफ्नो वडा नं.को नाम र कार्यालयको अवस्थिति बताइ दिइ मन्न लगाउने आफ्नो टोलमा मन्का सामुदायिक/संस्थागत शिक्षण संस्थाको नाम चित्र तस्विर देखाएर नाम मन्न लगाउने आफ्नो समुदायमित्रका मानिसहरूले गर्ने पेशा (कृषि, व्यापार,जागिर आदि) मन्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> प्रश्नोत्तर , अभिनय अवलोकन परीक्षा 	१७
३	१. आफ्नो वडाका जनप्रतिनिधि तथा वडा समितिको सामान्य परिचय मन्न २. आफुले पढने विद्यालयको स्थापना मिति मन्न । ३. आफु पढने विद्यालयको भौगोलिक अवस्थिति बताउन ।	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाका जनप्रतिनिधि तथा वडा समितिको सामान्य परिचय आफु पढने विद्यालयको भौगोलिक अवस्थिति बताउने सिप । आफुले पढने विद्यालयको स्थापना मिति आफ्नो विद्यालयमा पढने विद्यार्थीहरूको संस्था । 	<ul style="list-style-type: none"> वडा समिति चार्ट चित्र नक्सा चार्ट विद्यार्थी संस्था चार्ट 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाका जनप्रतिनिधि तथा वडा समितिको चार्ट देखाइ नाम मन्न लगाउने नक्सा चार्ट देखाएर विद्यालयको अवस्थिति बताउन लगाउने आफ्नो विद्यालयमा पढने विद्यार्थीहरूको संस्था चार्ट देखाएर मन्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> प्रश्नोत्तर परीक्षा 	१७

	४. आफ्नो विद्यालयमा पढ्ने विद्यार्थीहरूको संख्या बताउन ।					
--	--	--	--	--	--	--

कक्षा	शिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित शिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
४	<p>१. वडाको सामाजिक नक्सा निर्माण गरी आफ्नो टोल, गाउवस्ती, विद्यालय, वडा कार्यालय, मुख्य सडक र बाटाहरूको पहिचान गर्न</p> <p>२. विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावकको संघका अध्यक्षको नाम बताउन ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाको सामाजिक नक्सा निर्माण । वडामित्रका महत्वपूर्ण स्थानहरू मर्न । (ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थान, धार्मिक स्थान, प्राकृतिक स्थान, मुख्य तथा सहायक बाटो तथा सडक, पानीका स्रोत, शिक्षण संस्था, स्वास्थ्य संस्था, मुख्य बजार आदि) विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघको अध्यक्षको नाम वडा समितिको गठन प्रक्रिया १ जना अध्यक्ष ४ जना सदस्य । 	<ul style="list-style-type: none"> नक्सा स्थान चार्ट बस्तविक ठाउ 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाको सामाजिक नक्सा निर्माण गर्ने तरिका बताइदिने । आफ्नो वडाको सामाजिक नक्सा निर्माण गरि विभिन्न ठाउहरू मर्न लगाउने विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघका अध्यक्षको नाम बताइ मन्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> नक्सा मर्ने शिप परीक्षण मौखिक तथा लिखित प्रश्नोत्तर 	१५
५	<p>१. प्युठान नगरपालिकाको नक्सा ट्रेस गरी नगर पालिकामित्रका मुख्य स्थानहरूको पहिचान गरि मर्न ।</p> <p>२. प्युठान नगरपालिकामा पाइने हावापानीको परिचय दिन ।</p> <p>३. प्युठान नगरपालिकामा पाइने प्राकृतिक स्रोतको परिचय दिन ।</p> <p>४. आफ्नो छिमेकी वडाहरूमा स्थापित विद्यालयको नाम र स्थान बताउन ।</p> <p>५. वडा समितिका गठन प्रक्रिया र कार्यहरू बताउन ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> प्युठान नगरपालिकाको ट्रेस नक्सा निर्माण गर्ने शिप नगरपालिकामित्रका मुख्य स्थानहरूको पहिचान । (कालिका मन्दिर, सैराकोट, राजुराथान मन्दिर, क्षेत्रपाल मन्दिर, जाल्पास्थान मन्दिर, मित्रिकोट म्हुलेनी लेक, मित्रिकोट, मिमरुक डयाम साइट, गाजुरी सहिद पार्क, युद्ध पर्यटकीय स्थल, दाखाकोट दरवार, राजुराथान दरवार, मिमरुक नदि, बाइसधारा, लिस्ने लेक आदि । नगरपालिकाको हावापानी र प्राकृतिक स्रोतको जानकारी प्युठान नगरपालिकामा पाइने प्राकृतिक स्रोतको परिचय । आफ्नो छिमेकी वडाहरूमा स्थापित सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको नाम र स्थान । वडा समितिका गठन प्रक्रिया र कार्यहरू वडामित्रका योजना तर्जुमा कार्यान्वयन तथा अनुगमन 	<ul style="list-style-type: none"> ट्रेस पेपर स्थान चार्ट चित्रहरू प्युठान न.पा.को नक्सा कार्य चार्ट 	<ul style="list-style-type: none"> प्युठान नगरपालिकाको ट्रेस नक्सा निर्माण गर्ने तरिका बताइदिने र बनाउन लगाउने नगरपालिकामित्रका मुख्य स्थान र क्षेत्रहरूमा अवलोकन भ्रमण गर्न लैजाने लगाउने । मिडियो क्लिप देखाउने र मन्न लगाउने हावापानीको परिचय दिन लगाउन दिन नसकोमा कार्ड देखाउदै मनि दिने । प्युठान नगरपालिकामा पाइने प्राकृतिक स्रोतको परिचय दिन लगाउने अनि नक्सा देखाउदै मनिदिने । आफ्नो छिमेकी वडाहरूमा स्थापित विद्यालयको नाम र स्थान मन्न लगाउने । आफ्नो छिमेकी वडाहरूमा स्थापित विद्यालयको संकायको नाम मन्न लगाउने । वडा समितिका कार्यहरू मन्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> नक्सा मर्ने शिप परीक्षण मौखिक तथा लिखित परीक्षा 	१५

		तथ्यांक अद्यावधिक तथा संरक्षण विकास कार्य नियमन कार्य सिफारिस तथा प्रमाणित गर्ने			
--	--	--	--	--	--

१. विषय क्षेत्र : पालिका परिचय (कक्षा ६-८)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
६	<ol style="list-style-type: none"> १. प्युठान न.पा.को नक्सा निर्माण र मुख्य स्थानहरू गर्ने अभ्यास गर्ने । २. प्युठान नगरपालिका मित्रका ऐतिहासिक स्थलहरूको परिचय दिन । ३. विद्यालयको संक्षिप्त इतिहास र नामाकरण बारे बताउन । ४. नगरपालिकाका विषयगत समिति गठन प्रक्रिया बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिकामित्रका मुख्य स्थानहरूको पहिचान । (कालिका मन्दिर, खैराकोट, राजुराथान मन्दिर, क्षेत्रपाल मन्दिर, जाल्पास्थान मन्दिर, मित्रिकोट म्हुलेनी लेक, मित्रिकोट, मिमरुक ड्याम साइड, गाजुरी सहिद पार्क, युद्ध पर्यटकीय स्थल, दासाकोट दरवार, राजुराथान दरवार, मिमरुक नदि, बाइसघारा, लिस्ने लेक आदि । • विद्यालयको संक्षिप्त इतिहास र नामाकरण प्रक्रिया बताउने सिए • विषयगत समिति गठन प्रक्रिया प्युठान नगरपालिकाको नियमावली बमोजिम कार्यपालिकाले तोके बमोजिम विषयक्षेत्र हेर्ने सदस्यको संयोजकत्वमा कार्यपालिकाका सदस्य मध्ये महिला , दलित वा 	<ul style="list-style-type: none"> • ग्राफ पेपर • स्थान चार्ट • चित्रहरू • ऐतिहासिक विवरण चार्ट • पुस्तकालय भ्रमण • मिडियो • विषयगत समितिको चार्ट 	<ul style="list-style-type: none"> • प्युठान न.पा.को नक्सा निर्माण र मुख्य स्थानहरू गर्ने नमुना अभ्यास लगाउने । • प्युठान नगरपालिका मित्रका ऐतिहासिक स्थलहरूको स्थलगत भ्रमण तथा मिडियो प्रदर्शन गरी परिचय मन्न लगाउने । • विद्यालयको संक्षिप्त इतिहास बताइदिइ मन्न लगाउने । • विषयगत समिति गठन प्रक्रिया बताउन लगाउने । • न.पा.भ्रमण • प्रत्यक्ष भेटघाट • परियोजना/प्रयोगात्मक कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> • परीक्षा • प्रश्नोत्तर • परियोजना/प्रयोगात्मक कार्य 	१०

		<p>अल्पसंख्यक बाट प्रमुखले तोकैको दुईजना सदस्य विषयगत शाखाका प्रमुख पदेन सदस्य १</p> <ul style="list-style-type: none"> विषयगत समितिको परिचय । विषयगत समितिका नाम १. सामाजिक विकास समिति २. पूर्वाधार विकास समिति ३. आर्थिक विकास समिति ४. वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति ५. विद्येयक समिति ६. शुसासन तथा संस्थागत विकास समिति ७. नगर शिक्षा समिति ८. न्यायिक समिति ९. अनुगमन समिति १०. राजश्व परामर्श समिति ११. श्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति १२. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति १३. सार्वजनिक सेवा प्रवाह समिति 				
७	<ol style="list-style-type: none"> १. प्यु न.पा.को अवस्थिति बताउने । २. प्युठान न.पा.को उचाइ, अक्षांश र देशान्तर बताउने । ३. प्युठान न.पा.को क्षेत्रफल बताउने । ४. प्युठान न.पा.साग सिमाना जोडिएको पालिकाहरूको नाम बताउने । ५. प्युठान नगरपालिका मित्रका ऐतिहासिक स्थलहरूको महत्व बताउने । ६. आफ्नो छिमेकी पालिकाहरूमा स्थापित सामुदायिक/संस्थागत, 	<ul style="list-style-type: none"> प्यु न.पा.को अवस्थिति । प्युठान न.पा.को उचाइ अक्षांश र देशान्तर । प्यु न.पा.को क्षेत्रफल । प्युठान न.पा.जोडिएको पालिकाहरूको नाम । प्युठान नगरपालिका मित्रका ऐतिहासिक स्थलहरूको महत्व । आफ्नो छिमेकी वडाहरूमा स्थापित विद्यालयको नाम र स्थान । 	<ul style="list-style-type: none"> नक्सा पालिकाको नाम सूचि प्रत्यक्ष फिल्ड मिजिट चार्ट मुमिका निर्वाह प्रत्यक्ष सम्पर्क 	<ul style="list-style-type: none"> प्यु न.पा.को अवस्थिति बताउने लगाउने । प्युठान न.पा.को अक्षांश र देशान्तर बताउने लगाउने । प्युठान न.पा.साग जोडिएको पालिकाहरूको नाम छलफल गर्न लगाउने । अध्ययन अवलोकन भ्रमण प्युठान नगरपालिका मित्रका ऐतिहासिक स्थलहरूको महत्व छलफल गरि बताउने लगाउने । प्रत्यक्ष कुराकानी 	<ul style="list-style-type: none"> प्रश्नोत्तर अवलोकन परियोजना/प्रयोगात्मक कार्य अन्तरवार्ता परीक्षा 	१०

	<p>प्राविधिक, विद्यालयको नाम, सञ्चालित संकायहरूको नाम बताउन ।</p> <p>७. शैक्षिक विकासमा प्रजातान्त्रिक/ मुक्ति आन्दोलनको भूमिका बताउन ।</p> <p>८. नगरपालिकाका विषयगत समितिका कार्यहरू बताउन ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • शैक्षिक विकासमा प्रजातान्त्रिक/ मुक्ति आन्दोलन (मुक्ति मा.वि. रातामाटा स्थापनाको सन्दर्भ) को भूमिका बताउन । • विषयगत समितिका कार्यहरू <ol style="list-style-type: none"> १. सामाजिक विकास समिति । <ol style="list-style-type: none"> क) आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा सम्बन्धित ख) खेलकुद तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप ग) खानेपानी व्यवस्थापन , आधारभूत स्वास्थ्य तथा सरसफाई आदि २. पूर्वाधार विकास समिति <ol style="list-style-type: none"> क)सडक तथा यातायात पूर्वाधार ख) जलविद्युत , उर्जा सडक वती ग)सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विकास तथा विस्तार घ)स.म.स.सञ्चालन । ३. आर्थिक विकास समिति <ol style="list-style-type: none"> क)कृषि तथा पशुपन्छी ख) सिंचाई तथा नदी नियन्त्रण ग) उद्योग , वाणिज्य , पर्यटन प्रवर्द्धन घ) सहकारी तथा वित्तिय ४. वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति <ol style="list-style-type: none"> क) वन ,बन्धजन्तु तथा मू-संरक्षण ख) जैविक विविधता संरक्षण ग) फोहोर मैला व्यवस्थापन घ) जलवायु परिवर्तन 		<ul style="list-style-type: none"> • अभिनय • नगरपालिका मित्रका शिक्षण संस्थाहरूको नाम बताउन लगाउने • शिक्षकले चार्ट देखाउँदै विषयगत समितिका कार्यहरू बताइ दिने • नगरपालिकामा शैक्षिक क्रमण गराइ विभिन्न समितिका बारेमा अर्न्तक्रिया गरि कार्य बुझन उत्प्रेरित गराउने । • भूमिका निर्वाह गराउने • प्रयोगात्मक/परियोजना कार्य 		
--	---	--	--	---	--	--

		<p>५. विद्येयक समिति</p> <p>६. शुसासन तथा संस्थागत विकास समिति</p> <p>क) सेवा प्रवाहको मापदण्ड</p> <p>ख) स्थानीय सेवा तथा जनशक्ति विकास</p> <p>ग) सार्वजनिक खरीद तथा सम्पत्ति व्यवस्थापन आदि</p> <p>७. नगर शिक्षा समिति</p> <p>८. न्यायिक समिति</p> <p>९. अनुगमन समिति</p> <p>१०. राजश्व परामर्श समिति</p> <p>११. श्रौत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति</p> <p>१२. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति</p>				
८	<p>१. नगर शिक्षा समितिको परिचय दिन ।</p> <p>२. नगर शिक्षा समितिको , गतिविधि र कार्यक्रम बताउन ।</p> <p>३. नगर कार्यपालिकाको प्रमुख र उप-प्रमुखको भूमिका बताउन ।</p> <p>४. नगर कार्यपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा तथा कार्यहरू बताउन ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • नगर शिक्षा समितिको परिचय । • स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ दफा ५४ क अनुसार । • नगर प्रमुख अध्यक्ष • नगर शिक्षा समितिको , गतिविधि र कार्यक्रम । • नगर कार्यपालिकाको प्रमुखको भूमिका ऐनको दफा १६ को उपदफा क बमोजिम नगर कार्यपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा तथा कार्यहरू ऐनको दफा ११ बमोजिम संविधानको अनुसूचि ८ अनुसार क) नगर प्रहरी ख) सहकारी संस्था ग) स्फम सञ्चालन घ) स्थानीय कर सेवा शुल्क वा दस्तुर 	<ul style="list-style-type: none"> • नगर शिक्षा समितिको कार्य विधि पुरितका • स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ (नगर प्रमुख/उप प्रमुखको भूमिका) • स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन । • नगर कार्यपालिकाको कार्यविधि पुरितका 	<ul style="list-style-type: none"> • नगर शिक्षा समितिको परिचय छलफल गरि परिचय दिन लगाउने । • नगर शिक्षा समितिको , गतिविधि र कार्यक्रम बताउन लगाउने । • शिक्षकले चाट देखाउदै बताइ दिने । • शिक्षा समितिको संयोजकलाई निमन्त्रणा गरि गतिविधि र कार्यक्रम बताउन लगाउने । • अमिनय भूमिका निर्वाह • नगर कार्यपालिकाको प्रमुख र उप-भूमिका र नगर कार्यपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा तथा कार्यहरू छलफल गरि बताउन लगाउने । • नगर प्रमुख र उप-प्रमुखसाग प्रत्यक्ष भेटघाट गरि भूमिका , सेवा तथा कार्यहरू बुझ्न लगाउने र बुझाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> • परीक्षा • प्रश्नोत्तर • परियोजना/ प्रयोगात्मक कार्य 	१०

		ड) स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन च) आधारभूत माध्यमिक शिक्षा छ) आधारभूत स्वास्थ्य र सफाइ आदि				
--	--	---	--	--	--	--

२. विषय क्षेत्र : हाको आदर्श तथा पहिचान (कक्षा १-३)

कक्षा	शिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित शिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	१. विभिन्न कलात्मक वस्तुको चित्र चिन्न २. आफ्नो टोल समुदायमा हुने मेला (राम) को नाम बताउन ३. आफ्नो घरमा पाक्ने परिकारको नाम बताउन	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न कलात्मक चित्र चिन्न जस्तै: मन्दिर, मूर्ति, मस्जिद, चर्च आदि आफ्नो टोल समुदायमा हुने मेलाको (राम) नाम बताउन सक्ने सिप आफ्नो घरमा पाक्ने परिकारको नाम बताउन सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न प्रकारका चित्रहरू मिडियो, बृत्तचित्र 	<ul style="list-style-type: none"> चित्रहरू देखाएर चिन्न लगाउने मिडियो तथा बृत्त चित्र प्रदर्शन आ आफ्नो घरमा पाक्ने परिकारको नाम मन्न लगाइ सूची बनाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> प्रदर्शन प्रश्नोत्तर 	१७
२	१. चित्र ट्रेस गरी रङ्ग गर्न २. आ आफ्नो टोल समुदायमा हुने मेला/ रामको परिचय दिन ३. विशेष कार्यमा आफ्नो घरमा पाक्ने परिकारको नाम बताउन	<ul style="list-style-type: none"> चित्र ट्रेस गरी रङ्ग गर्ने सिप आ आफ्नो टोल समुदायमा हुने मेला/ रामको परिचय दिनसक्ने सिप विशेष कार्यमा आफ्नो घरमा पाक्ने परिकारको नाम बताउने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> ट्रेस गरिएको चित्र, रङ्ग मिडियो वृत्तचित्र आदि 	<ul style="list-style-type: none"> ट्रेस गरिएको चित्रमा फरक फरक रङ्ग गर्न लगाउने आ आफ्नो टोल समुदायमा हुने मेला रामको परिचय दिन लगाउने विशेष कार्यमा आ आफ्नो घरमा पाक्ने परिकारको नाम बताउन लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> प्रदर्शन प्रश्नोत्तर 	१७
३	३. माटो तथा कागजबाट विभिन्न आकृतिहरू बनाउन २. आफ्नो वडा मित्र लाग्ने विभिन्न मेला/रामहरूको नाम बताउन ३. आफ्नो समुदायमा प्रचलित स्थानीय परिकारहरूको नाम बताउन	<ul style="list-style-type: none"> माटो तथा कागजबाट विभिन्न आकृतिहरू बनाउन सक्ने सिप आफ्नो वडा मित्र लाग्ने विभिन्न मेला/रामहरूको नाम बताउन सक्ने सिप आफ्नो समुदायमा प्रचलित स्थानीय 	<ul style="list-style-type: none"> मुछेको माटो कागज कैंची अब्र, दृश्य सामग्री 	<ul style="list-style-type: none"> मुछेको माटो कागज कैंची दिइएर विभिन्न आकृतिहरू निर्माण गर्न लगाउने अब्र दृश्य सामग्रीहरू देखाएर आफ्नो वडामा लाग्ने मेला तथा रामहरू चिनी तिनको नाम बताउन लगाउने आफ्नो समुदायमा प्रचलित स्थानीय परिकारहरूको नाम बताउन लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> प्रदर्शन प्रश्नोत्तर 	१७

		परिकारहरूको नाम बताउन सक्ने शिप				
--	--	------------------------------------	--	--	--	--

२. विषय क्षेत्र : हाफो आदर्श तथा पहिचान (कक्षा ८-५)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	समाविष्ट सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
८	<p>१. स्थानीय गीत माफो मजन चुटका आदिलाई अनुसरण गरी बाद्यबादन सहित गाउन</p> <p>२. आफ्नो वडा मित्रका विभिन्न मेला/ रामहरूमा गरिने क्रियाकलापहरू बताउन</p> <p>३. आफ्नो वडामित्रका विभिन्न मेला पर्वहरूमा पकाइने विभिन्न परिकारहरूको नाम बताउन</p>	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय गीत माफो मजन चुटका आदिलाई अनुसरण गरी बाद्यबादन जस्तै: मादल, खैजडी, भ्याली, मजुरा, बाजा आदि प्रयोग गरी नाचन/गाउन सक्ने सिप आफ्नो वडा मित्रका विभिन्न मेला/रामहरूमा गरिने क्रियाकलापहरू बताउन सक्ने सिप आफ्नो वडामित्रका विभिन्न मेला पर्वहरूमा पकाइने विभिन्न परिकारहरूको नाम बताउन सक्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> अडियो, भिडियो बाद्यबादनका सामग्री नमुना गीत, मजन लेखिष्का चार्ट 	<ul style="list-style-type: none"> अडियो तथा भिडियो देखाई त्यसैको अनुसरण गरेर नाचन/गानमा सहभागी गराउने आफ्नो वडा मित्रका विभिन्न मेला तथा रामहरूमा गरिने क्रियाकलापहरू बताउन लगाउने आफ्ना वडामित्र विभिन्न मेला पर्वहरूमा पकाइने विभिन्न परिकारहरूको छलफल गरी नामावली तयार गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग अभ्यास प्रश्नोत्तर 	१५
५	<p>१. स्थानीय गीतहरू जस्तै मजन, लोक गीत, माफो टुक्का आदिमा हाउमाउ अमिनय सहित लय मिलाएर प्रस्तुत गर्न</p> <p>२. नगरपालिका मित्र मनाइने महत्वपूर्ण मेलापर्व अर्थात रामहरूको नाम बताउन सक्नेछन् ।</p> <p>३. खिचडी हलुवा लगायतका अन्य परिकार बनाउन आवश्यक पर्ने सामग्रीको नाम बताउन</p>	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय गीतहरू जस्तै मजन माफो टुक्का आदिमा लाई हाउमाउ अमिनय सहित लय मिलाएर प्रस्तुत गर्ने सिप नगरपालिका मित्र मनाइने महत्वपूर्ण मेलापर्व/रामहरूको नाम बताउन सक्ने सिप खिचडी हलुवा लगायतका अन्य परिकार बनाउन आवश्यक पर्ने सामग्रीको नाम बताउन सक्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> अडियो, भिडियो बाद्यबादनका सामग्री नमुना गीत, मजन लेखिष्का चार्ट खानाका विभिन्न परिकार 	<ul style="list-style-type: none"> अडियो भिडियोका माध्यमबाट विद्यार्थीहरूलाई पहिले हेर्न र सुन्न लगाउने र त्यसपछि त्यसपछि त्यसैगरी हाउमाउ र अमिनय सहित प्रस्तुत गर्न लगाउने नगरपालिका मित्र मनाइने विभिन्न मेलापर्व/रामहरूको नाम बताउन लगाउने हलुवा खिचडी लगायतका विभिन्न सामग्री बनाउन आवश्यक पर्ने सामग्रीको नाम बताउन लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग अभ्यास प्रश्नोत्तर 	१५

विषय विस्तृतीकरण

१. विषय क्षेत्र : हाको आदर्श तथा पहिचान (कक्षा ६-८)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
६	१. मैलो सोरठी र मारुनी नाचको परिचय दिन २. सराया नाचको परिचय दिदै डल्ले सरायाको ऐतिहासिक र सास्कृतिक महत्व बताउन ३ स्थानीय परिकार खिर हलुवा खिचडी आदि पकाउने अभ्यास गर्न	<ul style="list-style-type: none"> मैलो सोरठी र मारुनी नाचको परिचय दिन सक्ने सिप । सराया नाचको परिचय दिदै डल्ले सरायाको ऐतिहासिक र सास्कृतिक महत्व बताउन सक्ने सिप । स्थानीय परिकार खिर, हलुवा खिचडी आदि पकाउने अभ्यास गर्न सक्ने सिप । 	<ul style="list-style-type: none"> अडियो, भिडियो बाद्यबादनका सामग्री नमुना गीत, मजन लेखिन्छका चार्ट सराया नाचका बाद्यबादनका सामग्री खानाका विभिन्न परिकारका लागि आवश्यक सामग्री 	<ul style="list-style-type: none"> मैलो , सोरठी र मारुनी नाचको क्रियाकलाप धलफल गराएर परिचय दिने लगाउने सराया नाचको परिचय दिएर डल्ले सराया नाचको ऐतिहासिक र सास्कृतिक महत्वसम्बन्धि धलफल गराउने स्थानीय परिकार जस्तै खीर, खिचडी, हलुवा आदि पकाउने अभ्यास गराउने परियोजना कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग अभ्यास प्रश्नोत्तर परियोजना/प्रयोगात्मक कार्य 	१०
७	१. मैलो सोरठी , मारुनी, पौसरी नाचको अभ्यास गरी प्रदर्शन गर्न । २. सराया नाचको अभ्यास गरी प्रदर्शन गर्न ३. मेला पर्व र विशेष सरकारहरूमा पकाइने विभिन्न खालका रोटीका प्रकारहरू बताउन	<ul style="list-style-type: none"> मैलो सोरठी , मारुनी, पौसरी नाचको अभ्यास गरी प्रदर्शन गर्न सक्ने सिप सराया नाचको अभ्यास गरी प्रदर्शन गर्ने सिप मेला पर्व र विशेष सरकारहरूमा पकाइने विभिन्न खालका रोटीका प्रकारहरू जस्तै फिनी, रोटी सेल रोटी, अर्सा अनरसा, कसार, खुर्मा फरौला ठोकने फिलने, बतासा, बाबर आदि तयार गर्ने विधि बताउन सक्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> अडियो, भिडियो बाद्यबादनका सामग्री नमुना गीत, मजन लेखिन्छका चार्ट खानाका विभिन्न परिकार 	<ul style="list-style-type: none"> मैलो सोरठी मारुनी पौसरी नाचको अभ्यास गराई प्रदर्शन गर्न लगाउने सराया नाचको अभ्यास एवम् प्रदर्शन गर्न लगाउने विभिन्न मेला पर्व र सरकारहरूमा पकाइने विभिन्न प्रकारका रोटीहरू पकाउने विधिको बारेमा धलफल 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग अभ्यास प्रश्नोत्तर प्रयोगात्मक/परियोजना कार्य 	
८	१. स्थानीय स्तरमा रहेका विभिन्न कला नृत्य तथा साहित्य र सङ्गीतको अभ्यास र संरक्षण/सम्बर्धनका उपायहरू बताउन	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा रहेका विभिन्न कला नृत्य तथा साहित्य र सङ्गीतको संरक्षण र सम्बर्धनका उपायहरू बताउन सक्ने सिप । 	<ul style="list-style-type: none"> अडियो, भिडियो बाद्यबादनका सामग्री नमुना गीत, मजन लेखिन्छका चार्ट 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा रहेका विभिन्न कला नृत्य तथा साहित्य र सङ्गीतको संरक्षण र सम्बर्धनका उपायहरू बताउन लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग अवलोकन लिखित तथा मौखिक परीक्षा 	

<p>२. सराया नाचको अभ्यास तथा संरक्षण तथा सम्बर्धनका उपायहरू बताउन</p> <p>३ स्थानीय स्तरमा पकाइने रोटीका विभिन्न प्रकारहरू बनाउने अभ्यास गर्ने</p>	<ul style="list-style-type: none"> • विद्यागत क्लव गठन गरी विभिन्न विधाको अभ्यास गर्ने सिए • सराया नाचको संरक्षण तथा सम्बर्धनका उपायहरू बताउन सक्ने सिए • स्थानीय स्तरमा पकाइने रोटीका विभिन्न प्रकारहरू बनाउने अभ्यास गर्न सक्ने सिए 	<ul style="list-style-type: none"> • खानाका विभिन्न परिकार बनाउने सामग्री 	<ul style="list-style-type: none"> • विद्यागत क्लव गठन गरी विभिन्न विधाको अभ्यास गर्ने सिए • स्रोत शिक्षक आमन्त्रण • सराया नाचको संरक्षण र सम्बर्धनका उपायहरू बताउन लगाउने • स्थानीय स्तरमा पकाइने रोटीका परिकारहरू पकाउने अभ्यास गराउने । • परियोजना/प्रयोगात्मक कार्य । 	<ul style="list-style-type: none"> • परियोजना/प्रयोगात्मक कार्यको प्रस्तुति ।
---	--	--	--	--

विषय विस्तृतीकरण

३. विषय क्षेत्र : हाम्रो संस्कृति (कक्षा १-३)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	<p>१. आफ्नो घर परिवारमा मनाइने चाडपर्व तथा विशेष सरकारको नाम बताउन</p> <p>२. आफू र आफ्नो घर परिवारका सदस्यहरूले लगाउने पहिरन तथा मेषमुषाको नाम बताउन</p> <p>३. आफ्नो घर परिवारका सदस्यहरूले बोल्ने भाषाको नाम बताउन</p>	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो घर परिवारमा मनाइने चाडपर्व तथा विशेष सरकारको नाम बताउने सिए • आफू र आफ्नो घर परिवारका सदस्यहरूले लगाउने पहिरन तथा मेषमुषाको नाम बताउने सिए • आफ्नो घर परिवारका सदस्यहरूले बोल्ने भाषाको नाम बताउने सिए 	<ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न चाडपर्व, पहिरन मल्कने चित्रहरू • मिडियो, 	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो परिवारमा मनाइने चाडपर्व तथा विशेष सरकारको बारेमा छलफल गराइ नाम बताउन लगाउने • आफू र आफ्नो घर परिवारका सदस्यहरूले लगाउने पहिरन तथा मेषमुषाको छलफल गराइ नाम बताउन लगाउने • आफ्नो घर परिवारका सदस्यहरूले बोल्ने भाषाको छलफल गराइ नाम बताउन लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> • मौखिक प्रश्नोत्तर • चित्र बर्णन • परियोजना/प्रयोगात्मक कार्य 	१५
२	<p>१. आफ्नो वरपर अर्थात छिमेकमा मनाइने चाडपर्व तथा विशेष सरकारको नाम बताउन</p>	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो वरपर अर्थात छिमेकमा मनाइने चाडपर्व तथा विशेष सरकारको नाम बताउने सिए 	<ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न चाडपर्व, पहिरन, मल्कने चित्रहरू • चाडपर्वको सूची 	<ul style="list-style-type: none"> • छलफल • परियोजना कार्य • आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने मानिसले बोल्ने भाषाको 	<ul style="list-style-type: none"> • मौखिक प्रश्नोत्तर • चित्र बर्णन • परियोजना/प्रयोगात्मक कार्य 	१५

	<p>२. आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने मानिसले लगाउने पहिरन तथा मेषमुषाको नाम बताउन</p> <p>३. आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने मानिसले बोल्ने भाषाको नाम बताउन</p>	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने मानिसले लगाउने पहिरन तथा मेषमुषाको नाम बताउने सिप आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने मानिसले बोल्ने भाषाको नाम बताउने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> भिडियो, 	<p>बारेमा धलफल गराइ नाम बताउन लगाउने</p>		
३	<p>१. आफ्नो वडामा प्रचलित विभिन्न संस्कार, पूजा रवम् जात्रा/रामहरूको नाम बताउन</p> <p>२. आफ्नो वडा मित्रका जात जाति विशेषका पहिरन तथा मेषमुषाको नाम बताउन</p> <p>३. आफ्नो वडामा प्रचलित भाषाहरूको नाम बताउन</p>	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडामा प्रचलित विभिन्न संस्कार पूजा रवम् जात्राहरूको नाम बताउने सिप आफ्नो वडा मित्रका जात जाति विशेषका पहिरन तथा मेषमुषाको नाम बताउने सिप आफ्नो वडामा प्रचलित भाषाहरूको नाम बताउने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र पोष्टर भिडियो सूची 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडामा प्रचलित विभिन्न संस्कार, पूजा आदिको बारेमा धलफल गराइ नाम बताउन लगाउने आफ्नो वडा मित्रका जात जाति विशेषका पहिरनको बारेमा धलफल पहिरन तथा मेषमुषाको नामहरूको बारेमा धलफल आफ्नो वडामा प्रचलित भाषाहरूको नाम बताउन लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> मौखिक प्रश्नोत्तर चित्र बर्णन परियोजना/प्रयोगात्मक कार्य 	१५

विषय विस्तृतीकरण

३. विषय क्षेत्र : हाको संस्कृति (कक्षा ४-५)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
४	१. छिमेकी वडामा प्रचलित विभिन्न संस्कार, चाडपर्व, पूजाआजा स्वम् जात्रा/रामको नाम बताउने २. छिमेकी वडामा बसोबास गर्ने जात जाति विशेषका पहिरन तथा मेषमुषाको पहिचान गर्ने ३. छिमेकी वडामा प्रचलित विभिन्न भाषाहरूको पहिचान गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> • छिमेकी वडामा प्रचलित विभिन्न संस्कार, चाडपर्व, पूजाआजा स्वम् जात्राको नाम बताउने सिए • छिमेकी वडामा बसोबास गर्ने जात जाति विशेषका पहिरन तथा मेषमुषाको पहिचान गर्ने सिए • छिमेकी वडामा प्रचलित विभिन्न भाषाहरूको पहिचान गर्ने सिए 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्र पोष्टर • मिडियो • चार्ट 	<ul style="list-style-type: none"> • छिमेकी वडामा प्रचलित विभिन्न चाडपर्व पुजा स्वम् जात्राहरूको बारेमा छलफल गराइ नाम बताउने लगाउने • चित्र, मिडियो प्रदर्शन गराइ चाडवाडको बारेमा बताइदिने • छिमेकी वडामा बसोबास गर्ने जातजाति विशेषका पहिरन तथा मेषमुषाको पहिचान गर्ने लगाउने • छिमेकी वडामा प्रचलित विभिन्न भाषाहरूको पहिचान गर्ने लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> • प्रश्नोत्तर • अवलोकन • लिखित परीक्षा 	१०
५	१. नगरपालिका भित्र बसोबास गर्ने विभिन्न जातजाति विशेषमा प्रचलित संस्कार चाडपर्व स्वम् जात्राहरूको नाम बताउने सक्नेछन्	<ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिका भित्र बसोबास गर्ने विभिन्न जातजाति विशेषमा प्रचलित संस्कार चाडपर्व स्वम् जात्राहरूको नाम बताउने सिए 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्र पोष्टर • मिडियो • चार्ट 	<ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिका भित्र बसोबास गर्ने विभिन्न जातजाति विशेषमा प्रचलित संस्कार चाडपर्व स्वम् जात्राहरूको पहिचान गरी छलफल गराइ नाम बताउने लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> • प्रश्नोत्तर • अवलोकन • लिखित परीक्षा 	१०

	<p>२. नगरपालिका मित्र बसोबास गर्ने विभिन्न जात जाति विशेषका पहिरन तथा मेषमुषाको पहिचान गर्न सक्नेछन्</p> <p>३. नगरपालिका मित्र बोलिने फरक फरक मातृभाषाको पहिचान गर्न सक्नेछन् ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिका मित्र बसोबास गर्ने विभिन्न जात जाति विशेषका पहिरन तथा मेषमुषाको पहिचान गर्ने सिप • नगरपालिका मित्र बोलिने फरक फरक मातृभाषाको पहिचान गर्ने सिप 		<ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिका मित्र बसोबास गर्ने विभिन्न जातजातिले लगाउने मेषमुषा स्वम् पहिरनको पहिचान गर्न लगाउने • नगरपालिका मित्र बोलिने फरक फरक मातृभाषाको पहिचान गरी तिनको नाम बताउन लगाउने 		
--	---	--	--	---	--	--

विषय विस्तृतीकरण

३. विषय क्षेत्र : हाम्रो संस्कृति (कक्षा ६-८)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
६	<p>१. नगरपालिका मित्र प्रचलित विभिन्न चाडपर्व मेला जात्रा आदिसाग सम्बन्धित विभिन्न सन्दर्भहरूको पहिचान गर्न</p> <p>२. नगरपालिका मित्र बसोबास गर्ने विभिन्न जातजाति विशेषका मेषमुषा तथा पहिरनको महत्व बुझ्न</p> <p>३. नगरपालिका मित्र बोलिने विभिन्न मातृभाषाको महत्व बुझ्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिका मित्र प्रचलित विभिन्न चाडपर्व मेला जात्रा (डले, बडारापाटा, शिवालय, लाखे, गाइजात्रा, डोकेजात्रा आदि) आदिसाग सम्बन्धित विभिन्न सन्दर्भहरूको पहिचान गर्ने सिप • नगरपालिका मित्र बसोबास गर्ने विभिन्न जातजाति विशेषका मेषमुषा तथा पहिरनको महत्व बुझ्ने सिप • नगरपालिका मित्र बोलिने विभिन्न मातृभाषाको महत्व बुझ्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्र पोष्टर • मिडियो • चार्ट 	<ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिका मित्र प्रचलित विभिन्न चाडपर्व मेला जात्रासाग सम्बन्धित विभिन्न सन्दर्भहरूको पहिचान गर्न लगाउने • नगरपालिका मित्र बसोबास गर्ने विभिन्न जातजातिका पहिरन तथा मेषमुषाको महत्व बताइदिने • नगरपालिका मित्र बोलिने विभिन्न मातृभाषाको महत्व बुझाइदिने 	<ul style="list-style-type: none"> • प्रश्नोत्तर • अवलोकन • लिखित परीक्षा 	१०
७	<p>१. हाम्रो समाजमा प्रचलित असल र खराब संस्कारको पहिचान गर्न</p> <p>२. जातजाति विशेषमा प्रचलित पहिरन स्वम् मेषमुषाको</p>	<ul style="list-style-type: none"> • हाम्रो समाजमा प्रचलित असल र खराब संस्कार (सम्मान, सत्कार, सहिष्णुता, शान्ति, सहयोग/द्वेष, घृणा, वेमेल, आडम्बर, फजुल खर्च, 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्र पोष्टर • मिडियो सामग्री 	<ul style="list-style-type: none"> • हाम्रो समाजमा प्रचलित विभिन्न संस्कार मध्ये असल संस्कार र खराब संस्कृतिहरूको पहिचान गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> • प्रश्नोत्तर • प्रदर्शन • प्रयोग 	१०

	<p>प्रयोग गर्न र तिनको सम्मान गर्न</p> <p>३. आ आफ्ना मातृभाषाको प्रयोग स्वम् सम्मान गर्न सक्नेछन्</p>	<p>ध्रुवाधृत, जातीय विभेद आदि) को पहिचान गर्ने सिप</p> <ul style="list-style-type: none"> • जातजाति विशेषमा प्रचलित पहिरन स्वम् मेषमुषाको प्रयोग गर्न र तिनको सम्मान गर्ने • आ आफ्ना मातृभाषाको प्रयोग स्वम् सम्मान गर्ने 		<ul style="list-style-type: none"> • आ आफ्ना जात जातिमा प्रचलित पहिरन स्वम् मेषमुषाको प्रयोग गर्न प्रोत्साहित गर्ने साथै तिनको सम्मान गर्न सिकाउने । • आ आफ्नो मातृभाषाको प्रयोग स्वम् सम्मान गर्न सिकाउने । 		
८	<p>१. समाजमा प्रचलित असल संस्कार र खराब संस्कारको पहिचान गरी असल संस्कारलाई प्रोत्साहित स्वम् खराब संस्कारलाई निरुत्साहित गर्दै असल संस्कारको संरक्षण र सम्बर्धनका निमित्त प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गर्न</p> <p>२. लोपोन्मुख पहिरन तथा मेषमुषाको खोजी गरी तिनको संरक्षण र सम्बर्धनका पहल गर्न</p> <p>३. आफ्नो मातृभाषा तथा स्थानीय भाषाको संरक्षण र सम्बर्धनका निमित्त प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गर्न</p>	<ul style="list-style-type: none"> • समाजमा प्रचलित असल संस्कार र खराब संस्कारको पहिचान गरी असल संस्कारलाई प्रोत्साहित स्वम् खराब संस्कारलाई निरुत्साहित गर्दै असल संस्कारको संरक्षण र सम्बर्धनका निमित्त प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गर्ने सिप • लोपोन्मुख पहिरन तथा मेषमुषाको खोजी गरी तिनको संरक्षण र सम्बर्धनका पहल गर्ने सिप • आफ्नो मातृभाषा तथा स्थानीय भाषाको संरक्षण र सम्बर्धनका निमित्त भूमिका निर्वाह गर्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्र पोष्टर • मिडियो • चार्ट 	<ul style="list-style-type: none"> • समाजमा प्रचलित संस्कारका राम्रा र नराम्रा पक्षहरू केलाई त्यसमध्येबाट असल र खराब संस्कारको पहिचान गर्न लगाउने र असल संस्कारको संरक्षणका उपायहरू बताइदिने • लोपोन्मुख पहिरन तथा मेषमुषाको खोजी गरी तिनको संरक्षण र सम्बर्धन गर्न प्रोत्साहित गर्ने • आफ्नो मातृभाषा र स्थानीय भाषाको संरक्षण र सम्बर्धनका निमित्त प्रेरित गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> • परियोजना कार्य • प्रयोगात्मक कार्य • परीक्षा • वक्तृत्वकला • कथा, कविता, निबन्ध लेखन 	१०

४. विषय क्षेत्र : धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थल (कक्षा १-३)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	१. आफ्नो टोलमा मरुका घुम्न लायक धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन २. आफ्नो टोलमा रहेका ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम बताउन ३. आफ्नो टोलमा रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम बताउन ।	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोलमा मरुका घुम्न लायक धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउने सिप आफ्नो टोलमा रहेका ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम बताउने सिप आफ्नो टोलमा रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम (धार्मिक, पर्यटकीय तथा धार्मिक र सास्कृतिक आधारमा) 	<ul style="list-style-type: none"> मठ मन्दिरको चित्र , पर्यटकीय स्थलको नाम चार्ट मिडियो 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र प्रदर्शन टोलमा मरुका घुम्न लायक स्थानको नाम मन्न लगाय आफ्नो टोलमा मरुका मठ मन्दिरको नाम मन्न लगाय आफ्नो टोलमा रहेका पर्यटकीय स्थलको नाम मन्न लगाय । मिडियो प्रदर्शन र छलफल । 	<ul style="list-style-type: none"> मौखिक प्रश्नोत्तर अवलोकन 	१५
२	१. आफ्नो टोल समुदायमा रहेका धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन २. टोल समुदायका आध्यात्मिक केन्द्रहरूको नाम बताउन ३. टोल समुदायका ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको नाम बताउन	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोल समुदायमा रहेका धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन टोल समुदायका आध्यात्मिक केन्द्रहरूको नाम टोल समुदायका ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रहरूको नाम 	<ul style="list-style-type: none"> नाम पति चित्र भ्रमण मिडियो क्लिप 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र प्रदर्शन गर्दै टोल समुदायमा मरुका घुम्न लायक स्थानको नाम मनी दिने र मन्न लगाउने आफ्नो टोल समुदायमा मरुका मठ मन्दिरको नाम मन्न लगाउने आफ्नो टोल समुदायमा रहेका ऐतिहासिक स्थल तथा पर्यटकीय स्थलको नाम खोज्न र मन्न लगाउने मिडियो प्रदर्शन धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको नाम मन्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> मौखिक प्रश्नोत्तर अवलोकन छलफल परियोजना कार्य/ प्रयोगात्मक कार्य 	१५
३	१. आफ्नो वडामा रहेका धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन २. वडाका ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम ३. वडाका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम र परिचय बताउन	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको सुची आफ्नो वडाका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको परिचय (धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको स्थापित मिति, अवस्थिति , विशेषता) 	<ul style="list-style-type: none"> सुचि चार्ट । नामचार्ट भ्रमण प्रतिवेदनको नमुना 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र प्रदर्शन वडामा मरुका घुम्न लायक स्थानको नाम मन्न लगाउने । आफ्नो टोलमा मरुका मठ मन्दिरको नाम मन्न लगाउने । अध्ययन भ्रमण गराई ठाउँ बताइदिने आफ्नो टोलमा रहेका पर्यटकीय स्थलको नाम मन्न लगाउने । मिडियो प्रदर्शन गरी धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको मिडियो प्रदर्शन र जानकारी आदान- प्रदान । 	<ul style="list-style-type: none"> मौखिक प्रश्नोत्तर अवलोकन परियोजना कार्य/ प्रयोगात्मक कार्य 	१५

४. विषय क्षेत्र : धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थल (कक्षा ४-५)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
४	<ol style="list-style-type: none"> १. छिमेकी वडामा मयका धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन २. छिमेकी वाडाका ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम बताउन ३. छिमेकी वडाका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> • छिमेकी वडामा मयका धार्मिक स्थलहरू • छिमेकी वाडाका ऐतिहासिक स्थलहरू • छिमेकी वडाका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम (नाम र विशेषताहरू) 	<ul style="list-style-type: none"> • नामचार्ट • चित्र वा फोटो • अध्ययन अवलोकन भ्रमण • मिडियो 	<ul style="list-style-type: none"> • छिमेकी वडामा मयका धार्मिक स्थलहरूको नाम चार्ट तयार गर्ने र गराउन लगाउने • छिमेकी वडामा मयका ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको फोटो मिडियो देखाएर मन्न र लेख्न लगाउने • छिमेकी वडामा अवलोकन भ्रमण गराएर धार्मिक, ऐतिहासिक र पर्यटकीय स्थलहरूको जानकारी गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> • प्रश्नोत्तर • परीक्षा • अवलोकन • परियोजना/प्रयोगात्मक कार्य 	१.२
५	<ol style="list-style-type: none"> १. वडा स्तरका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रहरूको पहिचान दिन २. वडा स्तरका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रहरूका परिचय दिन ३. वडा स्तरका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रहरूको वर्गीकरण गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> • वडा स्तरका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रहरूको पहिचान • वडा स्तरका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रहरूका परिचय • वडा स्तरका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रहरूको वर्गीकरण 	<ul style="list-style-type: none"> • नामचार्ट • चित्र वा फोटो • अध्ययन अवलोकन भ्रमण • मिडियो 	<ul style="list-style-type: none"> • अध्ययन अवलोकन भ्रमण गराइ धार्मिक, ऐतिहासिक र पर्यटकीय स्थलको जानकारी दिने र दिन लगाउने • वडा स्तरका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रहरूको पहिचान, परिचय तथा वर्गीकरण मन्न लगाउने • फोटो, मिडियो प्रदर्शन गरी महत्वपूर्ण स्थलहरूको जानकारी गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> • मौखिक तथा लिखित प्रश्नोत्तर • अवलोकन • परियोजना/प्रयोगात्मक कार्य 	१.२

४. विषय क्षेत्र : धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थल (कक्षा ६-८)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
६	१. धार्मिक स्थलहरूको महत्व र विशेषता बताउन २. ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको महत्व र विशेषता बताउन ३. धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको विशेषता बताउन	<ul style="list-style-type: none"> • धार्मिक स्थलहरूको महत्व बताउने सिप • ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको महत्व बताउने सिप • धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको विशेषता 	<ul style="list-style-type: none"> • धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूका चित्र मिडियो • अध्ययन अवलोकन क्रमण • महत्व तथा विशेषता चार्ट • कुराकानी अर्न्तवार्ता 	<ul style="list-style-type: none"> • धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको महत्व बताउन लगाउने । • धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको विशेषता बताउन लगाउने । • मिडियो पर्दर्शन गरी जानकारी दिने । • प्रत्यक्ष अवलोकन 	<ul style="list-style-type: none"> • लिखित तथा मौखिक प्रश्नोत्तर • परियोजना / प्रयोगात्मक कार्य 	१.२
७	१. स्थानीय स्तरमा रहेका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षणमा विद्यार्थी तथा समुदायको भूमिका बताउन ।	<ul style="list-style-type: none"> • हाम्रा स्थानीय स्तरमा रहेका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षणमा विद्यार्थी तथा समुदायको भूमिका (स्थल सरसफाइ, प्रचारप्रसार सूचना सम्प्रेषणसंरक्षण समिति गठन आदि) । 	<ul style="list-style-type: none"> • महत्व चार्ट • भूमिका निर्वाह । 	<ul style="list-style-type: none"> • हाम्रा स्थानीय स्तरमा रहेका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षणमा विद्यार्थी तथा समुदायको भूमिका छलफल गरी बताउन लगाउने । • वादविवाद, वक्तृत्वकला प्रतियोगिताको आयोजना गरी उक्त विषयमा विचारहरू राख्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> • लिखित तथा मौखिक परीक्षा • वादविवाद/ वक्तृत्वकला प्रतियोगिताको आयोजना 	१.२
८	१. आफ्नो नगरपालिकामित्रका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको सूची बनाउन २. आफ्नो नगरपालिकामित्रका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको महत्व बताउन ३. आफ्नो पालिकामित्रका धार्मिक ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको विकास तथा संरक्षणमा स्थानीय तहको भूमिका बताउन ।	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो नगरपालिकामित्रका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरू को सूची (कालिका मन्दिर, खैराकोट, राजुराथान मन्दिर, क्षेत्रपाल मन्दिर, जाल्पास्थान मन्दिर, म्हुलेनी लेक, मित्रिकोट, किमरुक डराम साइट, गाजुरी सहिद पार्क, युद्ध पर्यटकीय स्थल, दाखाकोट दरवार, राजुराथान दरवार, किमरुक नदि, 	<ul style="list-style-type: none"> • दोसर, • ऐतिहासिक चित्र • स्थल सूची • मिडियो 	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो पालिकाका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको सूची बताउन लगाउने । • जानकार व्यक्तिहरूसाग छलफल गराई सूची तयार गर्न लगाउने । • विभिन्न स्थानहरूमा क्रमण गराई सूची र परिचय दिन लगाउने । • परियोजना कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> • परीक्षा • वक्तृत्वकला • प्रयोगात्मक/ परियोजना कार्य 	१.२

		<p>बाइसधारा, लिस्ने लेक आदि)</p> <ul style="list-style-type: none">• बनाउने बताउने शिप• आफ्नो नगरपालिकामित्रका धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको महत्व• आफ्नो पालिकामित्रका धार्मिक ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको विकास तथा संरक्षणमा स्थानीय तहको भूमिका				
--	--	--	--	--	--	--

५. विषय क्षेत्र : प्राकृतिक स्रोत तथा आर्थिक क्रियाकलाप (कक्षा १-३)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	१. घर र विद्यालय वरपरको प्राकृतिक वस्तुको नाम बताउन २. कृषि वालीनालीको नाम बताउन/परिचित हुन, ३. घर पालुवा पशुपक्षिको नाम बताउन परिचित हुन, ४. आफ्ना घर परिवारका सदस्यले गर्ने कामको नाम बताउन	<ul style="list-style-type: none"> जलस्रोत: धारा-पाधेरा, कुवा, मूल,जरुवा, कुलो, खोला जङ्गल (घास, फलफूल, ठूला रुख) जमिन (माटो, ढुङ्गा, बारी, खेत, खर्यान, टारी, बालुवा, चौर धान (चामल,चिउरा,मुजा)/मकै (आटो,पिठो, ढिडो) जुनेलो, गहु,जौ,कोदो, फापर (पिठो) /गेडागुडि दाल, तेलहन (तोरी, आलस, सरसु, तिल, चिउरी) आदि तरकारी/ फलफूल आदि गाई/गोरू, मैसी/रागो, बंगुर/सुगुर, बास्रो / बोका/खसी आदि कुखुरा/कालिज, चिन्ना, ढुकुर, परेवा, मौरी खेती, व्यापार-व्यवसाय, नोकरी-वैदेशिक रोजगार, पशुपालन आदि 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र, तस्विर मिडियो, फोटो बास्तविक वस्तु कार्य पुस्तिका नामको सूची 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र वर्णन/पर्दशन/छलफल मिडियो प्रस्तुति र छलफल रकचमा रङ मर्ने अवलोकन फिल्ड मिजिट प्रश्नोत्तर छलफल परियोजना कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> घर/ विद्यालय वरिपरि अवलोकन गराउने र देखेका वस्तुको नाम बताउन लगाउने 	१६
२	१. आफ्नो गाउ/वडामित्र पर्ने प्राकृतिक स्रोतको सूची बनाइ प्रस्तुत गर्न, २. आफ्नो परिवार र आफन्तले गरेको काम (पेसा, उद्यम) को नाम मन्न	<ul style="list-style-type: none"> वर्षमरि पानी रहने नदि/खोला, मूल, पोखरी कुला फूलबारी, फलफूल बगैचा, वन, खर्यान समथर जमिन, टार, मिर, पहाड, खोच, उपत्यका कृषि कार्य (खेतिपाती, पशु/पक्षि पालन) व्यापार सेवा नोकरी/पेसा/वैदेशिक रोजगार 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र/ तस्विर मिडियो कार्य पुस्तिका 	<ul style="list-style-type: none"> वर्णन अवलोकन छलफल 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र वर्णन गर्न लगाउने चित्रमा देखेका वस्तुको नाम लेख्न लगाउने अवलोकन गरेर देखेको वस्तु/भूगोल/जीवको नाम लेख्न लगाउने 	१६
३	१. प्राकृतिक स्रोत साधन र मानवबीचको अन्तरसम्बन्ध बारे परिचित हुन २. स्थानीय स्तरमा उत्पादित हुने	<ul style="list-style-type: none"> पानी, वनजंगल र जमिनको मानवहितमा उपयोगिता (खानेपानी, सिंचाइ, विद्युत, पशुपालनका लागि घास, दाउरा, जडिबुटी, वन्यजन्तुको आवास, अन्नबाली, तरकारी, फलफूल उत्पादन) आदि 	<ul style="list-style-type: none"> पोस्टर/चित्र पाठ्यवस्तु/ कथा 	<ul style="list-style-type: none"> छलफल, प्रश्नोत्तर अवलोकन परियोजना कार्य हाजिरीजवाफ बजार अवलोकन 	<ul style="list-style-type: none"> प्रवचन गर्न लगाउने छोटो प्रश्नहरूको मौखिक/लिखित उत्तर लेख्न लगाउने 	१६

	<p>कृषिजन्य वस्तु, पशुजन्य वस्तु र अन्य उत्पादनको परिचित दिन</p>	<ul style="list-style-type: none"> • अन्नबालीको नाम, तरकारीको नाम, फलफूल, जडिबुटी, काठ, दाउरा आदि • दुध, मासु, अण्डा, घाला, माछा, आदि • च्याउ, कुरिलो, तरुल, गिठा, मह, न्युरो आदि 		<ul style="list-style-type: none"> • छलफल/वर्णन • स्रोत शिक्षक आमन्त्रण 	<ul style="list-style-type: none"> • छोटो अनुच्छेद लेख्न र मन्त्र लगाउने • बजार अवलोकन गराइ रिपोर्ट तयार गर्न लगाउने 	
--	--	--	--	---	--	--

५. विषय क्षेत्र : प्राकृतिक स्रोत तथा आर्थिक क्रियाकलाप (कक्षा ३-५)

कक्षा	शिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित शिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
३	१. प्राकृतिक स्रोत साधनको उपयोग र संरक्षणको उपाय बताउन २. कृषि तथा पशुजन्य व्यवसायको नाम बताउन	<ul style="list-style-type: none"> घर र विद्यालयमा फूल तथा विरुवा रोपी सिचाइ, गोडमेल, संरक्षणको नमुना अभ्यास खेत, बारी, बगैचा, पार्क, वन अवलोकन र कार्य अनुभव वृक्षारोपण, मुहान संरक्षण, वातावरणीय सरसफाइ, जैविक प्राङ्गरिक मलको प्रयोग हरित घर/विद्यालयको अवधारणा कृषि व्यवसाय अन्नबाली, तरकारी खेती, फलफूल खेती, माछापालन, गौरी पालनको अवधारणा व्यवसायिक पशुपक्षिपालन (बाख्रा, कुखुरा, कालिज, हास, बट्टाङ्क, बंगुर, गाईमैसी,को अवधारणा बजारको अवधारणा (बेच्ने/किन्ने नमुना अभ्यास) 	<ul style="list-style-type: none"> विरुवा, विउ, विजन, बेर्ना माटो कार्यको लागि आवश्यक सामग्री घरमा उत्पादित सामग्री 	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन छलफल प्रदर्शनी/डेमो कार्य प्रदर्शन परियोजना कार्य समूह कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> फिल्ड कार्यमा संलग्न गराइ अवलोकन गर्ने छोटो उतर आउने प्रश्न गरी मन्न र लेख्न लगाउने 	१४
५	१. स्थानीय प्राकृतिक स्रोत साधनको संरक्षणमा घर र विद्यालयको भूमिका बताउन २. स्थानीय स्तरमा सञ्चालन गर्न सकिने व्यवसायिक कार्य गर्न र तिनीहरूको नाम बताउन	<ul style="list-style-type: none"> जल, जंगल र जमिनको संरक्षणका उपायहरू मध्य ऋगिद गठन र परिचालन हरित घर र हरित विद्यालय नमुना कार्य स्थानीय स्तरमा रहेका सफल व्यवसायीहरूको व्यवसायिक सफलताको कथा स्थानीय बजार अध्ययन/वर्णन तरकारिको बेर्ना उत्पादन तरिका 	<ul style="list-style-type: none"> संस्थाको विद्यान तरकारी/फूल विउ जडिबुटिका विरुवा/हागा 	<ul style="list-style-type: none"> संस्था निर्माण गराइ जिम्बेबारी दिने स्रोत व्यक्ति आमन्त्रण फिल्ड कार्य घर/ विद्यालय सरसफाइ कार्यमा संलग्न गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> मध्य ऋगिद को कार्य प्रगति स्रोत व्यक्तिले भनेको सफलताको कथा लेख्न लगाउने फिल्ड वर्क अवलोकन 	१४

५. विषय क्षेत्र : प्राकृतिक स्रोत तथा आर्थिक क्रियाकलाप (कक्षा ६-८)

कक्षा	शिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित शिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
६	१. स्थानीय स्रोत साधनको महत्व बताउन	<ul style="list-style-type: none"> नदिको महत्व वनजंगलको महत्व 	<ul style="list-style-type: none"> नक्सा, चित्र अनुच्छेद 	<ul style="list-style-type: none"> लेक्चर छलफल 	<ul style="list-style-type: none"> मौखिक लिखित प्रश्न सोधने, 	१४

	<p>१. तरकारी/फलफूलका बिउ/बेर्ना रोप्ने र सार्ने विधि बताउन र अग्रास गर्न</p> <p>३. बास्राको दाना, घास र खोरको सामान्य परिचय बताउन</p>	<ul style="list-style-type: none"> जमिन र पहाडको महत्व लहरे तथा बेर्ना तरकारी रोप्न माटोको तयारी करेसाबारी/ कौसीखेती/नीजी बगेचा दाना निर्माण घासको पहिचान र खोर अवलोकन 	<ul style="list-style-type: none"> कार्यपुरितका खन्ने, कुटने सामग्री 	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन फिल्डकार्य र प्रतिवेदन लेखन समूह कार्य र प्रस्तुति 	<ul style="list-style-type: none"> वक्तृत्वमा भाग लिन लगाउने पत्र लेखन लगाउने अवलोकन प्रतिवेदन प्रस्तुति 	
७	<p>१. स्थानीय प्राकृतिक स्रोत साधन संरक्षण तथा व्यवस्थापनका उपाय बताउन</p> <p>२. स्थानीय क्षेत्रमा लगाउन सकिने फलफूलको नाम बताउन</p>	<ul style="list-style-type: none"> चेतना प्लारिस्टिक प्रयोग नगर्ने वृक्षारोपण कम्पोस्ट मल छावापानी/क्षेत्र अनुसार स्थानीय स्तरमा लगाइने फलफूलका नाम, लगाउने समय, व्यवसायिकता 	<ul style="list-style-type: none"> समचारपत्रका कटिङ् पोस्टर/चित्र चार्ट पेपर वास्तविक फल/पात 	<ul style="list-style-type: none"> मूमिका अभिनय/नाटक फिल्ड मिजिट वक्तृत्व स्रोत शिक्षक आमन्त्रण 	<ul style="list-style-type: none"> प्रश्नोत्तर (लिखित/मौखिक) घटना वर्णन समाचार लेखन गीत/कथा/कविता रचना वाचन 	१४
८	<p>१. प्राकृतिक स्रोत साधन र वन्यजन्तु संरक्षण सम्बन्धी विद्यमान कानुनी व्यवस्था बताउन</p> <p>२. जडिबुटीजन्य वनस्पतिको पहिचान गरी उपयोग बताउन</p>	<ul style="list-style-type: none"> वन तथा वनपैदावारको चोरी निकासीमा प्रतिबन्ध वन्यजन्तुको सिकार गर्दा हुने कानुनी सजाय जल प्रदूषण गरेमा हुने सजायसम्बन्धी व्यवस्था निम,तुलसी,पुदिना,चिराइतो,बोभो, अमला,घोट्टापे,सतेबा,सितल चिनी,कुरीलो, तितेपाती, टिमुर तेजपत्ता,पत्थरचट, दुधेकार, गाजा, पानी अमला आदि 	<ul style="list-style-type: none"> संरक्षण कानूनको टिपोट वास्तविक जडिबुटिका नमुना (पात/बोट/विउ/जरा) 	<ul style="list-style-type: none"> स्रोत शिक्षक आमन्त्रण छलफल मिडियो प्रदर्शन फिल्ड कार्यमा संलग्न गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> वस्तुगत/विषयगत प्रश्नोत्तर प्रवचन समूह कार्यको प्रस्तुती प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने 	१४

६. विषय क्षेत्र : सामाजिक मूल्य मान्यता र नैतिक शिक्षा (कक्षा १-३)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	१. मान्यजनप्रति शिष्ट व्यवहार र साथीमाझलाई नमस्कार गर्न २. परम्परागत नाता सम्बन्ध बताउन ३. असल र खराब कामको चिन्न, ४. फरक क्षमता मयका व्यक्तिहरूको पहिचान गर्न । ५. सामाजिक कुरितिको सामान्य परिचय दिन ।	<ul style="list-style-type: none"> मान्यजन प्रति गरिने आदर सत्कार सम्मान, सानालाई माया र नाता सम्बन्धको सिप सामाजिक नियम, असल खराब कामको सामान्य जानकारी राख्ने सिप । फरक क्षमता मयका व्यक्तिहरू चिन्न सक्ने सिप सामाजिक कुरितीहरू के के हुन मनी बताउन सक्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> चित्रहरू, पोस्टरहरू बालगीतहरू विभिन्न फोटाहरू, तस्विर 	<ul style="list-style-type: none"> घरमा आमाबुबालाई के कस्तो सम्बोधन गर्छौ मनी छलफल गर्ने परिवारका सदस्य र तिनीहरूसाग पर्ने नाता सम्बन्ध बारेमा विद्यार्थीहरूलाई सोधने र अभिनय गर्न लगाउने विभिन्न चित्र पोस्टर, फोटाहरू प्रदर्शन गरी छलफल गर्ने सामाजिक कुरीतिका बारेमा छलफल गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> प्रश्नोत्तर, अवलोकन प्रदर्शन 	२०
२	१. साथी, गुरु गुरुआमा परिवारका सदस्य र छिमेकीहरूलाई शिष्ट अभिवादन गर्न । २. परम्परागत नाता जनाउने शब्द प्रयोग गरी नातेदारहरूलाई सम्बोधन गर्न ३. गलत र खराब तथा राम्रो कामको पहिचान गर्न । ४. फरक क्षमता मयका व्यक्तिको पहिचान गरी उनीहरूलाई सहयोग गर्न । ५. सामाजिक कुरीतिहरूप्रति नकारात्मक व्यवहार प्रदर्शन गर्न	<ul style="list-style-type: none"> साथी, गुरु गुरुआमालाई उचित अभिवादन गर्न सक्ने सिप परम्परागत नाता सम्बन्धअनुसार सम्बोधन गर्न सक्ने सिप (जरतै: बाजे, बोई, फूपु, फूपाजु, आदि) फरक क्षमता मयका व्यक्तिहरू चिन्न सक्ने सिप (जरतै: दृष्टिविहिन, सुस्त अवण, आदि) असल , खराब पहिचान गरी असल आचरण प्रदर्शन गर्न सक्ने सिप सामाजिक कुरितीहरूलाई निरुत्साहित गर्ने सिप अभ्यास 	<ul style="list-style-type: none"> चित्रहरू, पोस्टरहरू बालगीतहरू विभिन्न फोटाहरू, तस्विर 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई विभिन्न नाता सम्बन्ध अनुसार अभिनय गर्न लगाइ सिपको विकास गराउने चित्र पोस्टरहरू प्रदर्शन गरी छलफल गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> प्रश्नोत्तर, अवलोकन, प्रदर्शन 	२०
३	१. साथी गुरु परिवारका सदस्य छिमेकीहरूसाग नाता सम्बन्धअनुसार अभिवादन तथा शिष्ट व्यवहार प्रदर्शन गर्न २. असल आनीबानीको पालना तथा खराब बानीलाई छोड्न	<ul style="list-style-type: none"> नाता सम्बन्ध अनुसार सम्बोधन अभिवादन गर्ने सिप असल, आनीबानीको अनुशरण तथा खराब आचरणलाई परित्याग गर्ने सिप फरक क्षमता मयका व्यक्तिहरूलाई माया गर्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> चित्रहरू, पोस्टरहरू बालगीतहरू अभिनय 	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न नाता सम्बन्धमा अभिनय प्रदर्शन गरी सिपको विकास गराउने असल खराब आचरण चार्ट प्रदर्शन गरी छलफल गर्ने । फरक क्षमता मयका व्यक्तिहरूको अभिनय गर्न लगाइ 	<ul style="list-style-type: none"> प्रश्नोत्तर, अवलोकन, प्रदर्शन, परीक्षा 	२०

	<p>३. फरक क्षमता मरुका व्यक्तिलाई माया तथा सहयोग गर्न</p> <p>४. सामाजिक कुरीतिलाई निरुत्साह गर्न ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक कुरीतिलाई पहिचान तथा निरुत्साहित गर्ने क्षिप 		<p>सहयोग गर्ने क्षिपको विकास गराउने</p>		
--	--	--	--	---	--	--

६. विषय क्षेत्र : सामाजिक मूल्य मान्यता र नैतिक शिक्षा (कक्षा ८-५)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
८	<p>१. परिचित तथा अपरिचित व्यक्तिहरूलाई आदर सत्कार गर्न</p> <p>२. आनो गाउटोलमा मूल्य मान्यताको सामान्य परिचय दिन</p> <p>३. सामाजिक नीति नियमहरूको सामान्य जानकारी दिन</p> <p>४. फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई सहयोग गर्न</p> <p>५. सामाजिक कुरीतिहरूको बेफाइदा बताउन</p>	<ul style="list-style-type: none"> • चित्रपरिचित तथा अपरिचित व्यक्तिहरूलाई आदर सत्कार सम्मान गर्ने सिप • गाउटोलमा भएका मूल्य मान्यता बताउन सक्ने सिप • सामाजिक नीति, नियमहरूको स्मरण गर्नसक्ने सिप • फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई सहयोग गर्न सक्ने सिप (जस्तै: दृष्टिविहिनलाई बाटो काटन सहयोग गर्ने सिप, बूढलाई बसमा सित छोडिदिने सिप आदि) • सामाजिक कुरीतिहरूका बेफाइदा जान्न सक्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्रहरू, • पोष्टरहरू • बालगीतहरू • अभिनयका लागि आवश्यक सामग्री 	<ul style="list-style-type: none"> • छलफल विधि प्रयोग गरी आदर सत्कार सम्मानका बारेमा सिपको विकास गराउने • अभिनय विधि प्रयोग गरी सिपको विकास गराउने • सामाजिक नीति नियमका तालिका प्रदर्शन गरी छलफल गर्ने • सामाजिक कुरीतिका बेफाइदाहरूको सूची तयार गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> • प्रश्नोत्तर, • अवलोकन, • प्रदर्शन, • परीक्षा • अभिनय 	१२
५	<p>१. सामाजिक विविधताको सम्मान गर्न ।</p> <p>२. समाजमा भएका राम्रा पक्षहरूको व्यवहारमा लागू गर्न ।</p> <p>३. फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई माया तथा सहयोग गर्ने</p> <p>४. सामाजिक कुरीतिहरूबाट आफू र साथीहरूलाई बचाउन र सोही अनुसार व्यवहार प्रदर्शन गर्न ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक विविधतालाई स्वीकार तथा सम्मान गर्ने सिप • सामाजिक मूल्य मान्यतालाई आत्मसाथ गर्नसक्ने सिप • फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई माया सहयोग गर्ने सिप • सामाजिक कुरीतिबाट बच्ने बचाउने तरिका सिप 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्रहरू, • पोष्टरहरू • बालगीतहरू • अभिनयका लागि आवश्यक सामग्री 	<ul style="list-style-type: none"> • तालिकाहरू प्रस्तुत गर्दै छलफल गराउने • परियोजना कार्य • अभिनय विधि प्रयोग गरी सिपको विकास गराउने • फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरू रहेका ठाउँ अवलोकन भ्रमण गराइ सहयोग गर्ने आनीबानीको विकास गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> • मौखिक तथा लिखित परीक्षा • परियोजना कार्यको प्रस्तुति • अभिनयको प्रस्तुति 	१२

६. विषय क्षेत्र : सामाजिक मूल्य मान्यता र नैतिक शिक्षा (कक्षा ६-८)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
-------	---------------	------------------	----------------	-----------------------------------	-------------------	-------------

६	<p>१. सामाजिक मूल्य मान्यताअनुसार व्यवहार प्रदर्शन गर्ने,</p> <p>२. सामाजिक कार्यमा सहभागिता जनाउन</p> <p>३. सामाजिक नीति नियमको पालना गर्ने</p> <p>४. फरक क्षमता भएका व्यक्तिलाई माया तथा सहयोग गर्ने,</p> <p>५. लैङ्गिक हिंसा, जातीय भेदभाव तथा धुवाधुतको परिचय र परिभाषा मन्ने,</p> <p>६. बाल विवाहको अवधारणा बताउन सक्नेछन्</p> <p>७. बालश्रमको परिचय दिन ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक मूल्य मान्यतालाई व्यवहारमा लागू गर्ने सिप, • सामाजिक कार्यमा सहभागी भई सामाजिककरण हुने सिप • लैङ्गिक हिंसा, जातीय भेदभाव तथा धुवाधुतको परिचय र परिभाषा बताउन सक्ने सिप • सहयोगी व्यवहार निर्माण गर्ने सिप • बाल विवाह र बालश्रमलाई परिभाषित गर्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्रहरू, • पोस्टरहरू • तालिकाहरू चार्टहरू 	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक मूल्य मान्यतालाई लागू गर्नको लागि व्यावहारिक ज्ञान प्रदान गर्न अभिनय विधिको प्रयोग, • चित्र, पोस्टर तालिका चार्टहरू प्रयोग गरी छलफल • परियोजना कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> • अवलोकन, • प्रश्नोत्तर, • मौखिक तथा लिखित परीक्षा 	१२
७	<p>१. सामाजिक मूल्य मान्यता पालना गरी व्यवहारमा लागू गर्ने,</p> <p>२. सार्वजनिक सम्पतिको संरक्षण गर्ने</p> <p>३. सामाजिक नीति, नियम पालना नगर्नाले समाजमा पार्ने नकारात्मक प्रभाव बताउन</p> <p>४. फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई आवश्यक पर्ने सहयोगको सूची बताउन</p> <p>५. सामाजिक कुरीति, हटाउने अभियानमा सहभागी हुन,</p> <p>६. सामाजिक कुरीतिका नकारात्मक प्रभाव बताउन</p> <p>७. धूम्रपान, मदिरापान, लागू औषध,आदि सेवनले पार्ने नकारात्मक प्रभाव बताउन,</p> <p>८. बालविवाह र बालश्रमका नकारात्मक प्रभाव बताउन,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक मूल्य मान्यतालाई व्यवहारमा लागू गर्ने सिप, • लैङ्गिक हिंसा, जातीय भेदभाव, धुवाधुत, अन्धविश्वास, रूढीवादले पार्ने नकारात्मक प्रभाव यसलाई हटाउने अभियानमा सहभागी हुने सिप • सार्वजनिक सम्पतिहरू (जस्तै: विद्यालय, धारो,मठमन्दिर, पाटी पौवा आदि) को संरक्षण गर्ने सिप • सामाजिक नीति, नियम (जस्तै: आदर/सत्कार, शिष्टाचार, संस्कार आदि) पालना गर्दा र नगर्दा पर्ने नकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावहरू बताउन सक्ने सिप, • सामाजिक कुरीतिहरू हटाउन अभियानमा 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्रहरू, • पोस्टरहरू • तालिकाहरू चार्टहरू 	<ul style="list-style-type: none"> • विद्यार्थीहरूको समूह विभाजन गरी समूह छलफल, • चित्र पोस्टर तालिका प्रदर्शन गर्दै छलफल 	<ul style="list-style-type: none"> • प्रश्नोत्तर, • अवलोकन, • परीक्षा • परियोजना कार्य 	१२

		<p>सहभागी हुने क्षमता विकास,</p> <ul style="list-style-type: none"> गाजा माड घुमपान, मदिरापान र लागू औषधीको सेवनले पार्ने नकारात्मक असरहरू बताउन सक्ने सिप बालविवाह र बालश्रमका नकारात्मक प्रभावहरू बताउन सक्ने सिप 				
ट	<ol style="list-style-type: none"> नैतिक व्यवहार अवलम्बन, प्रस्तुत सामुहिक नेतृत्व र सहकार्य क्षमता विकास गर्न, लैङ्गिक हिंसा, जातीय भेदभाव, धुवाधुत, अन्धविश्वास, रूढीवादका कानुनी प्रावधान बताउन सचेतनामूलक कार्यमा सहभागी हुन, बालविवाह र बालश्रम सम्बन्धी कानुनी प्रावधानहरू बताउन, बालविवाह र बालश्रम न्यूनिकरणका उपायहरू बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> नैतिक व्यवहार अवलम्बन, प्रस्तुत गर्ने सिप नेतृत्व विकास तथा सहकार्य क्षमता विकास सिप लैङ्गिक हिंसा, जातीय भेदभाव, धुवाधुत, अन्धविश्वास, रूढीवाद न्यूनिकरणसम्बन्धि कानुनी प्रावधान बताउने सिप सचेतना विस्तार गर्ने अभियानमा सहभागीहुने सिप बालविवाह र बालश्रममा हुने दण्ड सजाय र न्यूनिकरण सम्बन्धी जानकारी प्राप्त गर्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> चित्रहरू, तालिकाहरू, पोस्टरहरू नियमहरू मञ्चका सन्दर्भ पुस्तकहरू 	<ul style="list-style-type: none"> समूह विभाजन गरी समूह छलफल, वक्तृत्वकलाका माध्यमबाट विषयवस्तुको जानकारी चित्र पोस्टर प्रदर्शन गर्दै छलफल परियोजना कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> प्रश्नोत्तर, अवलोकन, परीक्षा परियोजना कार्य 	१२

७. विषय क्षेत्र : वातावरण, विपद व्यवस्थापन र सुरक्षा (कक्षा १-३)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
-------	---------------	------------------	----------------	-----------------------------------	-------------------	-------------

१	१. घर विद्यालयमा हुने विभिन्न प्रकोप/विपद्बारे परिचित हुन	<ul style="list-style-type: none"> आगोले पोल्नु, करेन्ट लाग्नु, डेक्स बेन्चबाट लड्नु, छतियारले काट्नु, सामान लडेर खसेर ट्याप्नु, ठक्कर लाग्नु 	<ul style="list-style-type: none"> पोस्टर, चित्र, मिडियो, चार्ट पेपर 	<ul style="list-style-type: none"> कथा कथन, व्याख्या नमुना/नाटक अभिनय प्रदर्शन 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र हेरेर घटना चिन्न लगाउने घटनाको मौखिक वर्णन गर्न लगाउने अभिनय गर्न लगाउने 	१०
२	१. स्थानीय गाउँ/ नगर क्षेत्रमा भएका र हुनसक्ने प्रकोप/विपद् पहिचान गर्न २. वातावरणको परिचय दिन	<ul style="list-style-type: none"> आगलागी, बाढी पहिरो, भिस्बाट लड्नु, रूखबाट लड्नु, मुकम्प आउनु, साइकलबाट लड्नु, बाटोमा हिड्दाको बचाउ, कुटपिटबाट लाग्ने चोट वातावरणको सामान्य परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> मिडियो/पोस्टर/चित्र कथा वस्तु घटना समय रेखा 	<ul style="list-style-type: none"> अभिभावकसाग छलफल गर्न लगाउने, छलफल/ समूहकार्य गर्न लगाउने अवलोकन गराउने चित्र वर्णन/छलफल/प्रश्नोत्तर 	<ul style="list-style-type: none"> मौखिक तथा लिखित प्रश्नोत्तर छलफलमा भागलिनेको अवलोकन गर्ने चित्र कोर्न लगाउने 	१०
३	१. प्राकृतिक कारण तथा मानवीय कारणबाट हुने प्रकोप/विपद्हरूको पहिचान गर्न २. वातावरणका पक्षहरूको जानकारी राख्न	<ul style="list-style-type: none"> बाढी,पहिरोको प्रकोप, आगलागीको क्षति, चट्याङ्, हावा हुरी, अधिक वर्षा, असिना, नदिमा डुब्नु, प्राकृतिक तथा मानवीय प्रकोपका असरहरू वातावरणका पक्षहरू 	<ul style="list-style-type: none"> बाढी, आगलागी, वर्षा, असिनाको चित्र/ पोस्टर 	<ul style="list-style-type: none"> अभिनय, प्रदर्शन घटना वर्णन व्याख्या 	<ul style="list-style-type: none"> प्रश्नोत्तर लिखित वस्तुगत विषयगत प्रश्न कविता/गीत/संवाद रचना 	१०

७. विषय क्षेत्र : वातावरण, विपद् व्यवस्थापन र सुरक्षा (कक्षा ४-५)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
४	१. बाढी पहिरो, चट्याङ्, हावा हुरी, मुकम्प, भिस्बाट लड्नु, रूखबाट लड्नु, आगलागीबाट हुने असरका बारेमा जानकारी दिन,	<ul style="list-style-type: none"> बाढी पहिरो कारण, असामान्य मौसमी अवस्थाको जानकारी, मुकम्पबाट पर्ने असर, 	<ul style="list-style-type: none"> समाचार कटिङ्/टिपोट पाठ्यवस्तु निर्माण 	<ul style="list-style-type: none"> व्याख्या छलफल प्रश्नोत्तर अभिनय 	<ul style="list-style-type: none"> छोटो उत्तर आउने प्रश्न प्रवचन प्रश्नोत्तर 	८

	१. सडक दुर्घटनाको परिचय दिन	रुख तथा गीरवाट खस्न/ लड्नाबाट पर्ने असर, • सडक दुर्घटनाका कारणहरू	• समाचारपत्रको कटिड रिपोर्ट			
५	१. प्राकृतिक प्रकोपको क्षति न्यूनीकरण गर्ने तथा मानव सृजित प्रकोपलाई रोक्ने उपायहरू बताउन २. सडक दुर्घटनाका बच्ने उपायहरू बताउन	• प्राकृतिक ओतको संरक्षण, जनचेतना, नमूना अभ्यास • ट्राफिक चिन्ह र नियमको ज्ञान तथा पालना	• ट्राफिक संकेत चार्ट • प्राकृतिक ओतको संरक्षण तथा, जनचेतनामूलक अव्य दृश्य सामग्रीहरू	• छलफल • अवलोकन • परियोजना कार्य • नमूना अभ्यास	• विषयगत/वस्तुगत प्रश्न • साथीलाई घटना वर्णन लेख्न लगाउने	८

७. विषय क्षेत्र : वातावरण, विपद व्यवस्थापन र सुरक्षा (कक्षा ६-८)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
६	१. प्राकृतिक तथा मानवीय गतिविधिका कारण उत्पन्न हुने प्रकोप तथा विपद व्यवस्थापन (विपद पूर्व, विपदको समयमा तथा विपद पश्चात) बारे बताउन २. सडक दुर्घटनाबाट बच्ने उपायहरू बताउन	• विपदको अर्थ र परिभाषा • विपद पूर्व गरिने कार्यहरू (सुरक्षा योजना, संयन्त्रको निर्माण, तालिम, पूर्व अभ्यास, सूचना सम्प्रेषण, सामग्रीहरूको बन्दोवस्ती, सुरक्षित संरचनाको निर्माण) • विपद समयका कार्य (तत्काल उद्धार, राहत वितरण, औषधि उपचार तथा घाइतेको उपचारको लागि सिफारिस, सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण, लगत संकलन, विभिन्न संस्था तथा संयन्त्र परिचालन)	• परिभाषा लेखिब्यको चार्ट • पाठपत्र • सडक संकेत चार्ट	• छलफल • नमूना अभ्यास • अवलोकन • परियोजना कार्य	• प्रवचनमा संलग्न गराउने र प्रस्तुतिमा पृष्ठपोषण • संवाद लेख्न लगाउने • प्रश्नोत्तर • सडक संकेतको चित्र कोर्न लगाउने • सडक संकेत खोजी सूची बनाउन लगाउने	१०

		<ul style="list-style-type: none"> • विपद् पश्चातका कार्य (मनोसामाजिक परामर्श, पुनःस्थापना, राहत तथा वितरणमा एकद्वार प्रणाली, शैक्षिक क्षति आपुरणका लागि वैकल्पिक उपायहरूको अवलम्बन गरी सिकाइको निरन्तरता) • सडक संकेत र त्यसको पालना 				
७	<p>१. प्राकृतिक प्रकोप तथा मानव सृजित विपद् व्यवस्थापनका उपायहरू बताउन</p> <p>२. सडक सुरक्षाका उपायहरू बताउन</p>	<ul style="list-style-type: none"> • सम्भावित विपद्को पूर्व तयारी • विपद्का समयमा अपनाउनु पर्ने सचेतना, उद्धार, पुनर्लाम • प्रतिकार्य, उद्धार र पुनर्स्थापना • सडक बत्ती, जेढा कसिङ्ग, सवारी बत्तीको सहि प्रयोग • सडकमा राखिरहका संकेत, सवारी अनुमति पत्र, सवारी जाच 	<ul style="list-style-type: none"> • पाठपत्र • समाचार • मिडियो • सडक/ट्राफिक चिन्ह, बत्ती संकेत चार्ट 	<ul style="list-style-type: none"> • अभिनय • प्रदर्शन • व्याख्या • प्रश्नोत्तर 	<ul style="list-style-type: none"> • चार्ट बनाउन लगाउने • समूह कार्य गरी प्रस्तुति गर्न लगाउने • लिखित/मौखिक प्रश्नोत्तर 	१०
८	१. विपद् व्यवस्थापन योजना	<ul style="list-style-type: none"> • विपद् योजना निर्माण • विपद् योजनामा समेटनुपर्ने क्रियाकलापहरूको सूचि निर्माण • उद्धारको नमुना अभ्यास 	<ul style="list-style-type: none"> • विपद् योजनाको खाका • नमुना अभ्यासका लागि आवश्यक सामग्री 	<ul style="list-style-type: none"> • समूह कार्य • व्याख्या • नमुना अभ्यास 	<ul style="list-style-type: none"> • विपद् योजना निर्माण गर्न लगाउने • परीक्षा • समूह कार्य (परियोजना) प्रस्तुति गर्न लगाउने 	१०

८. विषय क्षेत्र : स्वस्थ जीवनशैली (कक्षा १-३)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यांन प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	<p>१. घरमा निर्मित पोषणयुक्त खानेकुरा चिन्न र बताउन,</p> <p>२. व्यक्तिगत सरसफाइका सामग्री का नाम बताउन</p> <p>३. व्यक्तिगत सरसफाइ गर्न</p> <p>४. सुक्ष्म व्यायाम गर्न</p>	<ul style="list-style-type: none"> • घरमा निर्माण भएका पोषणयुक्त खानेकुरा चिन्न तथा खाने बानी बसाल्ने सिप, • व्यक्तिगत सरसफाइका सामग्रीहरू जस्तै: पानी, साबुन, काङ्गो, ब्रस, मञ्जन, नेलकट र आदि चिन्न सक्ने सिप • व्यक्तिगत सरसफाइसम्बन्धी सामग्रीको प्रयोग गर्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> • खानेकुराका चित्रहरू, • व्यक्तिगत सरसफाइका सामग्रीहरू • सुक्ष्म व्यायामसम्बन्धी पोस्टरहरू 	<ul style="list-style-type: none"> • खानेकुराका चित्रहरू प्रदर्शन गर्दै पोषणयुक्त खानेकुरा चिनाउने, • सरसफाइका सामग्रीहरू देखाउँदै चिनाउने र प्रयोगको जानकारी दिने 	<ul style="list-style-type: none"> • प्रश्नोत्तर • अवलोकन • प्रदर्शन 	२०

		<ul style="list-style-type: none"> • औला, हात खुट्टा आखाको कसरत गर्न सक्ने सिप 		<ul style="list-style-type: none"> • सूक्ष्म व्यायामका पोस्टरहरू प्रयोग गरी व्यायाम अभ्यास गराउने 		
२	<ol style="list-style-type: none"> १. स्थानीय रूपमा घरमा निर्मित खाना खाजा प्रयोग गर्न, २. व्यक्तिगत तथा घरकोठा सरसफाइका सामग्री चिन्न, ३. फोहरमैलालाई निश्चित ठाउँमा फाल्न ४. योग ध्यानका प्रारम्भिक अभ्यास गर्न ५. स्थानीय खेलको नाम बताइ प्रारम्भिक अभ्यास गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> • घरमा स्थानीय उत्पादनबाट बन्ने खाना र खाजा प्रयोग गर्ने आनीबानीको विकास • घर कोठा तथा व्यक्तिगत सरसफाइका सामग्रीहरू चिन्ने सिप जस्तै पानी, साबुन, कृचो, डस्टबिन, डस्टप्यान आदि चिन्न, • घरमा तथा विद्यालयमा फोहरलाई तोकिरको स्थानमा फाल्ने सिप • योग ध्यानका प्रारम्भिक अभ्यास गर्ने सिप • स्थानीय खेलको नाम जस्तै: राज्य, डन्डीबियो, चारी, आदि बताइ प्रारम्भिक अभ्यास गर्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्रहरू पोस्टरहरू सरसफाइका सामानहरू • स्थानीय खेल र योग अभ्यासका पोस्टरहरू 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्र पोस्टरहरू प्रदर्शन गर्दै पोषण युक्त खाना प्रयोग गर्ने बानीको विकासका लागि छलफल, • साधारण योग अभ्यास स्थानीय खेल समूहमा खेलाउने अभ्यास गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> • अवलोकन, प्रश्नोत्तर, प्रयोगात्मक कार्य 	२०
३	<ol style="list-style-type: none"> १. न्यून पोषणयुक्त खाना (जङ्क फुड) पहिचान गर्न, २. जङ्क फुडले स्वास्थ्यमा पार्ने नकारात्मक प्रभाव बताउन, ३. स्थानीय रूपमा निर्मित, खाना खाजा तथा पेय पदार्थ चिन्न, ४. घर, विद्यालय, शौचालय सरसफाइका फाइदाहरू बताउन, ५. कुहिने र नकुहिने फोहर चिन्न, ६. उमेर अनुसार योग व्यायाम गर्न, ७. स्थानीय खेल खेल्न । 	<ul style="list-style-type: none"> • पोषणयुक्त र न्यून पोषणयुक्त खाना पहिचान गर्ने सिप, • स्थानीय रूपमा निर्माण गरिने खाजा, खाना तथा पेय पदार्थ जस्तै: मकै मट्ट, रोटी, सातु, मोही, पहिचान गरी प्रयोग गर्ने सिप, • कुहिने र नकुहिने फोहर छुट्याइ सोही अनुसार व्यवस्थापन गर्ने सिप • घर, विद्यालयमा फोहरलाई उचित स्थानमा व्यवस्थापन गर्ने सिप, • योग ध्यानको प्रारम्भिक अभ्यास जस्तै सुस्वासन बजासन, • आनो ठाउँमा खेल्ने स्थानीय खेल खेल्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> • वास्तविक वस्तु, चित्र, पोस्टरहरू जङ्क फुड जस्तै: विस्कट, चाउचाउ, डस्टबिन, योग ध्यानका पोस्टरहरू, स्थानीय खेल सामग्रीहरू 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्र, पोस्टरहरू, मिडियो प्रदर्शन तथा छलफल, • जङ्कफुड प्रदर्शन र पहिचान, • योग ध्यानका पोस्टर प्रदर्शन गरी योग अभ्यास गराउने, • स्थानीय खेलहरू खेलाउने, • फोहरलाई उचित स्थानमा फाल्ने अभ्यास गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> • अवलोकन, प्रश्नोत्तर, प्रयोगात्मक कार्य 	२०

८. विषय क्षेत्र : स्वस्थ जीवनशैली (कक्षा ४-५)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
४	<ol style="list-style-type: none"> जडकफुडको प्रयोगले हुने शारीरिक मानसिक असर बताउन, स्थानीय रूपमा उत्पादित पोषणयुक्त खाजा, खाना पेय पदार्थको उपयोग गर्न सक्ने, सार्वजनिक स्थल सरसफाइका सामग्री चिन्न र बनाउने, फोहरमैला जथामाटी फाल्नाले हुने बेफाइदा बताउन, फोहरमैला उचित स्थानमा व्यवस्थापन गर्ने सिपको विकास गर्ने, योग ध्यानमा प्रणायाम प्रयोग गर्न, स्थानीय खेल खेल्न । 	<ul style="list-style-type: none"> जडकफुडको प्रयोगले हुने शारीरिक मानसिक असर बताउने सिप, स्थानीय रूपमा उत्पादित पोषणयुक्त खाजा, खाना पेय पदार्थको उपयोग गर्ने बानीको विकास सार्वजनिक स्थल सरसफाइका सामग्री पहिचान तथा निर्माण गर्ने सिप, फोहरमैला जथामाटी फाल्नाले हुने बेफाइदा बताउन सक्ने सिप, फोहरमैला उचित स्थानमा व्यवस्थापन गर्ने सिपको विकास गर्ने सिप, स्थानीय चाडपर्वमा खेल्ने खेलहरू 	<ul style="list-style-type: none"> वास्तविक वस्तु, चित्र, पोस्टरहरू, मिडियो, जडक फुड जस्तै विस्कट, चाउचाउ, इस्टबिन, सार्वजनिक स्थल सरसफाइका सामग्री जस्तै ढाडु, कुचो आदि योग ध्यानका पोस्टरहरू, स्थानीय खेल सामग्रीहरू 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र पोस्टरहरू मिडियो प्रदर्शन गर्दै पोषण युक्त खाना प्रयोग गर्ने बानीको विकासका लागि छलफल अभिनय विधि प्रयोग गरी सिपको विकास गराउने योग ध्यानका पोस्टर प्रदर्शन गरी योग अभ्यास गराउने, खेल अभ्यास गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन, प्रश्नोत्तर, प्रयोगात्मक कार्य 	१५
५	<ol style="list-style-type: none"> न्यून पोषणयुक्त खाना (जडक फुड) पहिचान गर्न र यसको प्रयोगलाई निरूत्साहित गर्न, पोषणयुक्त खाना पहिचान गरी यसको महत्व बताउन, सार्वजनिक स्थल सरसफाइका सामग्री चिन्न र बनाउन घर, भान्साघर, विद्यालयबाट निस्कने फोहोरबाट प्रारङ्गिक मल बनाउने तरिका बताउन, उमेर अनुसार योग ध्यान गर्न, स्थानीय खेलको महत्व बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> पोषणयुक्त र न्यान पोषणयुक्त खाना पहिचान गर्ने सिप, पोषणयुक्त खाना (सन्तुलित भोजन), पेय पदार्थ प्रयोग गर्ने बानीको विकास फोहरमैला जथामाटी फाल्नाले हुने बेफाइदा बताउन सक्ने सिप, योग ध्यानका फाइदाहरू थाह पाइ योग अभ्यास गर्ने सिप विकास, स्थानीय खेल र यसको महत्व बताउने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र, पोस्टरहरू जडक फुड जस्तै विस्कट, चाउचाउ, इस्टबिन, योग ध्यानका पोस्टरहरू, स्थानीय खेल सामग्रीहरू 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र पोस्टरहरू प्रदर्शन गर्दै पोषण युक्त खाना प्रयोग गर्ने बानीको विकासका लागि छलफल योग ध्यानका पोस्टर प्रदर्शन गरी योग अभ्यास गराउने स्थानीय खेल अभ्यास गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन, प्रश्नोत्तर, प्रयोगात्मक 	१५

८. विषय क्षेत्र : स्वस्थ जीवनशैली (कक्षा ६-८)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
-------	---------------	------------------	----------------	-----------------------------------	-------------------	-------------

६	<p>१. स्थानीय स्तरमा उपलब्ध पोषणयुक्त खाना पहिचान र प्रयोग गर्न सक्नेछन्</p> <p>२. स्वस्थ जीवनका लागि सरसफाइको महत्व बताउन,</p> <p>३. स्थानीय स्तरका रोग निकोपार्ने जडिबुटि पहिचान गर्ने,</p> <p>४. सार्वजनिक स्थलको फोहर व्यवस्थापन गर्न</p> <p>५. विभिन्न योग अभ्यास गर्न,</p> <p>६. स्थानीय तथा राष्ट्रिय स्तरका खेल खेल्न ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • सरसफाइलाई जीवनमा लागू गरी महत्व बताउन सक्ने सिप, • पोषणयुक्त र न्यून पोषणयुक्त खाना पहिचान गर्ने सिप, • स्थानीय जडिबुटी घोटोपे, बोमो, तुलसी, तितेपाती, निम, चिराइतो, सतेवा, असुरो, आकाशेबेली, गुर्जा, टिमुर, पुदिना आदिका पहिचान र प्रयोग गर्ने सिप, • सार्वजनिक स्थलमा फोहरमैला जथामाती फाल्नाले हुने बेफाइदा बताउन सक्ने सिप, • उमेर अनुसार योग अभ्यास सिप, • राष्ट्रिय तथा स्थानीय खेलहरू जस्तै: बाघचाल, डन्डीबियो आदि खेल्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्रहरू, • वास्तविक वस्तु • पोस्टरहरू • तालिकाहरू • चार्टहरू 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्र पोस्टरहरू प्रदर्शन गर्दै पोषण युक्त खाना प्रयोग गर्ने बानीको विकासका लागि छलफल चित्र, पोस्टर वास्तविक वस्तु प्रदर्शन चार्टहरूप्रयोग गरी छलफल • योग ध्यानका पोस्टर प्रदर्शन गरी योग अभ्यास गराउने, • राष्ट्रिय र स्थानीय खेल अभ्यास गराउने • परियोजना कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> • अवलोकन, • प्रश्नोत्तर मौखिक तथा लिखित परीक्षा • प्रयोगात्मक कार्य • परियोजना कार्य 	१५
७	<p>१. जडकफुड(न्यूनपोषण युक्त खाना) र पोषणयुक्त खानाको फरक बताउन,</p> <p>२. घरमा बनेका खानाका परिकारहरू प्रयोग गर्न</p> <p>३. वातावरणीय सरसफाइको महत्व बताउन,</p> <p>४. घरैलु (रैथाने) स्व उपचार विधि तथा पद्धती बताउन,</p> <p>५. फोहरमैला उचित स्थानमा व्यवस्थापनमा सहभागी हुन,</p> <p>६. योग अभ्यासमा प्राणायाम गर्न,</p> <p>७. स्थानीय तथा राष्ट्रिय खेल हरूमा भाग लिनु ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • जडकफुड (न्यूनपोषण युक्त खाना) र पोषणयुक्त खानाको फरक छुट्याउने सिप, • घरमा बनेका खानाका परिकार प्रयोग गर्ने सिप, • वातावरणीय सरसफाइमा सहभागी हुने सिप, • घरैलु (रैथाने) स्व-उपचार विधिमा जडिबुटिको प्रयोग तथा पद्धती अनुशरण गर्ने सिप, 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्रहरू, • वास्तविक वस्तु • पोस्टरहरू • तालिकाहरू • चार्टहरू 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्र पोस्टरहरू प्रदर्शन गर्दै पोषण युक्त खाना प्रयोग गर्ने बानीको विकासका लागि छलफल, • योग ध्यानका पोस्टर प्रदर्शन गरी योग अभ्यास गराउने, • खेल अभ्यास गराउने • परियोजना कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> • अवलोकन, • प्रश्नोत्तर मौखिक तथा लिखित परीक्षा, • प्रयोगात्मक कार्य • परियोजना कार्य 	१५

		<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्थानमा सञ्चालनमा रहेको योग ध्यान केन्द्र चिन्ने सिए, योग अभ्यासमा सहभागी हुने सिए, स्थानीय तथा राष्ट्रिय खेलहरू खेल्ने सिए 				
८	<ol style="list-style-type: none"> जडकफुड न्यूनिकरणका उपायहरू बताउन, स्थानीय खाद्य परिकार निर्माण र प्रयोग, स्वस्थ जीवनका लागि सकारात्मक सोच र स्व-उपचार पद्धतिको महत्व बताउन, सरसफाइ र यसको महत्व बताउन सक्नेछन्, योग ध्यानमा सहभागी हुन सक्नेछन्, स्थानीय तथा राष्ट्रिय स्तरका खेल खेल्न । 	<ul style="list-style-type: none"> पोषणयुक्त र न्यान पोषणयुक्त खाना पहिचान गर्ने सिए स्थानीय खाद्य परिकार निर्माण गर्ने सिए जस्तै: हलुवा, खिर, खिचडी आदि स्थानीय जडिबुटी जस्तै: घोडटोप्रे, बोमो, तुलसी, तितेपाती, निम, चिराइतो, सतेवा, असुरो, आकाशेबेली, गुर्जो, टिमुर, पुदिना आदि पहिचान र प्रयोग गर्ने सिए सरसफाइ र यसको महत्व बताउन सक्नेछन्, स्थानीय स्थानमा सञ्चालनमा रहेको योग ध्यान केन्द्र चिन्ने सिए, योग अभ्यासमा सहभागी हुने सिए, स्थानीय र राष्ट्रिय खेलहरू खेल्ने सिए 	<ul style="list-style-type: none"> चित्रहरू, बास्तविक वस्तु तालिकाहरू, पोस्टरहरू नियमहरू मञ्चका सन्दर्भ पुस्तकहरू 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र पोस्टरहरू प्रदर्शन गर्दै पोषण युक्त खाना प्रयोग गर्ने बानीको विकासका लागि छलफल वक्तृत्वकला, वादविवादका माध्यमबाट विषयवस्तुको जानकारी चित्र पोस्टर प्रदर्शन गर्दै छलफल, योग ध्यानका पोस्टर प्रदर्शन गरी योग अभ्यास गराउने खेल अभ्यास गराउने परियोजना कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> प्रश्नोत्तर, अवलोकन, परीक्षा प्रयोगात्मक कार्य, परियोजना कार्य, 	१५

९. विषय क्षेत्र : परम्परागत र आधुनिक प्रविधि र जीविकोपार्जन सिए (कक्षा १-३)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
-------	---------------	------------------	----------------	-----------------------------------	-------------------	-------------

१	<p>१. गुन्दी, चकटी, लोहोरो-सिलोटी आदि पहिचान</p> <p>२. ढिकी जातो चिन्ने र काम बताउन सक्नेछन्,</p> <p>३. डोको, नामलो, मान्द्रो, दामलो, सुपो, डालो फुगो, थुन्से आदिको पहिचान</p> <p>४. कम्प्युटर, मोबाइल, मिक्चर, आदि चिन्न र काम बताउन</p>	<ul style="list-style-type: none"> • गुन्दी चकटी, ढिकी जातो पहिचान गर्ने सिप • गुन्दी चकटी, ढिकी जातोको काम मन्न सक्ने सिप • डोको, नामलो, दामलो, सुपो, डालो फुगो, थुन्से आदिको पहिचान सिप • कम्प्युटर, मोबाइल, मिक्चर, पहिचान सिप 	<ul style="list-style-type: none"> • वास्तविक वस्तु वा तिनीहरूको मोडल चित्र, 	<ul style="list-style-type: none"> • वास्तविक वस्तु वा गुन्दी चकटी, ढिकी, जातो आदिको चित्र देखाएर चिन्न लगाउने • गुन्दी चकटी, ढिकी जातोको देखाएर तिनीहरूको काम बताउने र विद्यार्थीहरूलाई काम मन्न लगाउने • मोबाइल फोन खोल्ने तरिका बताइदिने र एकपटक कार्टुन निकालेर लगाइदिने र पछि उनीहरूलाई खोल्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> • अवलोकन • प्रयोगात्मक कार्य • पर्दर्शन • प्रश्नोत्तर 	३०
२	<p>१. गुन्दी चकटी चिन्न र तिनीहरूको काम बताउन सक्नेछन्</p> <p>२. ढिकी जातो चिन्न र काम बताउन</p> <p>३. डोको, नामलो, दामलो, सुपो, डालो फुगो, थुन्से आदिको काम पहिचान</p> <p>४. मोबाइल फोन खोल्न र मिडियो हेर्न</p>	<ul style="list-style-type: none"> • गुन्दी चकटी, ढिकी जातो पहिचान गर्ने सिप • गुन्दी चकटी, ढिकी जातोको काम मन्न सक्ने सिप • डोको, नामलो, दामलो, सुपो, डालो फुगो, थुन्से आदिको काम पहिचान सिप • मोबाइल फोन खोल्ने मिडियो हेर्न सक्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> • वास्तविक वस्तु वा तिनीहरूको मोडल चित्र, • मोबाइल फोन 	<ul style="list-style-type: none"> • वास्तविक वस्तु गुन्दी चकटी, ढिकी जातो आदि को देखाएर तिनीहरूको काम बताउने र विद्यार्थीहरूलाई काम मन्न लगाउने • मोबाइल फोन खोल्ने तरिका बताइदिने र एकपटक कार्टुन र मिडियो निकालेर लगाइदिने र पछि उनीहरूलाई खोल्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> • अवलोकन • प्रयोगात्मक कार्य • पर्दर्शन • प्रश्नोत्तर 	३०
३	<p>१. दुना टपरी , सिन्का, हलो, जुवा, हिगा, खोक आदि चिन्ने</p> <p>२. दुना, टपरी/पत्रि, सिन्का, हलो, जुवा, हिगा, खोक आदिको काम पहिचान</p> <p>२. रेडियो खोल्ने र मन परेको स्फ र्म सुन्न सक्ने</p> <p>३. टि.मी. खोल्ने र च्यानल बदलेर हेर्न सक्नेछन्</p>	<ul style="list-style-type: none"> • दुना टपरी , सिन्का, हलो, जुवा, हिगा, खोक आदि पहिचान गर्ने सिप • दुना टपरी , सिन्का, हलो, जुवा, हिगा, खोक आदिको काम पहिचान सिप • रेडियो खोल्ने र आवश्यकता अनुसारका स्फ र्म सुन्न सक्ने सिप • टि.मी. खोल्ने र च्यानल बदलेर हेर्न सक्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> • वास्तविक वस्तु वा तिनीहरूको मोडल चित्र, • रेडियो (मोबाइलको रेडियो समेत) • टि.मी. 	<ul style="list-style-type: none"> • वास्तविक वस्तु दुना टपरी चित्र देखाएर चिन्न लगाउने • दुना टपरी देखाएर तिनीहरूको काम बताउने र विद्यार्थीहरूलाई काम मन्न लगाउने • रेडियो खोल्न र मनपर्ने रेडियो सुन्न सिकाउने र गर्न लगाउने • टि.मी. खोल्न र च्यानल बदलन सहजिकरण गर्ने र सोही अनुसार गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> • अवलोकन • प्रयोगात्मक कार्य • पर्दर्शन • प्रश्नोत्तर 	३०

९. विषय क्षेत्र : परम्परागत र आधुनिक प्रविधि र जीविकोपार्जन सिप (कक्षा ८-५)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
८	<p>१. कोल, तुलो-तराजु, माना, पाथी, आदिको पहिचान गर्न</p> <p>२. कोल, तुलो-तराजु, माना, पाथी, आदिको काम पहिचान गर्न</p> <p>३. क्यालकुलेटर खोल्ने र आँ थिची स्तरअनुसारका हिसाब गर्न सक्नेछन्</p> <p>४. कम्प्युटर र फोटोकपी मेशिनका भागहरूको नाम र काम थाह पाउन सक्नेछन्</p>	<ul style="list-style-type: none"> कोल, तुलो-तराजु, माना, पाथी, आदिको पहिचान गर्ने सिप कोल, तुलो-तराजु, माना, पाथी, आदिको काम पहिचान गर्न क्यालकुलेटरको प्रयोग गरी सामान्य हिसाब गर्ने सिप कम्प्युटर र फोटोकपी मेशिनका सामान चिन्ने र खोल्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> वास्तविक वस्तु वा तिनीहरूको मोडल चित्र, क्यालकुलेटर कम्प्युटर र फोटोकपी मेशिन वा नमूना चित्र 	<ul style="list-style-type: none"> वास्तविक वस्तु वा वस्तुको चित्र देखाएर चिन्न लगाउने र काम बताउने क्यालकुलेटरको प्रयोग गर्ने तरिका बताइदिने सामान्य हिसाब गर्न लगाउने कम्प्युटर र फोटोकपी मेशिनका विभिन्न भागहरूको नाम बताइदिने र खोल्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन प्रयोगात्मक कार्य पर्दर्शन प्रश्नोत्तर 	२७
५	<p>१. गुन्दी/कपडा बुन्ने तानको पहिचान गर्न</p> <p>२. सुइटर बुन्ने आधारभूत सिप पहिचान गर्न</p> <p>३. हाते टाका, टाक लगाउने सिप पहिचान गर्न</p> <p>४. कम्प्युटर खोल्ने र फोल्डर बनाउने सिप</p> <p>५. कम्प्युटर/मोबाइलबाट शैक्षिक सामग्री खोजी गर्ने सिप</p>	<ul style="list-style-type: none"> गुन्दी/कपडा बुन्ने तानको पहिचान गर्ने सिप सुइटर बुन्ने आधारभूत सिप हाते टाका, टाक लगाउने सिप कम्प्युटर खोल्ने र फोल्डर बनाउन सक्ने सिप कम्प्युटर/मोबाइलबाट शैक्षिक सामग्री खोजी गर्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> वास्तविक वस्तु वा मोडल चित्र कम्प्युटर/मोबाइल 	<ul style="list-style-type: none"> हाते टाका लगाउने सिप सिकाउने र टाक लगाउन लगाउने ऊनीको धागोबाट टोपी सुइटर बनाउने तरिका सिकाउने र अभ्यास गर्न लगाउने कम्प्युटर खोल्न र फोल्डर बनाउन सिकाउने र अभ्यास गर्न लगाउने कम्प्युटर/मोबाइलबाट शैक्षिक सामग्री खोज्ने तरिका सिकाउने र अभ्यास गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन प्रयोगात्मक कार्य पर्दर्शन प्रश्नोत्तर 	२७

९. विषय क्षेत्र : परम्परागत र आधुनिक प्रविधि र जीविकोपार्जन सिप (कक्षा ६-८)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धी	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यान प्रक्रिया	कार्य घण्टा
६	१. गुन्दी/कपडा बुन्ने तानको प्रयोग थाह पाउने, २. हाते टाका प्रयोग गरी रुमालमा बुट्टा मर्ने सक्ने ३. दुना टपरी थाल्न सक्ने, ४. कम्प्युटरमा घ्यचम खोल्न र टाइप गर्ने ५. फोटोकपी र प्रिन्टर खोल्न प्रयोग गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> गुन्दी/कपडा बुन्ने तानको प्रयोग थाह पाउने सिप हाते टाका प्रयोग गरी रुमालमा बुट्टा मर्ने सिप कम्प्युटरमा घ्यचम मा त्यउम गर्ने सिप फोटोकपी गर्ने र प्रिन्टरबाट प्रिन्ट गर्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> वास्तविक वस्तु वा चित्र कम्प्युटर र फोटोकपी मेसिन वा नमुना चित्र 	<ul style="list-style-type: none"> हाते टाका लगाउने सिप सिकाउने र टाक लगाउन लगाउने दुना टपरी खुट्ने कामका लागि पात थाल्ने तरिका सिकाउने र खुट्न लगाउने कम्प्युटरमा घ्यचम मा त्यउम गर्ने तरिका सिकाउने र त्यउम गर्न लगाउने फोटोकपी गर्ने र प्रिन्ट गर्ने तरिका सिकाएर गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन प्रयोगात्मक कार्य पर्दर्शन प्रश्नोत्तर 	३५
७	१. दुना टपरी बुन्न, २. उनीका टोपी, सुइटर बनाउने, ३. घरका धाराको सामान्य जडान र मर्मत गर्ने ४. कम्प्युटर महअमि टाइप गर्ने ५. फोटोकपी, प्रिन्टर चलाउने ६. आफ्नो इमेल ब्यअयगत खोल्ने र इन्टरनेट प्रयोग गर्ने ७. आधुनिक सूचना प्रविधि/ सामाजिक सञ्जालको सदुपयोग	<ul style="list-style-type: none"> दुना टपरी खुट्ने सिप ऊनीको धागोबाट टोपी सुइटर बनाउने सिप घरका धाराको सामान्य जडान जस्तै: सकेटको प्रयोग गरी जोडने, टुटी फेर्ने सिप कम्प्युटरमा घ्यचम, महअमि मा त्यउम गर्न सक्ने सिप इमेल ब्यअयगत खोल्ने र इन्टरनेटमा सामग्री खोज्ने सिप आधुनिक सूचना प्रविधि/ सामाजिक सञ्जालको सदुपयोग 	<ul style="list-style-type: none"> सालका पात ऊनीको धागो सुइरो पाइप, टुटी, रिन्ची आदि कम्प्युटर र इन्टरनेट सुविधा 	<ul style="list-style-type: none"> दुना टपरी खुट्नको लागि थाल्ने र खुट्न सहजिकरण गरिदिने टोपी सुइटर बुन्ने तरिका सिकाइ सोही अनुसार गर्न लगाउने कम्प्युटरको घ्यचम, महअमि काम गर्ने तरिका सिकाइ सोही अनुसार गर्न लगाउने इन्टरनेटमा इमेल ठेगाना खोल्ने तरिका सिकाइ खोल्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन प्रयोगात्मक कार्य पर्दर्शन प्रश्नोत्तर 	३५
८	१. दुना टपरी खुट्न सक्ने, २. सामान्य विद्युतीय मर्मत गर्न सक्ने, ३. कम्प्युटरका अक्षर घ्यचम, महअमि र स्पघमच उपलत टाइप गर्ने ४. प्रिन्ट गर्ने, इमेल खोल्ने प्राप्त गर्ने पठाउने	<ul style="list-style-type: none"> दुना, टपरी खुट्न सक्ने सिप सामान्य विद्युतीय मर्मत गर्न जस्तै: बल्व राख्ने, फ्यूज राख्ने, लुज बायरिङ् आदि गर्ने सिप 	<ul style="list-style-type: none"> सालका पात तार बल्व टेस्टर प्लास आदि कम्प्युटर र इन्टरनेट सुविधा 	<ul style="list-style-type: none"> दुना टपरी खुट्नको लागि थाल्ने र खुट्न सहजिकरण गरिदिने सामान्य विद्युतीय कार्य बल्व राख्ने, फ्यूज राख्ने तार जोडने काम सिकाउने र गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन प्रयोगात्मक कार्य परियोजना कार्य पर्दर्शन 	३५

	<p>५. इन्टरनेटको प्रयोग गरी सामग्री खोजी</p> <p>६. कृतिम बौद्धिकताको कार्य पहिचान गर्ने</p> <p>७. आधुनिक सूचना प्रविधि/ सामाजिक सञ्जालको दुरुपयोग र साइबर अपराध र रोकथाम सम्बन्धि व्यवस्था थाह पाउने</p>	<ul style="list-style-type: none"> • कम्प्युटरका अक्षर घुचम, महअमरि र अघमच उचलत टाइप गर्न सक्ने सिप • प्रिन्ट गर्ने, इमेल खोल्ने प्राप्त गर्ने पठाउने सिप • इन्टरनेटको प्रयोग गरी सामग्री खोजी • कृतिम बौद्धिकताको कार्य पहिचान गर्ने • आधुनिक सूचना प्रविधि/ सामाजिक सञ्जालको दुरुपयोग र साइबर अपराध र रोकथाम सम्बन्धि व्यवस्था थाह पाउने सिप 		<ul style="list-style-type: none"> • कम्प्युटरमा घुचम, महअमरिमा त्थउम गर्ने र सेम गर्ने तरिका सिकाउने र गर्न लगाउने • कृतिम बौद्धिकता र्बन्धो को कार्य बताइदिने • आधुनिक सूचना प्रविधि/ सामाजिक सञ्जालको दुरुपयोग र साइबर अपराध र रोकथाम सम्बन्धि व्यवस्था बारे बताउने 	<ul style="list-style-type: none"> • प्रश्नोत्तर 	
--	--	---	--	---	---	--

६. सिकाइ सहजीकरण विधिहरू :

शिक्षणलाई जीवनोपयोगी र व्यावहारिक बनाउने उद्देश्यले निर्माण गरिएको यस स्थानीय पाठ्यक्रम विभिन्न नौवटा क्षेत्रलाई समेटेर रकीकृत रूपमा तयार गरिएको छ । यसमा उल्लेख गरिएको विषयवस्तुको क्रियाकलाप गराउदा सबै क्षेत्रलाई उत्तिकै महत्त्व दिनुपर्ने हुन्छ । विषयवस्तुको अध्ययन गराउदा ज्ञान, सिप र धारणाको विकास गराउनुपर्दछ । विषयवस्तुको व्यावहारिक ज्ञान दिनका लागि कक्षाभित्र वा बाहिर आ-आना टोल, समुदायसाग सम्बन्ध राखी क्रियाकलापहरू गराउनुपर्दछ । स्थानीय पाठ्यक्रमको अपेक्षा आना स्थान विशेषलाई समान महत्त्व दिएर सिकाउनु रहेको छ । स्थानीय पाठ्यक्रमले जस्ताको तस्तै कण्ठ गराउने शिक्षण पद्धतिलाई निरुत्साहित गरी सिकारुलाई आना समुदायमा खोज गरी सिकेका कुराहरूलाई सिर्जनात्मक विश्लेषण गर्ने प्रतिभाको विकास गर्न प्रोत्साहित गरिनुपर्दछ । विद्यार्थीहरूलाई गर र सिकुमन्ने धारणाको अभिवृद्धि गराउनु नै यसको मूल लक्ष्य हो । यो विषय अध्यापन गर्दा प्रयोग गर्न सकिने केही सम्भावित विधिहरू यस प्रकार रहेका छन्:

विषयवस्तुको ज्ञान

कुनै पनि विशेष क्षेत्रहरू शिक्षण गर्दा सर्वप्रथम उक्त विषयवस्तुको आधारभूत सिद्धान्त, अवधारणाको बारेमा विद्यार्थीहरू स्पष्ट नमसम्म उनीहरूमा दिगो र अर्थपूर्ण सिकाइ हुन नसक्ने र प्रयोगात्मक क्रियाकलाप कुशलताका साथ सम्पन्न गर्न नसक्ने हुन्छ । तसर्थ विषयवस्तुको व्याख्या, छलफल, प्रश्नोत्तर, तर्क जिज्ञासा, स्वअध्ययन आदिका माध्यमबाट विषयवस्तुप्रतिको स्पष्ट अवधारणाको विकास हुन सकेमा मात्र अर्थपूर्ण ज्ञान हासिल गर्न सकिन्छ । तसर्थ शिक्षकले विद्यार्थीहरूलाई आवश्यक पर्ने सूचनाहरू उनीहरूले बुझ्ने भाषामा पर्याप्त मात्रामा दिनुपर्छ भने थप जानकारीहरू प्राप्त गर्ने वातावरण सिर्जना गरिदिनु पर्छ ।

सिप

स्थलगत अध्ययन, भ्रमण, सर्वे, खोज, अवलोकन, प्रयोगात्मक कार्य, नमुना सामग्रीको विकास तथा परियोजना कार्यका माध्यमबाट विभिन्न सिपहरू हासिल गराउन सकिन्छ । यस्ता कार्यहरूबाट विद्यार्थीहरूले प्रत्यक्ष रूपमा विषयवस्तुको अध्ययन गर्ने अवसर प्राप्त गर्नुको साथआफैले गरेर सिकने मौका पाउछन् । सिप विकास अन्तर्गत विभिन्न चित्रहरू कोर्ने, नमुना सामग्री विकास गरी आफूले सिकेका ज्ञान कसरी प्रयोग गर्ने मन्ने जानकारी हासिल गर्ने, खोज तथा अनुसन्धान गरी तथ्य पत्ता लगाउने, निर्णय लिने समस्या समाधान गर्ने, प्रतिवेदन तयार पार्ने र प्रस्तुत गर्ने जस्ता आधारभूत सिपहरूको अभ्यास गराउनु पर्छ ।

व्यवहार

पठ्यपुस्तकमा दिइएका पाठहरूलाई कण्ठ गरी परीक्षा उत्तीर्ण हुने प्रयोजनमा मात्र सीमित रहेको वर्तमान अवस्थाबाट बाहिर निस्कन जरूरी छ । आधारभूत तहको तल्ला कक्षादेखि नै विद्यार्थीहरू जिज्ञासु, वैज्ञानिक सुमबुद्धि, आधारभूत साक्षरता, स्थानीय विषय अध्ययनप्रति रुची, सिकेका ज्ञान, सिप तथा अभिवृत्तिको दैनिक जीवनमा प्रयोग गर्न सक्ने खालको क्रियाकलाप गराउनु पर्छ ।

स्थानीय विषय सहजीकरण विधिहरू

क) परियोजनाकार्य विधि:- तोकिएको काम, तोकिएको समयभित्र, तोकिएका व्यक्तिहरूले कसरी सहजै सम्पन्न गर्न सक्दछन् मन्ने कुरालाई उच्च प्राथमिकता दिएर विद्यार्थीहरूलाई गर्न लगाएर सिकाइन्छ । यसमा मुख्य गरेर काम, समय र व्यक्तिको सङ्ख्यालाई ध्यान दिनुपर्दछ ।

परियोजनाकार्य विधि अवलम्बन गर्दा विषयवस्तुको प्रकृति, विद्यार्थीको उमेर र सिकाइ स्तर, स्थानीय परिवेश आदिलाई ख्याल गरी परियोजनाकार्य दिनुपर्दछ ।

ख) क्षेत्र भ्रमण :- विद्यार्थीहरूले आँनो पाठ्यवस्तुसाग सम्बन्धित रहेर कुनै निश्चित क्षेत्रको भ्रमण गरी प्रत्यक्ष रूपमा विषयको अनुसन्धान गर्न लगाउने विधि क्षेत्र भ्रमण हो । यसका निम्नानुसारका ३ मुख्य चरणहरू हुन्छन्:

पहिलो चरण - गन्तव्यको परिचय

दोस्रो चरण - अवलोकन तथा अन्तर्क्रिया

तेस्रो चरण - छलफल तथा निष्कर्ष

ग) अवलोकन विधि :- विद्यार्थीलाई दिइएको कार्य, सहभागिता, व्यवहार परिवर्तन आदिको अवलोकन गरी तत्काल सुधारका लागि पृष्ठपोषण समेत दिई अवलोकनका माध्यमबाट सिकाउने गरिन्छ ।

घ) प्रदर्शनविधि:- शिक्षकले कुनै शैक्षिक सामाग्रीप्रदर्शन गरेर त्यसको माध्यमबाट विषयवस्तुको केन्द्रमा रहेर विद्यार्थीलाई ज्ञान, सिप र धारणा बसाउन सहयोग गर्ने गरी प्रदर्शन विधिको प्रयोगबाट सिकाइप्रक्रिया अगाडि बढाइन्छ ।

ङ) प्रश्नोत्तर विधि :- विषयवस्तुको परिधिभित्र रहेर शिक्षकले विद्यार्थीलाई, विद्यार्थीले शिक्षकलाई स्रुटा विद्यार्थीले अर्को विद्यार्थीलाई स्रुटा समूहले अर्को समूहलाई प्रश्न गर्ने र उत्तर दिने गरेर सिकाउने गरिन्छ ।

च) स्वाध्ययन तथा छलफल विधि :- विभिन्न किसिमका सामाग्रीक अध्ययनको माध्यमबाट सिकाइ गर्दा सामाग्री छनौट अध्ययन र धारणा वा विचार निर्माण गरिन्छ र विषयवस्तुको प्रकृति र स्थान, स्रोतसाधन आदिको आधारमा समूहमा वा व्यक्तिका बिच परस्पर छलफल गर्न लगाई वास्तविक तथ्य सङ्कलन गर्न छलफल विधिको उपयोग गरेर सिकाइन्छ ।

छ) खोज विधि :- सिकाइ क्रियाकलापलाई प्रभावकारी र दिगो बनाउन विद्यार्थीमा नया-नया कुरा खोजी गर्ने, त्यसको व्यक्ति तथा समाजमा परेको वा पार्ने प्रभाव पहिचान गराउने खोज विधि उपयुक्त मानिन्छ ।

ज) भूमिका निर्वाह/अभिनयविधि:- चरित्र चित्रण तथा व्यक्तित्वसाग सम्बन्धित सामग्रीलाई तिनीहरूको नक्कल गर्न लगाइ विद्यार्थीमा ज्ञान, सिप, धारणाहासिल गर्ने गरी अभिनय विधिबाट सिकाइन्छ ।

झ) समस्या समाधान विधि :- विद्यार्थीलाई दिइएको कार्य, सहभागिता, व्यवहार परिवर्तन आदिको अवलोकन गरी तत्काल सुधारका लागि पृष्ठपोषण समेत दिई अवलोकनका माध्यमबाट सिकाउने गरिन्छ ।

ञ) घटना अध्ययन विधि:- समाजमा घटने गरेका घटना र त्यसले व्यक्तिला समाजलाई पार्ने प्रभावका बारेमा खोजी गर्ने, अध्ययन र निचोडमा पुग्न प्रेरित गर्ने र सोही आधारमा घटनाको व्यवस्थापन गर्न सिकाउनु नै घटना अध्ययन विधि हो ।

ट) कथाकथन/वाचनविधि:- कुनै पनि विषयवस्तु वा घटनालाई कथात्मक तरिकाले प्रस्तुत गर्न सिकाउने कला वा विधि नै कथाकथन/वाचन विधि हो । घटनाहरूको तारतम्यता वा कलात्मक प्रस्तुति गराउन वा गर्न लगाउन यो विधि अनिवार्य मानिन्छ ।

ठ) प्रविधिकृत सिकाइ विधि : मोबाइल, कम्प्युटर, प्रोजेक्टर आदिको उपयोग गरी धारणाहरूको दृश्याङ्कन गर्न यो विधि उपयोगी मानिन्छ ।

ड) सिर्जनात्मक कार्य विधि : यसमा चित्र निर्माण, रङ मने, कागज काट्ने र पट्याउने सम्बन्ध स्थापना जस्ता कार्यहरूद्वारा सिकाइ गर्न सकिन्छ ।

ढ) खेल विधि : यसमा विषय वस्तुलाई खेलका माध्यमबाट प्रस्तुत गरी अभ्यास गराइन्छ ।

ण) आगमनविधि : यसमा सूचनाहरूको सङ्कलन, अवलोकन, विश्लेषण, अनुमान पुष्टि तथा निष्कर्षको प्रयोग गरिन्छ ।

त) उदाहरण र प्रयोग विधि : पाठका विषय वस्तुबाट उदाहरण प्रयोग र अभ्यासमा जोड दिनुपर्छ ।

माथि उल्लेख गरिएका विधिबाहेक केही फरक चिन्तनपरक विधिहरू पनि वर्तमान अवस्थामा व्यवहार र प्रयोगमा आएका छन् । केही त्यस्ता विधिहरू निम्न छन्:

समालोचनात्मक चिन्तन विधिहरू

समालोचनात्मक चिन्तन सिप विधि पछिल्लो समयमा विकास गरिएको नवीनतम विधि हो । यस अर्न्तगत विशेष गरेर निम्नलिखित विधिहरू पर्दछन्:

क) मस्तिष्क मन्थन ९घचबप्ल कतरकप्लन०

महत्त्वपूर्ण र नयाविचार निकाल्न विद्यार्थीहरूलाई सबै किसिमले सबै कुरा सोचन प्रेरित गर्ने विधि मस्तिष्क मन्थन विधि हो । यो विधि एकलै, समूहमा, सानो समूहमा सञ्चालन गर्न सकिन्छ । यसका विविध चरणहरू रहेका हुन्छन् ।

चरणहरू :

पहिलो चरण : मस्तिष्क मन्थनका विषयमा कक्षामा अवगत गराउने

दोस्रो चरण : पाठ वा समस्या बुझिने गरी बताउने

तेस्रो चरण : निश्चित समय अवधिमित्र विद्यार्थीहरूलाई सोचन लगाई निश्चित धारणा बनाउन मन्ने

चौथो चरण : समस्या समाधानको आनो धारणा अभिव्यक्त गर्न विद्यार्थीलाई अभिप्रेरित गर्ने, विचारलाई सम्मान गर्न मन्ने, विचारमा थप कुरा राख्न लगाउने

पाचौँ चरण : विद्यार्थीका धारणा टिपोट गर्ने

छैटौँ चरण : एकल, जोडी वा समूहमा विचार मन्थन गराउने

ख) संङ्गठित सिंहावलोकन (Structure overview)

छोटो समयमा विद्यार्थीमा उत्सुकता जगाउन उनीहरूलाई मुख्य अवधारणाका बारेमा बताउन र पाठबाट सिक्न तयार बनाउन पाठको सुरुवातमा दिइने छोटो व्याख्यान नै संङ्गठित सिंहावलोकन हो । यसका चरणहरू निम्नलिखित छन्:

पहिलो चरण : पाठका बारेमा रोचक वा विद्यार्थीले जाने बुझेका विषयवस्तु पढाएलाउने । पाठबाट सिकारूले बुझ्नुपर्ने अवधारणा र खास शब्दका विषयमा विवरण तयार गर्ने ।

दोस्रो चरण : विद्यार्थीको ध्यानाकर्षण गर्ने पाठसाग सम्बन्धित शैक्षिक सामाग्री कक्षाकोठामा लैजाने ।

तेस्रो चरण : छोटो समय (पाचमिनेट) भित्रमा पाठका मुख्यबुदा समावेश मन्को छोटो प्रस्तुति तयार गर्ने

चौथो चरण : विद्यार्थीलाई व्यस्त, अन्तरक्रियात्मक बनाउनुका साथै उनीहरूलाई प्रश्न सोधने र टिप्पणी गर्न हौसला दिने ।

पाचौं चरण : विद्यार्थीमा कृतुहलता पैदा गर्न र पाठप्रति अझ चाख अगिबुद्धि गर्न केही सान्दर्भिक विषय पछि बताउला मन्दै प्रस्तुति अन्त्य गर्ने ।

ग) जिग्सा ९ ढनकबध०

एक आपसमा सहयोग गरेर सिकिने र सिकनसिकने कुरालाई आधुनिक नवीन चिन्तनका रूपमा स्वीकार गरिन्को छ । जिग्सा सहयोगात्मक विधिहरू मध्ये प्रमुख विधि मानिन्छ । यसमा मातृ समूह र विज्ञ समूह रहन्छ । यस विधिमा शिक्षकले क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुअघि पाठका बारेमा कार्यसूची तयार गर्नुपर्दछ । विज्ञ समूहमा रहेर सिकेका कुरा मातृ समूहमा एक अर्कांलाई सिकाउदा उनीहरू विज्ञ बन्दछन् । अना सिकाइ अनुभव आदान प्रदान गर्ने हुदा यो विधि सिकाइका दृष्टिले उत्तम मानिन्छ । यस विधिलाई निम्नानुसारका चरणहरू पार गरी गर्न सकिन्छ :

पहिलो चरण : शिक्षकले जति विज्ञ समूह हुन्छ त्यति नै प्रश्न सेट तयारी गर्नुपर्दछ । हरेक समूहका प्रश्नउनीहरूले जुन खण्ड पढ्ने हो त्यही खण्डको पाठ्य सामाग्रीमा आधारित हुनुपर्छ ।

दोस्रो चरण : शिक्षकले ४ वा ५ जनाको समूह बनाइ मातृ समूह बस्न लगाउने ।

एक आपसमा घुलमिल हुने र सिकाइ वातावरणलाई सौहार्दपूर्ण बनाउने अवसर प्रदान गर्ने ।

तेस्रो चरण : शिक्षकले मातृ समूहका विद्यार्थीहरूलाई विज्ञ समूहमा बाडी काम गर्न लगाउने । शिक्षकले हरेक विज्ञ समूहमा एक एकजनालाई नेताको रूपमा छनोट गर्ने ।

चौथो चरण : शिक्षकले विद्यार्थीहरूलाई अनो समूहको भागमा परेको प्रश्नको जवाफ खोज्न र त्यसको तयारी गर्न लगाउने । विज्ञ समूहमा रहेर प्राप्त गरेको सूचना मातृ समूहमा फर्केर कसरी प्रस्तुत हुने तयारी गर्न लगाउने । समस्या मन् शिक्षकले सहयोग गरिदिने ।

पाचौं चरण : विज्ञहरूले अनो मातृ समूहमा फर्केर छलफल अघि बढाउने मौका प्रदान गर्ने । निश्चित समयभित्र छलफल गरी निचोडमा पुग्ने र अनो विज्ञता प्रस्तुत गर्न मौका दिइने । यसमा छलफल र प्रश्नोत्तरले विशेष प्राथमिकता पाउने ।

घ) सोच जोडीमा छलफल आदानप्रदान ९ त्जप्लप, खबप्ट, कजबचम० : समान सोच मन्का जोडीहरू बनाउन र तिनका माध्यमबाट सिकाइमा लगाव जगाउने अथवा पाठप्रति विद्यार्थी उत्सुकता जगाउन यो विधि उपयोगी मानिन्छ । जसमा विद्यार्थीहरूलाई सिर्जनशील मन् छलफलको विषयबारे चिन्तन गर्न र आफ्नो विचारहरू अरुसाग आदानप्रदान गर्न प्रोत्साहित गरिन्छ । यस विधिको चरणहरू :

पहिलो चरण : शिक्षकले दिइएका प्रश्नहरूका बारेमा निश्चित समय अवधिभित्र सोच विचार गर्ने ।

दोस्रो चरण : आफ्नो जोडीसाग छलफल गरेर सामा विचार बनाउने ।

तेस्रो चरण : सबै जोडीले आफ्नो विचार सबै सामू प्रस्तुत गर्ने प्रस्तुत भएका विचारहरू टिपोट गर्ने ।

ड) सङ्क्षिप्त/दूत लेखन ९तगअप घचपतम०

छलफल गरिएका र गरिने क्रममा आएका स्वतस्फूर्त रचनात्मक र सिर्जनात्मक असल विचारलाई तत्कालै टिपोट गर्न र त्यसलाई लिपिबद्ध गर्न यो विधि उपयोगी मानिन्छ । जतिसुकै विद्यार्थीहरू बिच सञ्चालन गर्न सकिने यस विधिमा ५ देखि १० मिनेटमा क्रियाकलाप गर्न सकिन्छ । यसका चरणहरू :

पहिलो चरण : निश्चित समय अवधिभित्र आफूले दिन लागेको विषयमा नरोकिइकन आँनो विचार लेख भनेर बताउने ।

दोस्रो चरण : विद्यार्थीलाई लेखनका लागि निर्दिष्ट विषय दिने ।

तेस्रो चरण : समय तोकि दिने ।

चौथो चरण : विद्यार्थीले तयार गरेका लेख प्रस्तुत गर्न लगाउने । यसरी प्रस्तुत भएका लेखलाई आवश्यक काटाछाटा गरी प्रकाशन योग्य बनाउन सहयोग गरिदिएर उनीहरूलाई हौसला प्रदान गर्ने ।

च) मान्यता ९खबगिम ीप्लम०

फरक फरक जवाफ आउन सक्ने विषयमा विद्यार्थीहरूको विचार प्रकट गर्न लगाउने विधि मान्यता हो । यो स्रुटा सहयोगात्मक सिकाइ क्रियाकलाप हो । विचारमा रहन सक्ने विमोद पहिचान गर्न सक्नु तथा विमोदको सम्मान गर्न सक्नु यसको राम्रो पक्ष हो । आँनो मान्यतामा अडिग रहि रचनात्मक र सिर्जनात्मक गुणको विकास विद्यार्थीले गर्न सक्दछन् । यस किसिमको अभ्यासले कुनै विषयमा ध्यान दिने आँनो धारणा बनाउने, अरुका विचार सुन्ने तथा र निष्कर्षमा पुगी स्वीकार वा अस्वीकार गर्ने जरता पक्ष यसमा पर्दछन् । यसका चरणहरू :

पहिलो चरण : शिक्षकले विद्यार्थीहरूलाई प्रश्न त्यस्तो विषयमा सोधनुपर्छ, जसकाबारेमा कसैले त्यसको पक्षमा कडा समर्थन र कसैले कडा विरोध गरून् ।

दोस्रो चरण : प्रत्येक विद्यार्थीले यो प्रश्नको जवाफ एकला एकलै सोच्ने र आँनो विचार स्वतन्त्रपूर्वक टिपोट गर्ने ।

तेस्रो चरण : शिक्षक र विद्यार्थी विपरीत दिशामा रहने छलफल गर्न लागिएका विषय पनि विल्कुल उल्टो धारणा आउने प्रकृतिको रहेको हुनुपर्ने ।

चौथो चरण : विद्यार्थीलाई आँनो मत मिल्ने समूहतिर लाग्न निर्देशन गर्ने । समूह विभाजित हुने ।

पाचौँ चरण : समान मत भएका विद्यार्थी बिच छलफल गराउने । फरक/भिन्न मत भएकाकोमा पठाउने ।

छैटौँ चरण : दुवै समूहका विद्यार्थीले तर्क र तथ्यका आधारमा छलफल जारी राख्ने ।

सातौ चरण : प्रत्येक समूहका प्रतिनिधि एक/एक जनालाई विचार प्रस्तुत गर्न लगाउने । तथ्य र तर्कमा आधारित रहेर गरिएको विचारलाई मान्यता दिने ।

माथिउल्लेख गरिएकोबाहेक शब्दार्थ lrq(semantic map) जोडीमा पढाइ र जोडीमा सारांश (Paired reading - Paired summarizing) घुलमिल/स्थिर/जोडी (Mix/freeze/pair) जस्ता अन्य समालोचनात्मक चिन्तन विधिहरू पनि अगाडि सारिएको छन् । विद्यार्थीको सिकाइलाई प्रभावकारी बनाउन जुनसुकै विधि अवलम्बन गरे पनि क्रियाकलाप गराउदा विद्यार्थी केन्द्रित हुन आवश्यक पर्दछ । विद्यार्थी सहभागितालाई प्राथमिकतामा राखेर शिक्षण गराउनुपर्दछ ।

८. कक्षा १-३ को स्थानीय पाठ्यक्रमका व्यवहार कुशल सिपहरूको एकीकरण

क्र. सं.	थिम/विषय क्षेत्र	एकीकरण हुने कुशल सिपहरू
१.	पालिका परिचय	S3.1,S3.4, S3.5,S4.1,S4.3, S4.4, S5.3,S5.4, S5.7,S1.1
२.	हाम्रो आदर्श तथा पहिचान	S1.1, S1.2, S1.3,S5.2, S5.7
३.	हाम्रो संस्कृति	S1.2,S3.5,S4.5,S5.2,S5.5,S5.7
४.	धार्मिक ऐतिहासिक स्तूप पर्यटकीय स्थल	SS3.1,S3.4,S3.5,S4.1,S4.3,S4.4, S5.1,S5.3,S5.4,S5.5,S5.7,S1.1
५.	प्राकृतिक स्रोत तथा आर्थिक क्रियाकलाप	S1.1,S1.2,S1.4,S2.6,S3.1,S3.4,S4.3,S5.4
६.	सामाजिक मूल्य मान्यता र नैतिक शिक्षा	S1.1, S1.2,S1.3,S1.4,S3.1, S3.2,S3.3,S3.4,S4.1, 4.5, S5.1,S5.2
७.	वतावरण, विपद व्यवस्थापन र सुरक्षा	S1.1, S1.2, S1.3, S1.5, S2.6,S2.7,S2.1,S3.1,S3.3,S5.4
८.	स्वस्थ जीवनशैली	S1.1,S1.2,S1.3,S1.4,S2.1,S2.2,S2.6,S3.1,S3.2,S3.3, S3.4,S5.1
९.	परम्परागत र आधुनिकी प्रविधि तथा जीविकोपार्जन सिप	S1.1, S1.2, S3.1,S4.1,S4.2,S4.4,

८ . विद्यार्थी मूल्यांन प्रक्रिया:

१. आधारभूत तहमा निर्माणात्मक/सुधारात्मक मूल्यांनका पद्धतिका आधारमा विद्यार्थीको सिकाइलाई सुनिश्चित गरिने भएकाले यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन र विद्यार्थी मूल्यांनमा पनि यसलाई अनुसरण गरिने छ ।

२. स्थानीय विषयको पठनपाठनद्वारा विद्यार्थीहरूले अवलोकन गरेर, सिक्ने, भएकाले नियमित सहभागिता, हौसला प्रदान गर्ने र प्राप्त प्रतिवेदनको आधारमा मूल्यांन गरिने छ ।

३ प्रत्येक विद्यार्थीको कार्य सञ्चिका ९स्यचतायषि० फाइल रहने छ र त्यसमित्र विद्यार्थीको कक्षाकार्य, परियोजनाकार्य, उपलब्धि परीक्षा, व्यावहारिक परिवर्तन अवलोकन, हाजिरी, सामूहिक कार्यमा सक्रियताका अभिलेख रहने र त्यस आधारमा मूल्यांन गरिने छ ।

४. कक्षा १-३ मा निरन्तर मूल्यान पद्धतिका आधारमा कक्षोन्नति गरिने छ । यसका लागि निरन्तर मूल्यान पद्धतिको अनुसूची फाराम प्रयोगात्मक ल्याउन सकिने छ ।

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याकन प्रक्रिया :

विद्यार्थीको सिकाइ, उपलब्धिको लेखाजोखा गर्ने मुख्य आधार मूल्यान हो । मूल्यानलाई निर्णयात्मक र निर्माणात्मक गरी दुई रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ । निर्माणात्मक मूल्यान निरन्तर चलिरहने मूल्यान प्रक्रिया हो । निरन्तर मूल्यानबाट विद्यार्थीको ज्ञान, सिप, प्रकृति मूल्य मान्यता काम गर्ने तत्परता आदि विविध पक्षको मूल्यान गर्न सकिन्छ । निर्माणात्मक सुधारात्मक मूल्यानको झुटा रूप निरन्तर मूल्यान हो । यसको सैद्धान्तिक आधार सुधारात्मक मूल्यान भने निरन्तर मूल्यान होइन । रचनावाद (Constructivism) हो । सबै प्रकारको सुधारात्मक मूल्यान भने निरन्तर मूल्यान होइन ।

विद्यार्थीहरूको उपलब्धि र स्तरलाई सुधार गरी पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेका उद्देश्यहरू ज्ञान, सिप अभिवृत्ति, मूल्यमान्यता, व्यवहार विद्यार्थीमा हासिल गराउन निरन्तर विद्यार्थी मूल्यानको महत्त्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । यसले विद्यार्थीको कमीकमजोरी पहिचान गरी आवश्यक सुधारात्मक शिक्षण गर्न सहयोग पुऱ्याउछ । तसर्थ निरन्तर विद्यार्थी मूल्यान गर्नका लागि निम्नलिखित कामहरू तथा साधनहरूको प्रयोग गरिन्छ ।

१. कक्षा सहभागिता : विद्यार्थी नियमित रूपमा कक्षामा नआउदा शिक्षकले सिकाइ कार्य कमजोर हुने भएकाले नियमित रूपमा हाजिरी र कक्षा सहभागितामा पनि ध्यानदिनु पर्दछ । विद्यार्थीको कक्षाकार्यमा सहभागिताको परीक्षण गर्ने विभिन्न साधनहरू तयार गरी विद्यार्थीको उपलब्धि र सक्षमताको मूल्यान गर्न सकिन्छ ।

२. लिखित तथा मौखिककार्य : अध्ययन अध्यापनका क्रममा कुराकानी तथा छलफललगायत लिखित तथा मौखिक प्रश्नहरू गरेर पनि सिकाइ अवस्थाका बारेमा जानकारी लिन सकिन्छ । विद्यार्थीलाई छोटोछोटा औपचारिक वा अनौपचारिक रूपमा लिखित तथा मौखिक परीक्षा लिएर पनि मूल्यान गर्न सकिन्छ । यस्ता कार्यबाट आएका नतिजाको आधारमा आवश्यक मात्रामा पुष्टपोषण प्रदान गर्न सकिन्छ । कक्षामा गर्न नसकिएका कार्य र थप अभ्यासहरू गर्न केही गृहकार्य पनि दिन सकिन्छ । गृहकार्य बोझको रूपमा नभइ सामान्य सिकाइ क्रियाकलापको अभ्यासको रूपमा हुनुपर्दछ ।

३. परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्य : विद्यार्थीको क्षमता, स्तर र पाठ्यक्रमसाग मिल्दा जुल्दा परियोजनाका कार्यहरू दिनुपर्दछ । यस चरणमा विद्यार्थीले व्यवस्थित रूपमा पूरा कार्य गरे वा नगरेको अवलोकन तथा अध्ययन गरी आवश्यक भए थप सुझाव दिनु पर्दछ ।

४. अवलोकन : विद्यार्थीले सिकेका कुरा व्यवहारमा पूरा गरे वा नगरेको कार्य सम्पादन गर्न सके वा नसकेको अवलोकन गरी पुष्टपोषण दिन सकिन्छ ।

५. विद्यार्थीको कार्यको प्रदर्शन : विद्यार्थीले गरेका कार्यहरूको प्रदर्शन गराइ उनीहरूको कार्यको मूल्यान गर्न सकिन्छ । यसमा सिर्जनात्मक कार्य कविता, कथा लेखन, चित्र बनाउने आदिको प्रदर्शन गराउन पनि सकिन्छ ।

६. घटनावृत्त अभिलेख : विद्यार्थीले कुनै घटनामा प्रदर्शन गरेका व्यवहार तथा कार्यको विवरण संकलन तथा अध्ययन गरी विद्यार्थीको मूल्यान गर्न सकिन्छ ।

७. स्व(आफै) र सहपाठी मूल्यान : विद्यार्थीले आफूले अध्ययन गरेका विषयवस्तुमा आफै मूल्यान गरेर वा सहपाठी साथीले एक अर्काको कार्यको मूल्यान गर्न सार्ने बसेर गरिएको कार्यको मूल्यान गर्ने गरी पृष्ठपोषण प्राप्त गर्न अवसर प्राप्त गर्न सकिन्छ ।

८. अभिभावकको प्रतिक्रिया : विद्यार्थीले कार्य सम्पादन व्यवहारमा आएको परिवर्तन र विशिष्ट तथा समग्र सिकाइका बारेमा अभिभावकको राय तथा प्रतिक्रियाबाट पनि विद्यार्थीको मूल्यान गर्न सकिन्छ । यसमा शिक्षक र अभिभावक छलफल गर्ने वा शिक्षक अभिभावक र विद्यार्थी बिच छलफल गरेर विद्यार्थीलाई आवश्यक पृष्ठपोषण दिन सकिन्छ भने शिक्षकले पनि यसबाट शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा सुधारका लागि आधार पनि प्राप्त हुन सक्छ ।

विद्यार्थी मूल्यानका लागि प्रयोग गर्न सकिने उल्लेखित कार्य तथा साधनहरूबाट प्राप्त सूचनाहरूलाई निश्चित स्वरूपमा अभिलेखीकरण गरिनु पर्दछ । कक्षा कार्य, व्यवहार, परिवर्तन, सिर्जनात्मक कार्य, कक्षा सहभागिता तथा विद्यार्थीको कार्यको प्रदर्शनको परीक्षणको अभिलेखीकरण शिक्षकको अवलोकनको माध्यमबाट गर्न सकिने मयकाले यसका लागि उपयुक्त अवलोकन फाराम तयार गर्नुपर्दछ । यसका लागि विभिन्न किसिमका रजु सूची तयार गरी विद्यार्थी परीक्षण तथा मूल्यान गरिन्छ । विद्यार्थीका कार्य तथा उपलब्धि सहित उनीहरूका विभिन्न विवरण व्यवस्थित तरिकाले राख्ने कार्य सञ्चयिका ९ख्यचतायस्थि० तयार गरी विद्यार्थीको प्रगति के कति मात्रमा र के कसरी मझुरहेको छ के कस्ता सिकाइ कमि कमजोरी रहेका छन र ती कमि कमजोरी हटाइ सिकाइमा सुधार के कसरी गर्ने मन्ने कार्यका लागि यसबाट सहयोग पुग्दछ ।

५. कक्षा ८-८ मा ५० प्रतिशत निर्णयात्मक (वार्षिक परीक्षा) र ५० प्रतिशत निर्माणात्मक पद्धतिबाट विद्यार्थीको लेखाजोखा गरिने छ । निर्माणात्मक र निर्णयात्मक दुवै पद्धतिका आधारमा विद्यार्थीलाई कक्षोन्नति गरिने छ । लिखित मूल्यानको उत्तीर्णाङ्क ८० प्रतिशत हुनेछ र छुट्टै उत्तीर्ण हुनुपर्नेछ ।

६. निर्माणात्मक मूल्यानमा औषत उपलब्धि हासिल गरेका तर निर्णयात्मक मूल्यानमा अनुत्तीण मयका विद्यार्थीहरूका हकमा सम्बन्धित अभिभावक कक्षा वा विषय शिक्षक, र प्र.अ. को निर्णयबाट कक्षोन्नति गरिने छ ।

७. कक्षा ८-८ मा निर्णयात्मक मूल्यानको ५० प्रतिशत मात्र प्रयोगात्मक खण्डले ओगटने छ ।

निर्णयात्मक मूल्याङ्क अन्तर्गत आन्तरिक मूल्याङ्क (५० प्रतिशत मात्र) र अन्तिम परीक्षा (५० प्रतिशत मात्र) समावेश हुने छन् । निर्णयात्मक मूल्याङ्कको कूल मात्रको ५० प्रतिशत आन्तरिक मूल्याङ्कका रूपमा आन्तरिक मूल्याङ्कबाट समावेश गरिने छ भने अन्तिम परीक्षाबाट बाकी ५० प्रतिशत अङ्क समावेश गरिने छ ।

आवधिक मूल्याङ्क

निर्णयात्मक मूल्याङ्कमा अन्तिम परीक्षाको मात्र ५० प्रतिशत हुने छ । प्रत्येक परीक्षामा प्रश्न सोधदा शैक्षिक सत्रको सुरुदेखि पढाइ मयका सबै पाठहरूबाट समेटिएको हुनु पर्नेछ । यस विषयको परीक्षामा विशेष गरी ज्ञान, बोध, प्रयोग र उच्च दक्षतामा आधारित हुने छन् । पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्यअनुरूप विद्यार्थीहरूले ज्ञान, सिप, अभिवृत्ति प्राप्त गरे नगरेको मूल्याङ्क गरी त्यसको आधारमा प्रमाणिकरण गरिन्छ । अन्तिम परीक्षाको प्रश्नपत्र विशिष्टीकरण तालिकालाई आधार मानी निर्माण गरिनु पर्दछ ।

आन्तरिक मूल्याङ्कन

आन्तरिक मूल्याङ्कनको अङ्कको निश्चित मार आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिने छ । यसका लागि आन्तरिक मूल्याङ्कनलाई अभिलेखीकरण गरी प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका (Portfolio) व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ । यस्तो अभिलेखका आधारमा निम्नलिखित पक्षमा तोकिए अनुसारको अङ्क आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिने छ ।

क्र.सं.	मूल्याङ्कन/मूल्य मान्यताका पक्ष	मार
१	सहभागिता र सक्रियता: उपस्थिति र नियमित मूल्याङ्कनबाट कक्षा सिकाइ कार्यमा विद्यार्थीको कार्य सम्पादन र सहभागिता	४
२	प्रयोगात्मक/परियोजना	३६
३	त्रैमासिक परीक्षा	१०
जम्मा		५०

प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य मूल्याङ्कनका आधारहरू

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	अङ्कमा र
१	प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य सञ्चालन	२०
२	प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य अभिलेखिकरण	१०
३	चित्राङ्कन/ नामाङ्कन र मौखिक परीक्षा	६
जम्मा		५०

८.१ विद्यार्थी मूल्याङ्कनका सम्भाव्य तरिका तथा साधनहरू कक्षा १-३

क्र.सं.	मूल्याङ्कनका तरिका	मूल्याङ्कनका साधन	कैफियत
१	अवलोकन	रुजु सूची, रुब्रिक्स र अेणी मापन, मौखिक प्रश्न, फाराम, घटना वर्णन	
२	मौखिक कार्य	प्रश्न, चित्र, पठन सामग्री, सन्दर्भ घटना, अव्य तथा दृष्य सामग्री	
३	लिखित कार्य	प्रश्न, घटना, सन्दर्भ, पठन सामग्री, अव्य तथा दृष्य सामग्री	
४	परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्य	रुजु सूची, रुब्रिक्स र अेणी मापन, मौखिक प्रश्न	

५	कार्यसम्पादन तथा प्रदर्शन	रुजु सूची, रुद्रिक्स र अेणी मापन, मौखिक प्रश्न	
६	सहपाठी मूल्याङ्कन	रुजु सूची, अेणी मापन, फाराम	
७	स्वमूल्याङ्कन	रुजु सूची, अेणी मापन, फाराम	
८	अभिभावकको प्रतिक्रिया	रुजु सूची, अेणी मापन, फाराम	
९	कुराकानी धलफल	रुजु सूची, अेणी मापन, फाराम	

विद्यार्थीको उपलब्धीस्तर र त्यसको सामान्य व्याख्या

उपलब्धि स्तर	मापन	उपलब्धिको सामान्य व्याख्या
कमजोर दबकअ०	१	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न नसकेको सबैजसो सिकाइ उपलब्धिका लागि सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक
सामान्य दबकअ०	२	मुख्य सिकाइ उपलब्धि आंशिक रूपमा हासिल गरेको तर सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
सामो दबकअ०	३	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको
उच्च दबकअ०	४	माथिल्लो स्तरको उपलब्धि हासिल गरेको

८.२ विद्यार्थी मूल्याङ्कन कक्षा (४-८)

विद्यार्थीको मुख्य सिकाइ उपलब्धिलाई उनीहरूको सिकाइ स्तरअनुसार १ देखि ४ सम्म रेटिङ गर्नुपर्छ । सामान्यतया: प्रत्येक विद्यार्थीको सिकाइ स्तर न्यूनतम ३ पुऱ्याउने गरी सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्छ । विषयक्षेत्रअन्तर्गतका सिकाइ उपलब्धिाे अङ्कन गरिसकेपछि विषयक्षेत्रको समग्र उपलब्धि प्रतिशत निम्नानुसार निकाल्नुपर्छ :

$$\text{क्षेत्रगत उपलब्धि प्रतिशत} = \frac{\text{उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड}}{\text{४} \times \text{मूल्याङ्कन गरिएका सिकाइ उपलब्धिाे सङ्ख्या}} \times १००$$

उपलब्धि प्रतिशतलाई अक्षराङ्कन (Letter Grading) सँग मिलान गरी विद्यालय शिक्षा (कक्षा १- १२) मा निम्नानुसार ग्रेड निर्धारण गर्नुपर्ने छ :

क्र.सं.	उपलब्धि प्रतिशत	स्तरीकृत अक्षरमा स्तर	९न्वळो उपलब्धि	अक्षरमा स्तर	उपलब्धि	उपलब्धि स्तरको व्याख्या
१	९० र सोमन्दा माथि	४.०		A+		सर्वोत्तम (Outstanding)
२	८० र सोमन्दा माथि ९० सम्म	३.६		A		अत्युत्तम (Excellent)
३	७० र सोमन्दा माथि ८० मन्दा कम	३.२		B+		उत्कृष्ट (Very Good)
४	६० र सोमन्दा माथि ७० मन्दा कम	२.८		B		उत्तम (Good)
५	५० र सोमन्दा माथि ६० मन्दा कम	२.४		C+		सन्तोषजनक (Satisfactory)
६	४० र सोमन्दा माथि ५० मन्दा कम	२.०		C		ग्राह्य (Acceptable)
७	३५ र सोमन्दा माथि ४० मन्दा कम	१.६		D		आधारमूत (Basic)
८	३५ मन्दा कम	-		NG		अवर्गीकृत (Not Graded)

९ पाठ्यघण्टी र अन्तिम परीक्षाका लागि अङ्क विभाजन तालिका

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	कक्षा १-३		कक्षा ४-५		कक्षा ६-८	
		पाठ्यघण्टी	अङ्कभार	पाठ्यघण्टी	अङ्कभार	पाठ्यघण्टी	अङ्कभार
१	पालिका परिचय	१७	आन्तरिक मूल्याङ्कन	१५	६	१०	६
२	हाम्रो आदर्श तथा पहिचान	१७		१५	६	१०	६
३	हाम्रो संस्कृति	१५		१०	५	१०	५
४	धार्मिक ऐतिहासिक स्मृति पर्यटकीय स्थल	१५		१२	५	१२	५
५	प्राकृतिक स्रोत तथा आर्थिक क्रियाकलाप	१६		१४	५	१४	५
६	सामाजिक मूल्य मान्यता र नैतिक शिक्षा	२०		१२	५	१२	५
७	वतावरण, विपदा व्यवस्थापन र सुरक्षा	१०		८	५	१०	५
८	स्वस्थ जीवनशैली	२०		१५	६	१५	६
९	परम्परागत र आधुनिकी प्रविधि तथा जीविकोपार्जन क्षिप	३०		२७	७	३५	७
जम्मा		१६०		१२८	५०	१२८	५०

१० विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया

स्थानीय पाठ्यक्रम विषयको विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धी मूल्याङ्कन अभिलेख

मापन तरिका: प्रत्येक सिकाइ उपलब्धीमा चारवटा सूचक पूरा गरेको सूचकअनुसारको निर्धारण गरिएको हुनाले पूरा गरेको सूचक अनुसारको अङ्क प्रदान गर्नुपर्छ । सिकाइ उपलब्धि मूल्याङ्कन गर्दा प्रयोग गरिएका साधन कैफियत महलमा उल्लेख गर्नुपर्दछ । मूल्याङ्कनका लागि अवलोकन, मौखिक प्रश्न, लिखित कार्य, कक्षा कार्य, गृहकार्य, छोटो कक्षा परीक्षा, परियोजना कार्यमध्ये कुनै वा अन्य कुनै उपयुक्त साधन प्रयोग गर्न सकिन्छ । कुनै सिकाइ उपलब्धिको कुनै सिकाइ बाकी रहेमा कैफियत महलमा उल्लेख गरी सिकाइपश्चात मात्र मूल्याङ्कन गरी अभिलेखित गर्नुपर्दछ ।

कक्षा- १	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि को मूल्याङ्कन	थप सहायतपछि को मूल्याङ्कन	कैफियत
पालिका परिचय	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो र परिवारको नाम ठेगाना मन्न 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो र परिवारको नाम, ठेगाना मन्न सकेमा (४ अङ्क) आफ्नो र परिवारको नाम र ठेगाना मध्ये कुनै २ वटा कुरा मन्न सकेमा (३ अङ्क) आफ्नो नाम वा परिवारको नाम वा ठेगाना मध्ये कुनै १ स्पष्ट रूपमा मन्न सकेमा (२ अङ्क) आफ्नो नाम वा परिवारको नाम वा ठेगाना मध्ये कुनै १ आंशिक रूपमा मन्न सकेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो परिवारका सदस्यको पेशा बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो परिवारका सदस्यहरूको पेशा बताउन सकेमा (४ अङ्क) आफ्नो परिवारका सदस्यको कुनै २ वटा पेशाको नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) आफ्नो परिवारका सदस्यको कुनै १ वटा पेशाको नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) आफ्नो परिवारका सदस्यको कुनै १ वटा पेशाको नाम आंशिक रूपमा बताउन सकेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोलको नाम, बजार र महत्वपूर्ण ठाउँको नाम मन्न 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोलको नाम, बजार र स्थानीय स्थलको ४ वटै नाम पूर्णरूपमा मन्न सकेमा (४ अङ्क) आफ्नो टोलको नाम, बजार ३ ठाउँको नाम मन्न सकेमा (३ अङ्क) आफ्नो टोलको नाम, बजार २ ठाउँको नाम मन्न सकेमा (२ अङ्क) आफ्नो टोलको नाम, बजार र १ ठाउँको नाम मन्न सकेमा (१ अङ्क) 			

	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विद्यालय, प्र.अ. र शिक्षकको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विद्यालय, प्र.अ. र कक्षा शिक्षकको नाम पूर्ण रूपमा बताउन सकेमा (४ अङ्क) आफ्नो विद्यालय, प्र.अ. र कक्षा शिक्षकको कुनै २ को नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) आफ्नो विद्यालय, प्र.अ. र कक्षा शिक्षकको कुनै १ को नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) आफ्नो विद्यालय, प्र.अ. र कक्षा शिक्षकको कुनै १ को आंशिक नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					
--	---	--	--	--	--	--	--

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: १ पालिका परिचय

कक्षा: २
विद्यार्थीको नाम:

कक्षा- २	शिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित शिकाइपछिको मूल्याङ्कन	थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन	कैफियत
पालिका परिचय	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोलमा मयका व्यक्तिहरुसागको नाता र परिचय बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोलमा मयका व्यक्तिहरुसागको ४ नातासम्बन्ध र परिचय बताउन सकेमा (४ अङ्क) आफ्नो टोलमा मयका व्यक्तिहरुसागको कुनै ३ नाता र परिचय बताउन सकेमा (३ अङ्क) आफ्नो टोलमा मयका व्यक्तिहरुसागको कुनै २ नाता र परिचय बताउन सकेमा (२ अङ्क) आफ्नो टोलमा मयका व्यक्तिहरुसागको कुनै नाता र परिचय आंशिक रूपमा बताउन सकेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडा नं., कार्यालयको अवस्थिति र विद्यालयमा सञ्चालित कक्षा सख्या बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडा नं., कार्यालयको अवस्थिति तथा विद्यालयमा सञ्चालित कक्षा सख्या बताउन सकेमा (४ अङ्क) आफ्नो वडा नं., कार्यालयको अवस्थिति विद्यालयमा सञ्चालित कक्षा सख्या मध्ये 			

		<p>कुनै २ वटा कुरा बताउन सकेमा (३ अङ्क)</p> <ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो वडा नं., कार्यालयको अवस्थिति विद्यालयमा सञ्चालित कक्षा सभ्या मध्ये कुनै १ वटा कुरा बताउन सकेमा (२ अङ्क) • आफ्नो वडा नं., कार्यालयको अवस्थिति विद्यालयमा सञ्चालित कक्षा सभ्या मध्य आंशिक कुरा बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					
	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने जातजाति बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने ४ जातजाति बताउन सकेमा (४ अङ्क) • आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने कुनै ३ जातजातिको नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) • आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने कुनै २ जातजातिको नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) • आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने कुनै १ जातजातिको नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					
	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो समुदायका मानिसहरूले गर्ने पेशा बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो समुदायका मानिसहरूले गर्ने कम्तिमा ४ पेशा बताउन सकेमा (४ अङ्क) • आफ्नो समुदायका मानिसहरूले गर्ने कुनै ३ पेशा बताउन सकेमा (३ अङ्क) • आफ्नो समुदायका मानिसहरूले गर्ने कुनै २ पेशा बताउन सकेमा (२ अङ्क) • आफ्नो समुदायका मानिसहरूले गर्ने कुनै १ पेशा बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					

कक्षा- ३	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतपछि को मूल्याङ्कन		कैपि न्यत
पालिका परिचय	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाका जनप्रतिनिधि तथा समितिको सामान्य परिचय बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाका सबै जनप्रतिनिधि तथा समितिको सामान्य परिचय बताउन सकेमा (४ अङ्क) आफ्नो वडाका ३ जनप्रतिनिधि तथा समिति कुनै २ को परिचय बताउन सकेमा (३ अङ्क) आफ्नो वडाका २ जनप्रतिनिधि तथा समिति कुनै १ को परिचय बताउन सकेमा (२ अङ्क) आफ्नो वडा अध्यक्षको नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					
	<ul style="list-style-type: none"> आफूले पढ्ने विद्यालयको स्थापना मिति, विद्यालयको भौगोलिक अवस्थिति र पढ्ने विद्यार्थीहरूको संख्या बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफूले पढ्ने विद्यालयको स्थापना मिति, विद्यालयको भौगोलिक अवस्थिति र पढ्ने विद्यार्थीहरूको संख्या बताउन सकेमा (४ अङ्क) आफूले पढ्ने विद्यालयको स्थापना मिति, विद्यालयको भौगोलिक अवस्थिति र पढ्ने विद्यार्थीहरूको संख्यामध्ये कुनै ३ कुरा बताउन सकेमा (३ अङ्क) आफूले पढ्ने विद्यालयको स्थापना मिति, विद्यालयको भौगोलिक अवस्थिति र पढ्ने विद्यार्थीहरूको संख्यामध्ये कुनै २ कुरा बताउन सकेमा (२ अङ्क) आफूले पढ्ने विद्यालयको स्थापना मिति, विद्यालयको भौगोलिक अवस्थिति र पढ्ने 					

		विद्यार्थीहरूको संख्यामध्ये कुनै १ कुरा बताउन सकेमा (१ अङ्क)					
	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने जातजाति बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने कुनै ४ जातजाति बताउन सकेमा (४ अङ्क) आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने कुनै ३ जातजातिको नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने कुनै २ जातजातिको नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने कुनै १ जातजातिको नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					
	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो समुदायका मानिसहरूले गर्ने पेशा बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो समुदायका मानिसहरूले गर्ने ४ वटा पेशा बताउन सकेमा (४ अङ्क) आफ्नो समुदायका मानिसहरूले गर्ने कुनै ३ पेशा बताउन सकेमा (३ अङ्क) आफ्नो समुदायका मानिसहरूले गर्ने कुनै २ पेशा बताउन सकेमा (२ अङ्क) आफ्नो समुदायका मानिसहरूले गर्ने कुनै १ पेशा बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: २ हाम्रो आदर्श तथा पहिचान

कक्षा: १

विद्यार्थीको नाम:

कक्षा- १	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन	थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन	कैफियत
हाम्रो आदर्श	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न कलात्मक चित्र चिन्न 	<ul style="list-style-type: none"> कुनै ४ कलात्मक चित्र चिन्न सकेमा (४ अङ्क) 			

तथा पहिचान		<ul style="list-style-type: none"> • कुनै ३ कलात्मक चित्र चिन्न सकेमा (३ अङ्क) • कुनै २ कलात्मक चित्र चिन्न सकेमा (२ अङ्क) • कुनै १ कलात्मक चित्र चिन्न सकेमा (१ अङ्क) 					
	• आफ्नो टोल समुदायमा हुने मेला (राम) को नाम बताउन	<ul style="list-style-type: none"> • कुनै ४ मेलाको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) • कुनै ३ मेलाको नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) • कुनै २ मेलाको नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) • कुनै १ मेलाको नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					
	• आफ्नो घरमा पाक्ने परिकारको नाम बताउन	<ul style="list-style-type: none"> • कुनै ४ परिकारको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) • कुनै ३ परिकारको नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) • कुनै २ परिकारको नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) • कुनै १ परिकारको नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: २ हाको आदर्श तथा पहिचान

कक्षा: २
विद्यार्थीको नाम:

कक्षा- २	शिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित शिकाइपछिको मूल्याङ्कन	थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन	कैफियत
----------	---------------	--------------	------------------------------	--------------------------	--------

<p>हाम्रो आदर्श तथा पहिचान</p>	<ul style="list-style-type: none"> • चित्र ट्रेस गरी रङ मर्न 	<ul style="list-style-type: none"> • चित्र ट्रेस गरी रङ मर्न सकेमा (४ अङ्क) • चित्र ट्रेस गर्न सकेमा (३ अङ्क) • दुबै सामान्य रूपमा गर्न सकेमा (२ अङ्क) • सामान्य रूपमा ट्रेस गर्न सकेमा (१ अङ्क) 					
	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो टोल समुदायमा हुने मेला (राम) को परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> • कुनै ४ मेलाको परिचय दिन सकेमा (४ अङ्क) • कुनै ३ मेलाको परिचय दिन सकेमा (३ अङ्क) • कुनै २ मेलाको परिचय दिन सकेमा (२ अङ्क) • कुनै १ मेलाको परिचय दिन सकेमा (१ अङ्क) 					
	<ul style="list-style-type: none"> • विशेष कार्यमा आफ्नो घरमा पाक्ने परिकारको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> • विशेष कार्यमा आफ्नो घरमा पाक्ने कुनै ४ परिकारको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) • कुनै ३ परिकारको नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) • कुनै २ परिकारको नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) • कुनै १ परिकारको नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					

कक्षा- ३	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन	थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन	कैफियत
हाको आदर्श तथा पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> माटो तथा कागजबाट विभिन्न आकृति बनाउन 	<ul style="list-style-type: none"> माटो तथा कागजबाट कुनै ४ सामग्री बनाएमा (४ अङ्क) माटो तथा कागजबाट कुनै ३ सामग्री बनाएमा (३ अङ्क) माटो तथा कागजबाट कुनै २ सामग्री बनाएमा (२ अङ्क) माटो तथा कागजबाट कुनै १ सामग्री बनाएमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडामित्र लाग्ने विभिन्न मेला (राम) को परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> कुनै ४ मेलाको परिचय दिन सकेमा (४ अङ्क) कुनै ३ मेलाको परिचय दिन सकेमा (३ अङ्क) कुनै २ मेलाको परिचय दिन सकेमा (२ अङ्क) कुनै १ मेलाको परिचय दिन सकेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो समुदायमा प्रचलित स्थानीय परिकारको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो समुदायमा प्रचलित कुनै ४ स्थानीय परिकारको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) कुनै ३ परिकारको नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) कुनै २ परिकारको नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) कुनै १ परिकारको नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 			

कक्षा- १	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन		कैफियत
हाम्रो संस्कृति	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो घर परिवारमा मनाइने चाडपर्व तथा विशेष संस्कारको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो घर परिवारमा मनाइने कुनै ४ चाडपर्व तथा विशेष संस्कारको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) कुनै ३ को नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) कुनै २ को नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) कुनै १ को नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					
	<ul style="list-style-type: none"> आफू र आफ्नो घर परिवारका सदस्यले लगाउने पहिरनको तथा मेषमुषाको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफू र आफ्नो घर परिवारका सदस्यले लगाउने कुनै ४ पहिरन तथा मेषमुषाको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) कुनै ३ को नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) कुनै २ को नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) कुनै १ को नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					

कक्षा- २	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन	थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन	कैफियत
हागो संस्कृति	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो घर वरपर तथा छिमेक र टोल समुदायमा मनाइने चाडपर्व तथा विशेष संस्कारको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो छिमेक तथा टोल समुदायमा मनाइने कुनै ४ चाडपर्व तथा विशेष संस्कारको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) कुनै ३ को नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) कुनै २ को नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) कुनै १ को नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> आफू र आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने मानिसले लगाउने पहिरनको तथा मेषमुषाको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफू र समुदाय तथा छिमेकका मानिसले लगाउने कुनै ४ पहिरन तथा मेषमुषाको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) कुनै ३ को नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) कुनै २ को नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) कुनै १ को नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने मानिसले बोल्ने भाषाको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो समुदायमा बसोबास गर्ने मानिसले बोल्ने कुनै ४ भाषाको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) कुनै ३ को नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) कुनै २ को नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) कुनै १ को नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 			

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: ३ हाफ़ी संस्कृति

३

नाम:

कक्षा:

विद्यार्थीको

कक्षा- ३	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन		कैफियत
हाफ़ी संस्कृति	<ul style="list-style-type: none">आफ्नो वडामा प्रचलित विभिन्न संस्कार,पूजा खवम् जात्रा मेला (राम) हरूको नाम बताउन	<ul style="list-style-type: none">आफ्नो वडामा प्रचलित ४ वटा विभिन्न संस्कार,पूजा खवम् जात्रा मेला (राम) हरूको नाम बताउन (४ अङ्क)कुनै ३ को नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क)कुनै २ को नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क)कुनै १ को नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क)					
	<ul style="list-style-type: none">आफ्नो वडामित्रका जात्रा विशेषका पहिरन तथा मेषमुषाको नाम बताउन	<ul style="list-style-type: none">आफ्नो वडामित्रका जात्रा विशेषका ४ वटा पहिरन तथा मेषमुषाको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क)कुनै ३ को नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क)कुनै २ को नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क)कुनै १ को नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क)					
	<ul style="list-style-type: none">आफ्नो वडामा प्रचलित भाषाहरुको नाम बताउन	<ul style="list-style-type: none">आफ्नो वडामा बोल्ने कुनै ४ भाषाको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क)कुनै ३ को नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क)कुनै २ को नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क)कुनै १ को नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क)					

कक्षा- १	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन	थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन	कैफियत
धार्मिक ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थल	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोलमा मझका घुम्न लायक धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोलमा मझका घुम्न लायक ४ वटा धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) आफ्नो टोलमा मझका घुम्न लायक कुनै ३ वटा धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) आफ्नो टोलमा मझका घुम्न लायक कुनै २ धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) आफ्नो टोलमा मझका घुम्न लायक कुनै १ धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोलमा रहेका ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोलमा रहेका ४ ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) आफ्नो टोलमा रहेका कुनै ३ ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) आफ्नो टोलमा रहेका कुनै २ ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) आफ्नो टोलमा रहेका कुनै १ ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोलमा रहेका पर्यटकीय 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोलमा रहेका ४ पर्यटकीय स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) 			

	स्थलहरूको नाम बताउन	<ul style="list-style-type: none">• आफ्नो टोलमा रहेका कुनै ३ वटा पर्यटकीय स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क)• आफ्नो टोलमा रहेका कुनै २ वटा पर्यटकीय स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क)• आफ्नो टोलमा रहेका कुनै १ वटा पर्यटकीय स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क)					
--	------------------------	--	--	--	--	--	--

कक्षा- २	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन		कैफियत
<p>धार्मिक ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थल</p>	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोल समुदायमा रहेका धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोल समुदायमा रहेका ४ धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) आफ्नो टोल समुदायमा रहेका कुनै ३ वटा धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) आफ्नो टोल समुदायमा रहेका कुनै २ वटा धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) आफ्नो टोल समुदायमा रहेका कुनै १ वटा धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					
	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोल समुदायमा रहेका आध्यात्मिक केन्द्रहरू, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोल समुदायमा रहेका ४ आध्यात्मिक केन्द्रहरू, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) आफ्नो टोल समुदायमा रहेका कुनै ३ वटा आध्यात्मिक केन्द्रहरू, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) आफ्नो टोल समुदायमा रहेका कुनै २ वटा आध्यात्मिक केन्द्रहरू, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) आफ्नो टोल समुदायमा रहेका कुनै १ वटा आध्यात्मिक केन्द्रहरू, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					

कक्षा- ३	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन	कैफियत
धार्मिक ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थल	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडामा रहेका धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडामा रहेका ४ धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) आफ्नो वडामा रहेका धार्मिक स्थलहरूमध्ये कुनै ३ वटाको नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) आफ्नो वडामा रहेका धार्मिक स्थलहरूमध्ये कुनै २ वटाको नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) आफ्नो वडामा रहेका धार्मिक स्थलहरूमध्ये कुनै १ वटाको नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 				
	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाका ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाका ४ ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) आफ्नो वडाका ऐतिहासिक स्थलहरू मध्ये कुनै ३ वटाको नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) आफ्नो वडाका ऐतिहासिक स्थलहरू मध्ये कुनै २ वटाको नाम बताउन सकेमा (२ अङ्क) आफ्नो वडाका ऐतिहासिक स्थलहरू मध्ये कुनै १ वटाको नाम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 				
	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाका पर्यटकीय 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाका ४ पर्यटकीय स्थलहरूको नाम र परिचय बताउन सकेमा (४ अङ्क) 				

	स्थलहरूको नाम र परिचय बताउन	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम र परिचय सामान्य रूपमा बताउन सकेमा (३ अङ्क) आफ्नो वडाका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम र परिचय मध्ये कुनै १ को बारेमा बताउन सकेमा (२ अङ्क) आफ्नो वडाका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम र परिचय आंशिक रूपमा बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					
--	-----------------------------	--	--	--	--	--	--

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: ४ प्राकृतिक स्रोत तथा आर्थिक क्रियाकलाप

कक्षा: १

विद्यार्थीको नाम:

कक्षा- १	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	निरामित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन	थप सहायतपछि को मूल्याङ्कन	कैफि य त
प्राकृतिक स्रोत तथा आर्थिक क्रियाकलाप	<ul style="list-style-type: none"> घर विद्यालय वरपरका प्राकृतिक वस्तुहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> घर र विद्यालय वरपरका कुनै ४ प्राकृतिक वस्तुको नाम बताएमा (४ अङ्क) कुनै ३ वटा वस्तुको नाम बताएमा (३ अङ्क) कुनै २ वटा वस्तुको नाम बताएमा (२ अङ्क) कुनै १ वटा वस्तुको नाम बताएमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> कृषि बालिको नाम बताउन/परिचित हुन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने कुनै ४ कृषि बाली चिन्न र नाम मन्न सकेमा (४ अङ्क) कुनै ३ बाली चिन्न र मन्न सकेमा (३ अङ्क) कुनै २ बाली चिन्न र मन्न सकेमा (२ अङ्क) कुनै १ बाली चिन्न र मन्न सकेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> घरपालुवा पशुपंक्षिको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय समुदायमा पालिने कुनै ४ पशुपंक्षि चिन्न र नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) 			

		<ul style="list-style-type: none"> • कुनै ३ चिन्न र नाम मन्न सकेमा (३ अङ्क) • कुनै २ चिन्न र नाम मन्न सकेमा (२ अङ्क) • कुनै १ चिन्न र नाम मन्न सकेमा (१ अङ्क) 					
	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्ना घर परिवारका सदस्यले गर्ने कामको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> • घर परिवारका सदस्यहरूले गर्ने कुनै ४ काम बताएमा (४ अङ्क) • कुनै ३ काम बताएमा (३ अङ्क) • कुनै २ काम बताएमा (२ अङ्क) • कुनै १ काम बताएमा (१ अङ्क) 					

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: ४ प्राकृतिक स्रोत तथा आर्थिक क्रियाकलाप

कक्षा: २

विद्यार्थीको नाम:

कक्षा- २	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन	थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन	कैफियत
प्राकृतिक स्रोत तथा आर्थिक क्रियाकलाप	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो गाउ वडामित्र पर्ने प्राकृतिक स्रोतको सूची बनाइ प्रस्तुत गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> • कुनै ४ वटा प्राकृतिक स्रोतहरूको पहिचान गरी सूची बनाएमा (४ अङ्क) • कुनै ३ को पहिचान गरी सूची बनाएमा (३ अङ्क) • कुनै २ को पहिचान गरी सूची बनाएमा (२ अङ्क) • कुनै १ को पहिचान गरी सूची बनाएमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो परिवारका आफन्तले गरेको काम पेशा/उद्यमको नाम मन्न 	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्ना कुनै ४ जना आफन्तले गर्ने फरक फरक ४ काम बताएमा (४ अङ्क) • कुनै ३ काम बताएमा (३ अङ्क) • कुनै २ काम बताएमा (२ अङ्क) • कुनै १ काम बताएमा (१ अङ्क) 			

कक्षा- ३	शिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित शिकाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन		कैफियत
प्राकृतिक स्रोत तथा आर्थिक क्रियाकलाप	<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक स्रोत साधन र मानव बीचको अन्तर सम्बन्ध बारे परिचित हुन 	<ul style="list-style-type: none"> कुनै ४ प्राकृतिक स्रोत साधनमा मानिसको निर्भरता बताएमा (४ अङ्क) कुनै ३ प्राकृतिक स्रोत साधनमा मानिसको निर्भरता बताएमा (३ अङ्क) कुनै २ प्राकृतिक स्रोत साधनमा मानिसको निर्भरता बताएमा (२ अङ्क) कुनै १ प्राकृतिक स्रोत साधनमा मानिसको निर्भरता बताएमा (१ अङ्क) 					
	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा उत्पादित हुने कृषिजन्य वस्तु पशुजन्य वस्तु र अन्य उत्पादनको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि तथा पशुजन्य कुनै ४/४ उत्पादनको नाम र परिचय बताएमा (४ अङ्क) कुनै ३/३ उत्पादनको नाम र परिचय बताएमा (३ अङ्क) कुनै २/२ उत्पादनको नाम र परिचय बताएमा (२ अङ्क) कुनै १/१ उत्पादनको नाम बताएमा (१ अङ्क) 					

कक्षा-१	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइ पछिको मूल्याङ्कन	थप सहायत पछिको मूल्याङ्कन	कैफियत
थिम ६ सामाजिक मूल्य मान्यता र नैतिक शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> मान्यजनप्रति शिष्ट व्यवहार र साथीमाझलाई नमस्कार गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> मान्यजनप्रति शिष्ट व्यवहार र साथीमाझलाई नमस्कार गर्न सकेमा (४ अङ्क) मान्यजनप्रति शिष्ट व्यवहार प्रदर्शन गरेमा (३ अङ्क) साथीमाझलाई नमस्कार गरेमा (२ अङ्क) सामान्य शिष्टचार प्रदर्शन गरेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> परम्परागत नाता सम्बन्ध बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> संयुक्त परिवारका नाता सम्बन्ध बताउन सकेमा (४ अङ्क) एकल परिवारका नाता सम्बन्ध बताउन सकेमा (३ अङ्क) आशिक रूपमा बताउन सकेमा (२ अङ्क) नाता सम्बन्ध कुनै एउटा बताउन सकेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> असल र खराब काम चिन्न 	<ul style="list-style-type: none"> गर्न हुने र गर्न नहुने कुनै ४ काम बताउन सकेमा (४ अङ्क) गर्न हुने कुनै ३ काम बताउन सकेमा (३ अङ्क) कुनै एक असल काम बताउन सकेमा (२ अङ्क) आशिक रूपमा असल खराब काम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> फरक क्षमता मयका व्यक्तिहरूको पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> फरक क्षमता (अपाङ्गता) मयका व्यक्ति सबै पहिचान गरेमा (४ अङ्क) फरक क्षमता मयका व्यक्ति केही पहिचान गरेमा (३ अङ्क) फरक क्षमता मयका व्यक्ति सामान्य पहिचान गरेमा (२ अङ्क) 			

		<ul style="list-style-type: none"> • फरक क्षमता भएका व्यक्ति को बारेमा सामान्य जानकारी राख्नेमा (१ अङ्क) 					
	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक कुरीतिको सामान्य परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक कुरीतिको परिचय उदाहरणसहित स्पष्ट बताउनेमा (४ अङ्क) • सामाजिक कुरीतिको ३ वटा उदाहरण दिनेमा (३ अङ्क) • सामाजिक कुरीतिका २ वटा उदाहरण दिनेमा (२ अङ्क) • सामाजिक कुरीतिका १ वटा उदाहरण दिनेमा (१ अङ्क) 					

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: ६ सामाजिक मूल्य, मान्यता र नैतिक शिक्षा

कक्षा: २

विद्यार्थीको नाम:

कक्षा- २	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि को मूल्याङ्कन	थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	कैफियत
थिम ६ सामाजिक मूल्य मान्यता र नैतिक शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> • १थीमाइ गुरु गुरुआमा परिवारका सदस्य र छिमेकीहरूलाई शिष्ट अमिवादन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> • साथीमाइ गुरु गुरुआमा परिवारका सदस्य र छिमेकीहरूलाई शिष्ट अमिवादन गर्न सकेमा (४ अङ्क) • कुनै ३ पक्षलाई अमिवादन गर्न सकेमा (३ अङ्क) • कुनै २ पक्षलाई अमिवादन र शिष्ट व्यवहार गर्न सकेमा (२ अङ्क) • सामान्य शिष्ट व्यवहार देखाइ अमिवादन गरेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> • परम्परागत नाता जनाउने शब्द प्रयोग गरी नातेदारहरूलाई 	<ul style="list-style-type: none"> • परम्परागत नाता जनाउने ६ वटा शब्द प्रयोग गरी नातेदारहरूलाई सम्बोधन गर्न सकेमा (४ अङ्क) 			

<p>ई सम्बोधन गर्न</p>	<ul style="list-style-type: none"> परम्परागत नाता जनाउन ४ वटा शब्द प्रयोग गरी नातेदारहरूलाई सम्बोधन गर्न सकेमा (३ अङ्क) ३ वटा शब्द जानी सम्बोधन गरेमा (२ अङ्क) सामान्य सम्बोधन गर्न जानेमा (१ अङ्क) 					
<ul style="list-style-type: none"> असल र खराब कामको पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> असल र खराब कामका ४/४ वटा शब्द पहिचान गरेमा (४ अङ्क) ३/३ वटा शब्द पहिचान गरेमा (३ अङ्क) २/२ वटा शब्द पहिचान गरेमा (२ अङ्क) १/१ वटा शब्द पहिचान गरेमा (१ अङ्क) 					
<ul style="list-style-type: none"> फरक क्षमता (अपाङ्गता) मयका व्यक्तिको पहिचान गरी सहयोग गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> फरक क्षमता (अपाङ्गता) मयका व्यक्तिको पहिचान गरी सहयोग गर्ने सिप विकास मयमा (४ अङ्क) फरक फरक क्षमता मयका व्यक्तिको सामान्य पहिचान गर्न सकेमा (३ अङ्क) फरक क्षमता मयका व्यक्तिहरू बताउन सकेमा (२ अङ्क) फरक क्षमता मयका २ शब्द जानेमा (१ अङ्क) 					
<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक कुरीतिप्रति नकारात्मक व्यवहार प्रदर्शन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक कुरीतिका ४ वटा शब्द प्रयोग गरी नकारात्मक व्यवहार प्रदर्शन गरेमा (४ अङ्क) सामाजिक कुरीतिका ३ वटा शब्दहरू जानेमा (३ अङ्क) सामाजिक कुरीतिका २ वटा शब्दहरू जानेमा (२ अङ्क) सामाजिक कुरीतिका १ वटा शब्दहरू जानेमा (१ अङ्क) 					

कक्षा- ३	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि को मूल्याङ्कन		थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन		कैफियत
थिम ६ सामाजिक मूल्य मान्यता र नैतिक शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> • साथीभाइ गुरु गुरुआमा परिवारका सदस्य र छमेकीसाग नाता सम्बन्ध अनुसार अमिवादन तथा शिष्ट व्यवहार प्रदर्शन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> • साथीभाइ गुरु गुरुआमा परिवारका सदस्य र छमेकीसाग नाता सम्बन्ध अनुसार अमिवादन तथा शिष्ट व्यवहार प्रदर्शन गरेमा (४ अङ्क) • साथी, गुरु तथा परिवारका सदस्यहरूसग शिष्ट व्यवहार गरी अमिवादन गरेमा (३ अङ्क) • साथी गुरुसग अमिवादन शिष्ट व्यवहार प्रदर्शन गरेमा (२ अङ्क) • साथीसग अमिवादन शिष्ट व्यवहार प्रदर्शन गरेमा (१ अङ्क) 					
	<ul style="list-style-type: none"> • असल आनीबानीको पक्षमा तथा खराब बानीलाई छोड्न 	<ul style="list-style-type: none"> • सबै असल आनीबानी पालना गरेमा (४ अङ्क) • आंशिक असल आनीबानीको पालना गरेमा (३ अङ्क) • सामान्य रूपमा असल आनीबानीको पालना गरेमा (२ अङ्क) • असल बानीको अनुशरण गरेमा (१ अङ्क) 					
	<ul style="list-style-type: none"> • फरक क्षमता (अपाङ्गता) मरुका व्यक्तिलाई माया तथा सहयोग गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> • फरक क्षमता (अपाङ्गता) मरुका व्यक्तिको पहिचान गरी माया र सहयोगी व्यवहार देखाएमा (४ अङ्क) • फरक क्षमता व्यक्ति पहिचान गरी माया गरेमा (३ अङ्क) • पहिचान गरी सकारात्मक धारणा विकास गरेको पाइएमा (२ अङ्क) 					

		<ul style="list-style-type: none"> • फरक क्षमता भएका व्यक्तिको पहिचान मात्र गरेमा (१ अङ्क) 					
	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक कुरीतिलाई निरुत्साहित गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक कुरीतिहरू पहिचान गरी ६ वटा बताउन सकेमा र त्यसप्रति घृणा मात्र देखाएमा (४ अङ्क) • ४ वटा सामाजिक कुरीति पहिचान गरी बताएमा (३ अङ्क) • ३ वटा सामाजिक कुरीति बताएमा (२ अङ्क) • २ वटा सामाजिक कुरीति बताएमा (१ अङ्क) 					

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: ७ वातावरण, विपद् व्यवस्थापन र सुरक्षा

कक्षा: १

विद्यार्थीको नाम:

कक्षा- १	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन		कैफियत
वातावरण विपद् व्यवस्थापन र सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो घर परिवारमा हुने विभिन्न प्रकारको विपद् बारे परिचित हुन 	<ul style="list-style-type: none"> • घर र विद्यालयमा घटन सक्ने कुनै ४ विपद्को नाम/उदाहरण दिन र अभिनय गर्न सकेमा (४ अङ्क) • विपद्को कुनै ३ नाम उदाहरण दिई अभिनय गर्न सकेमा (३ अङ्क) • विपद्को कुनै २ उदाहरण नाम बताएमा र अभिनय गरेमा (२ अङ्क) • विपद्को उदाहरण वा अभिनय मात्र गरेमा (१ अङ्क) 					

	<ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न प्रकार/विपद बारे परिचित हुन 	<ul style="list-style-type: none"> • विपदसम्बन्धि ४ चित्र/मिडियो वर्णन गर्न र विपदको अभिनय गर्न सकेमा (४ अङ्क) • विपद सम्बन्धि कुनै ३ उदाहरण र अभिनय गर्न सकेमा (३ अङ्क) • विपदको कुनै २ उदाहरण वा असर बताउन सकेमा (२ अङ्क) • विपदसम्बन्धि घटना चिन्न सकेमा (१ अङ्क) 					
--	---	--	--	--	--	--	--

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: ७ वातावरण, विपद् व्यवस्थापन र सुरक्षा

कक्षा: २

विद्यार्थीको नाम:

कक्षा- २	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन		कैफियत
वातावरण विपद् व्यवस्थापन र सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय गाउँ/शहर क्षेत्रमा मस्का र हुनसक्ने प्रकोप/विपद् पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय वातावरणमा हुने कुनै ४ विपद्को नाम, असर र सावधानीका उपाय बताइमा (४ अङ्क) कुनै ३ विपद् र त्यसको असर तथा सावधानीका उपाय बताइमा (३ अङ्क) कुनै २ विपद् र त्यसको असर वा सावधानीका उपाय बताउन सकेमा (२ अङ्क) कुनै १ विपद् र त्यसको असर वा सावधानीका उपाय बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: ७ वातावरण, विपद् व्यवस्थापन र सुरक्षा

कक्षा: ३

विद्यार्थीको नाम:

कक्षा- ३	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन		कैफियत
वातावरण विपद् व्यवस्थापन र सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक कारण तथा मानवीय कारणबाट हुने प्रकोप/विपद्को पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक तथा मानवीय विपद् पहिचान गरी कुनै ४ वटाको असर र सावधानीको उपाय बताइमा (४ अङ्क) कुनै ३ वटा विपद्को पहिचान गरी असर र सावधानी बताइमा (३ अङ्क) 					

		<ul style="list-style-type: none"> • कुनै २ वटा विपदको पहिचान गरी असर बताइमा (२ अङ्क) • कुनै १ वटा विपदको पहिचान गरेमा (१ अङ्क) 					
	<ul style="list-style-type: none"> • वातावरणका पक्षहरूको (जल, जंगल, जमिन, वायु) जानकारी राख्न 	<ul style="list-style-type: none"> • वातावरणका कुनै ४ पक्षहरूको पहिचान गरी नाम र विशेषता बताइमा (४ अङ्क) • वातावरणका कुनै ३ पक्षहरूको पहिचान गरी नाम र विशेषता बताइमा (३ अङ्क) • वातावरणका कुनै २ पक्षहरूको पहिचान गरी नाम र विशेषता बताइमा (२ अङ्क) • वातावरणका कुनै १ पक्षहरूको पहिचान गरी नाम बताइमा (१ अङ्क) 					

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: ८ स्वस्थ जीवन शैली
१

कक्षा:
विद्यार्थीको नाम:

कक्षा- १	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि को मूल्याङ्कन	थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन	कैफियत
स्वस्थ जीवन शैली	<ul style="list-style-type: none"> • घरमा निर्मित पोषण युक्त खानेकुरा चिन्न र बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> • घरमा निर्मित ६ वटा पोषण युक्त खानेकुरा चिन्न र नाम बताउन सकेमा (४ अङ्क) • घरमा निर्मित ४ वटा पोषण युक्त खानेकुरा चिन्न र नाम बताउन सकेमा (३ अङ्क) • ३ वटा बताउन सकेमा (२ अङ्क) • २ वटा बताउन सकेमा (१ अङ्क) 			

<ul style="list-style-type: none"> • व्यक्तिगत सरसफाइका सामग्रीहरूको नाम वताउन सकेमा 	<ul style="list-style-type: none"> • व्यक्तिगत सरसफाइका ८ वटा सामग्रीको नाम वताउन सकेमा (४ अङ्क) • ६ वटाको नाम वताउन सकेमा (३ अङ्क) • ४ वटाको नाम वताउन सकेमा (२ अङ्क) • २ वटाको नाम वताउन सकेमा (१ अङ्क) 					
<ul style="list-style-type: none"> • व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> • ४ वटा व्यक्तिगत सरसफाइका सामग्रीको प्रयोग गरी सरसफाइ गर्ने शिप विकास मन्थना (४ अङ्क) • ३ वटा सामग्रीको प्रयोग गर्ने शिप विकास मन्थना (३ अङ्क) • २ वटा सामग्रीको प्रयोग गर्ने शिप विकास मन्थना २ अङ्क) • १ वटा सामग्रीको प्रयोग गर्ने शिप विकास मन्थना (१ अङ्क) 					
<ul style="list-style-type: none"> • सुक्ष्म व्यायाम 	<ul style="list-style-type: none"> • हात, खुट्टा, औला, आखाको कसरत (सामान्य) गर्ने शिप विकास मन्थना (४ अङ्क) • हात, खुट्टा, औला, सुक्ष्म व्यायाम गर्ने शिप विकास मन्थना (३ अङ्क) • हातको मात्र सुक्ष्म व्यायाम गर्ने शिप विकास मन्थना (२ अङ्क) • औलाको मात्र सुक्ष्म व्यायाम गर्ने शिप विकास मन्थना (१ अङ्क) 					

कक्षा- २	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन	थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन	कैफियत
स्वस्थ जीवन शैली	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय रूपमा घरमा निर्मित खाना खाजा प्रयोग गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> दैनिक रूपमा स्थानीय उत्पादबाट बनेका खाना खाजा प्रयोग गर्ने सिप विकास मध्येमा (४ अङ्क) आंशिक रूपमा प्रयोग गरेमा (३ अङ्क) स्थानीय उत्पादनबाट बनेका खाना खाजा चिनेमा (२ अङ्क) स्थानीय उत्पादनबाट बनेका खाना खाजा आंशिक रूपमा चिनेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> व्यक्तिगत तथा घर, कोठा सरसफाइक सामग्रीहरू चिन्न 	<ul style="list-style-type: none"> व्यक्तिगत तथा घर, कोठा सरसफाइका ८ वटा सामग्री चिन्न र बताउन सकेमा (४ अङ्क) ६ वटा सामग्री बताउन र चिन्न सकेमा (३ अङ्क) ४ वटा सामग्री बताउन र चिन्न सकेमा २ अङ्क) २ वटा सामग्री बताउन र चिन्न सकेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> फोहर मैला निश्चित (तोकिरको) ठाउँमा फाल्न 	<ul style="list-style-type: none"> फोहर मैला निश्चित (तोकिरको) ठाउँमा फाल्ने सिप विकास मध्येमा (४ अङ्क) घरमा मात्र निश्चित स्थानमा फाल्ने सिप विकास मध्येमा (३ अङ्क) विद्यालयमा सधैं निश्चित स्थानमा फोहर फाल्ने सिप विकास मध्येमा (२ अङ्क) कहिलेकाही मात्र तोकिरको स्थानमा फोहर फालेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> योग ध्यानका प्रारम्भिक अभ्यास गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> योग ध्यानका प्रारम्भिक अभ्यास राम्रोसाग गरेमा (४ अङ्क) आंशिक गरेमा (३ अङ्क) योग ध्यानका २ वटा नमुना गरेमा (२ अङ्क) १ वटा नमुना प्रदर्शन गरेमा (१ अङ्क) 			

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: ८ स्वस्थ जीवन शैली

कक्षा: ३
विद्यार्थीको नाम:

कक्षा- ३	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन	थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन	कैफियत
स्वस्थ जीवन शैली	<ul style="list-style-type: none"> न्यून पोषण युक्त खाना (जङ्कफूड) पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> ६ वटा जङ्कफूड पहिचान गरेमा (४ अङ्क) ४ वटा जङ्कफूड पहिचान गरेमा (३ अङ्क) ३ वटा जङ्कफूड पहिचान गरेमा (२ अङ्क) १ वटा जङ्कफूड पहिचान गरेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> जङ्कफूडले स्वास्थ्यमा पार्ने नकारात्मक प्रभाव बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> जङ्कफूडले स्वास्थ्यमा पार्ने ४ वटा नकारात्मक प्रभाव बताएमा (४ अङ्क) ३ वटा नकारात्मक प्रभाव बताएमा (३ अङ्क) २ वटा नकारात्मक प्रभाव बताएमा (२ अङ्क) १ वटा नकारात्मक प्रभाव बताएमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> घर विद्यालय, शौचालय सरसफाइका फाइदाहरू बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> घर, विद्यालय, शौचालय सरसफाइका ४ वटा फाइदाहरू बताएमा (४ अङ्क) ३ वटा फाइदाहरू बताएमा (३ अङ्क) २ वटा फाइदाहरू बताएमा (२ अङ्क) १ वटा फाइदाहरू बताएमा (१ अङ्क) 			

कक्षा- १	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि को मूल्याङ्कन	थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन	कैफियत
परम्परागत र आधुनिक प्रविधि र जीविकोपार्जन सिप	<ul style="list-style-type: none"> गुन्द्री, चकटी, लोहोरो-सिलौटो, ढिकी, जातो, डोको, नाम्लो, मान्द्रो,दाम्लो, सुपो, डालो,फूगो,थुन्से आदि पहिचान 	<ul style="list-style-type: none"> गुन्द्री, चकटी, लोहोरो-सिलौटो, ढिकी, जातो, डोको, नाम्लो, मान्द्रो,दाम्लो, सुपो, डालो,फूगो,थुन्से आदि मध्ये कुनै ८ वटा सामग्री चिन्न सकेमा (४ अङ्क) कुनै ६ वटा चिन्न सकेमा (३ अङ्क) कुनै ४ वटा चिन्न सकेमा (२ अङ्क) कुनै २ वटा चिन्न सकेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> कम्प्युटर, मोबाइल, मिक्चर, रेडियो आदि चिन्न 	<ul style="list-style-type: none"> कम्प्युटर, मोबाइल, मिक्चर, रेडियो आदि चिन्न सकेमा (४ अङ्क) कुनै ३ चिन्न सकेमा (३ अङ्क) कुनै २ चिन्न सकेमा (२ अङ्क) कुनै १ चिन्न सकेमा (१ अङ्क) 			

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: ९ परम्परागत र आधुनिक प्रविधि र जीविकोपार्जन सिप
विद्यार्थीको नाम:

कक्षा: २

कक्षा- २	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन	थप सहायतपछिको मूल्याङ्कन	कैफियत
परम्परागत र आधुनिक प्रविधि र जीविकोपार्जन सिप	<ul style="list-style-type: none"> गुन्दी, चकटी, ढिकी, जातो, डोको, नाम्लो, दाम्लो, सुपो, डालो फुगो, थुन्से चिन्न र तिनीहरूको काम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> गुन्दी, चकटी, ढिकी, जातो, डोको, नाम्लो, दाम्लो, सुपो, डालो फुगो, थुन्से चिन्न र तिनीहरूको काम बताउन सकेमा (४ अङ्क) कुनै ६ वटा चिन्न र काम बताउन सकेमा (३ अङ्क) कुनै ४ वटा चिन्न र काम बताउन सकेमा (२ अङ्क) कुनै २ वटा चिन्न र काम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 			
	<ul style="list-style-type: none"> मोबाइल, रेडियो आदि खोल्न, मिडियो हेर्न र काम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> मोबाइल, रेडियो, टिमी आदि खोल्न, मिडियो हेर्न र ४ वटा काम बताउन सकेमा (४ अङ्क) मोबाइल, रेडियो आदि खोल्न, मिडियो हेर्न र ३ वटा काम बताउन सकेमा (३ अङ्क) मोबाइल, रेडियो आदि खोल्न, मिडियो हेर्न र २ वटा काम बताउन सकेमा (२ अङ्क) मोबाइल, रेडियो आदि खोल्न, मिडियो हेर्न र १ वटा काम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 			

कक्षा- ३	सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतपछि को मूल्याङ्कन		कैफियत
परम्परागत र आधुनिक प्रविधि र जीविकोपार्जन सिप	<ul style="list-style-type: none"> ● दुना, टपरी , सिन्का, हलो, जुवा, हिगा, खोक आदि चिन्ने र काम बताउने 	<ul style="list-style-type: none"> ● दुना टपरी , सिन्का, हलो, जुवा, हिगा, खोक आदि कुनै ८ सामग्री चिन्न र काम बताउन सकेमा (४ अङ्क) ● कुनै ६ वटा चिन्न र काम बताउन सकेमा (३ अङ्क) ● कुनै ४ वटा चिन्न र काम बताउन सकेमा (२ अङ्क) ● कुनै २ वटा चिन्न र काम बताउन सकेमा (१ अङ्क) 					
	<ul style="list-style-type: none"> ● रेडियो खोल्ने र मन परेको स्फ स्म सुन्न सक्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● रेडियो खोल्न, बन्द गर्न र मन परेको स्फ स्म सुन्न सकेमा (४ अङ्क) ● रेडियो खोल्न र स्फ स्म लगाउन सकेमा (३ अङ्क) ● रेडियो खोल्न र गीत सुन्न सकेमा (२ अङ्क) ● रेडियो खोल्न सकेमा (१ अङ्क) 					